

ЩОДЕННИК

Мародери спробували забрати в мене свято. Вважаю, найголовніше: День свободи. Жалюгідність... Так, якщо одним словом, можна назвати те, що було на Майдані Незалежності 22 листопада. “А власне, де ви бачите сьогодні свято?” — запитували люди у багатьох містах і селах України, коли їм нагадували про встановлене Указом Президента державне свято. Ні мітингу, ні якогось урочистого зібрання, ні хоч би “круглих столів”, які пропонував Секретаріат Президента і самі собі — політпартії. Квінтесенцією став столичний Майдан як символ всеукраїнського. Минулої середи це був майданчик.

Як цинічно прозвучали по телебаченню слова одного з так званих “польових командирів Майдану”: а ми, мовляв, і не запрошували людей сюди, на свято. Щоправда, згодом додав, що політикам треба було б вийти перед людські очі, прозвітувати, як вони втілювали ідеали Майдану. Видно, не було про що говорити. І не варто дуже вже картати Президента, що теж не вийшов на люди, на Майдан, а сховався в Маріїнському палаці на фуршет зі своїми старанно дібраними софуршетниками. Мабуть, Президентів стало соромно перед

МАЙДАН ТАРИФІВ І МАРОДЕРСТВО

Фото О. Литвиненка

людьми за своїх “любих друзів”, які пересварилися біля “керма (з коритом) влади”, за так звану демократичну еліту, що розбіглася по пар-

тійках і бездарно програла парламент.

Висновок очевидний: для влади це не було свято. Але мене менше

всього цікавить, що ж для влади є свято і чому вона не була з народом. Важливо, що для мене і мільйонів людей в Україні День свободи — це

свято. Інакше мені й мільйонам людей доведеться визнати, що ми були дурнями два роки тому, виходячи на Майдан. Я не хочу визнавати себе дурнем.

А хтось захотів довести нам 22 листопада, що Помаранчева революція — покійник, з якого вже можна стягувати сорочку й чоботи.

Що ж, мародери були й будуть. У них свій промисел. Їм ніколи й ніяк дбати про громаду, яка їм довірилася. Цю громаду, цей люд вони можуть лише довести до зубожіння. Не випадково, а характерно, що на другий день по святу тисячі людей у столиці вийшли на новий Майдан, який виник перед Київською міською радою, — захищатися від тарифного пограбування.

І все ж, таке свято, як День свободи — не для мародерів. Воно з нами, в наших душах. А що воно не стало святом для наших проводирів, то, виходить, влада знову далека від народу. Правда, якраз проти цього й відбувалась революція. То що, нічого не змінилося? Змінилися люди. Вони знають: владу, яка не з народом, партійки й блочки, які представляють хіба що своїх вождиків, можна і треба відправляти на політичний смітник. Цивілізовано, демократично. На виборах.

● Петро АНТОНЕНКО

НЕ МОВЧУ!

Чим постає Майдан для української нації через два роки після вибуху національного духу? Майдан як перехрестя перспектив та ілюзій? І все? Сьогодні казати про річницю (не дай Боже, роковини!) Майдану, напевно, й не варто. Врешті, якщо Майдан — стартовий Майданчик для уряду Януковича після річного тайм-ауту, для інтеграції мафіозних кланів до найвищої державної політики, до вбивств представників правоохоронних служб, до цензури в засобах масової інформації, до підвищення цін на енергоресурси, до визнання українськомовних “узким слоєм інтелігенції”, — то Майдану не відбулося. Але ні, це все — не Майдан!

Сьогодні до влади прийшли варвари, які не мають сил для оновлення України (імплантати совєтської системи міцно закріплено в їхніх сенсорних аналізаторах), а тому можуть хіба що в стані агонії сформувати “бюджет для своїх”, знизити повелінням могутньої руки ПДВ для “своїх” бізнесових корпорацій, “закрити” справу *проти себе*. Все це — ознаки часу вихолощування етики, визначення силових та економічних базисів для керівництва країною з метою розбудови України в хижацьких схемах. Адже іншого (європейського, національно-демократичного) варіанта ці політики просто не бачать.

Щодо інтеграції в бік Росії, то чітко зрозуміло: в такому складі Україну “наш брат” не прийме. Або Україна визнає залежність від Росії шляхом підписання кількох міжурядових угод — підстав для поступового входження в трансформований СРСР (одвічна мрія Путіна та й прадавня мрія Лужкова щодо Криму). Росія за 15 років із совєтської моделі перейшла на модель авторитарно-тоталітарну з потужним первнем національно-російської політики, спрямованої на винищення масивним *катком* тих, хто не належить до “русской крови”. І тому навіть 7 листопада в цій країні відзначати на офіційному рівні заборонено, щоб не було зайвих конфронтацій. Дивлячись на такі російські трансфор-

мації, “наші” політики вирішили попрацювати на себе, тримаючи за спиною прочинені двері (тобто заготовлені паспорти російського або ще якогось громадянства!) для втечі.

Сьогодні функціонує той стратегічний проект “Україна”, який із Майданом ніколи і поряд не стояв. А тому все, що відбувається, — це не крах Майдану, а крах політичних інституцій, криза свідомості тих, хто “дорвався” до влади в час політичного плюралізму на *не-національній* основі. На українському просторі відбулися докорінні трансформації в час агонії капіталів та вільної можливості робити

нього безкультур’я. Національні цінності (поступове впровадження проекту “Українська мова — мова українського світу”, визначення національних орієнтирів державної політики у сфері гуманітарній, економічній) — ось основа для доби після-Майдану. Сьогодні бачимо проліферацію цих понять, коли уряд повніється ідеями впровадження російської мови, а українська перетворюється на мову із позначкою “другорядна”. Коли міністри відверто й цинічно виступають (звертаються до учасників Майдану) чужою мовою, — ось тоді потрібно згадувати Майдан і активно виступати проти свавілля.

Разом ми — сила. І єдиний, хто в цій системі кулуарної інквізиції може щось зробити, — це народ, здатний вимагати від Гаранта Конституції збереження національної політики. А це збереження не в безкі-нечних прокламаціях про діяльність заради українського народу. Реальні кроки — це чистка “Нашої України”, недовіра прем’єр-міністру, відставка уряду. Україні потрібна українська влада, що має інтеграційні можливості для входження в ЄС, СОТ. Без Майдану Віктора Андрійовича не було б як Президента України, а тому хай розкаже про роль демократії Бойку, Азарову чи Морозу. Україна постає там, де є українська національна ідентичність.

Національна ідентичність — не дефензивна практика захисту Шевченка від манкуртів. Це визнання і закріплення її на символічному рівні як атрибута українського світу. Що ми маємо? У Великобританії в Національній бібліотеці — лише кілька позицій із Шевченком (між іншим, завдяки одній людині, Вірі Річ). І це також провал української національної політики. Росія дбає про свої літературні коди, Україна не визнає вартості своєї літератури.

Літературні коди повинні функціонувати у суспільстві. І суспільство повинно чинити опір системі цинізму та нищення культури. Бо ми — не “узкій слой украинской интеллигенції”! Інакше хто тоді здійснив Майдан?

● Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ

MAIDAN LONGA, POLITICA BREVIS

все “для українського народу”. Віктор Пінчук проводить меценатські оргії за участю президентів України з їхніми родинами. Ахметов організовує програми розвитку культури в стилі “вивчаймо Ахметову і Гулака-Артёмовського”! Але все це — не Майдан.

Майдан — це розуміння власної ідентичності, мови як системи кодівих знаків, без яких ідентифікація в соціокультурному просторі неможлива. Майдан — це готовність діяти заради оновлення України від совєтського минулого, бандистських схем упродовження політики, це толерантність до тих, хто має інші погляди на Україну, хто опинився у трикутнику чуми внаслідок сторічної політики винищення української інтелігенції, депортації за совєтських часів; тих, хто потребує сильного державця, аби не впасти в депресію, анемію. На жаль, Президент України не здатен відчувати пульсацію думок та енергій в Україні, не здатен, де потрібно, сказати рішуче і ствердно. Він тільки простягає руки зі словами про “демократію”.

Неможлива демократія в антидемократичній системі, коли на рівні свідомості прописано схеми “експлуататор-жертва”. Доба миттєвого культурного оновлення не починається на просторі століт-

ЯК ЖИВЕТЬСЯ УКРАЇНСЬКІЙ ОСВІТІ В ДОНБАСІ

НАДЗВИЧАЙНИЙ СТАН

Після зради політиками ідеалів Майдану та створення так званої Антикризисної коаліції в Україні і, зокрема, в місті Краматорську почався наступ антидержавних, антидемократичних сил на здобутки періоду української незалежності. Красномовним свідченням цього є руйнація єдиного українського закладу в місті Краматорську — Першої української гімназії. Після усунення з посади директора гімназії Миколи Миколайовича Конобрицького, відомого українського патріота, розпочалися утиски й переслідування викладачів гімназії, які стояли на чітких державницьких позиціях, виявляли принципи і небайдужість до процесу українського національного відродження, розвитку освіти, виховання молоді.

У жовтні 2006 року міський відділ освіти, всупереч чинному законодавству, скоротив ставки заступника директора та завідувачів кафедр, що їх обіймали педагоги, які своєю працею створили гімназію, плідно працювали та активно підтримували ідеї й позицію колишнього директора гімназії. Очевидно, міський відділ освіти поставив за мету витіснити всіх патріотично налаштованих викладачів гімназії, створюючи для них нестерпні умови праці. Фактично ці люди змушені працювати на неповну ставку, що не забезпечує прожиткового мінімуму. За “рекомендаціями” міськво змінився й робочий навчальний план гімназії, з якого необґрунтовано виключили українознавчі дисципліни й звільнювали його таким чином, що він не відрізняється від навчального плану звичайної загальноосвітньої школи. У результаті таких змін змушений був звільнитися викладач українознавства. Ліквідовано кафедру українознавства, погіршуються умови навчання учнів, зливаються класи, збільшується наповнюваність, проводиться некомпетентна кадрова політика, що негативно впливає на стан навчально-виховного процесу.

Гімназією керує в “ручному режимі” заступник начальника відділу освіти Валентина Прокопчук. За її участю надаються певні преференції її друзям і знайомим, які, працюючи в гімназії, вірно слугують своїй патронесі.

Нещодавно закінчила роботу комісія КРУ з перевірки законності

нарахування заробітної плати одній із приятельок Валентини Прокопчук — аккомпаніатору гімназії Нелі Дугіновій. Було встановлено, що виплата зарплати Дугіновій здійснюється незаконно, але, незважаючи на це, Дугінова й далі працює аккомпаніатором, нікому не акомпануючи, й отримує незаконно заробітну плату з Державного бюджету з благословення Прокопчук.

Це та сама Н. Дугінова (членкиня Партії регіонів), яка 2005 року подала позов до суду на директора-організатора Першої української гімназії м. Краматорська Миколу Конобрицького за нібито образи її честі й гідності під час виконання нею службових обов’язків, зокрема, коли вона на уроці музики забороняла дітям прикладати руку до серця під час виконання Державного Гімну України, бо так, за її словами, роблять “помаранчеві криси”. На справедливе зауваження директора про необхідність бути коректною, вимагала з нього в судовому порядку морального й матеріального відшкодування в сумі 10 тисяч гривень. Краматорський міський суд і Донецький апеляційний суд визнали необґрунтованими претензії Нелі Дугіновій й відмовили їй у задоволенні позову.

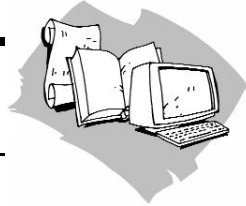
Згубна політика Краматорської міської відділу освіти щодо Першої української гімназії, яку він упродовжує через своїх блазнів, негативно позначається на свідомості дітей. Учні бачать, як нищаться національні традиції, здобутки гімназії на ниві патріотичного виховання молоді, нехтується і припиняється українська мова, насаджується психологія меншовартості, вторинності, тимчасовості українства.

Для задоволення власних амбіцій ці особи (з дипломами педагогів, але без педагогічної честі) не гребують такими підлими прийомами, як нацьковування дітей на вчителів, які мають людську й професійну гідність, відданість гімназії. Це злочин перед дітьми, перед суспільством та Українською державою.

Така позиція владних сил у Краматорську має на меті ліквідувати зародки української освіти на Донеччині, виправдовуючи свої антидержавні дії вигадками про її неактуальність на сході України.

● Марія ОЛІЙНИК,
Донецька обласна організація ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

The image is a minimalist black and white composition. It features a large, empty rectangular frame that occupies the upper right portion of the page. To the left of this frame, there is a solid black horizontal bar extending from the left edge towards the center. Below the frame, the text "Хор "Співи України"" is centered horizontally. At the bottom right of the image, there is a small black dot positioned just above a thin horizontal line.

РОЗДЕРЖАВЛЕННЯ ЗМІ ДО ПРИШЕСТЯ НОЯ

ГАРЯЧА ТЕМА

— Відбулося зближення позицій журналістів різних регіонів, обмін думками під час дискусій, на “круглих столах”, і це важливо для перспективи діяльності, зокрема, нашої телерадіокомпанії, — підкреслив у бесіді генеральний директор Київської державної регіональної телерадіокомпанії, заступник голови правління Київського відділення Національної спілки журналістів України **Віктор ПАСАК**. — А вже з наступного року планується окремий канал для показу продукції обласних телерадіокомпаній. Україна повинна бачити, чим живе вся держава, не тільки те, що відбувається на київських схилах, а й у східній, західній, південній чи північній частині. І це можна зробити силами обласних державних телерадіокомпаній. А вже на багатьох міжнародних телерадіофестивалях програми цих телерадіокомпаній було відзначено високими нагородами. Це свідчить про їхню конкурентоспроможність у сучасному медіа-просторі. Сподіваємося, що одночасно з підвищенням якості телерадіоінформаційної продукції, наступного року з’явиться можливість підвищити зарплату журналістам, які працюють у державних компаніях.

Оскільки час проведення медіа-форуму збігся і з терміном підсумків ста днів прем’єрства Віктора Януковича,

Міжнародний медіа-форум “Україна на інформаційній карті світу”, за задумом його організаторів, мав на меті показати Україну як сучасну високотехнологічну державу, де розвивається свобода слова й демократія, розбудовується громадянське суспільство. Оцінити ж реальний стан справ у нашому медіа-просторі мали змогу представники зарубіжних засобів масової інформації з авторитетних інформаційних агентств, редакцій журналів і газет. Зокрема неминуче роздержавлення місцевих ЗМІ в Україні багато та розцінює як другий потоп, тільки без рятувальника Ноя. Власну позицію вже заявила Національна спілка журналістів України. У рамках форуму відбулася виставка “Україна інформаційна”, де представили свої стенди обласні державні телерадіокомпанії України.

було цікаво порівняти: що з обіцяного уряд зробив. Власне, в проєкті бюджету першого читання закладено непогані перспективи для розвитку інформаційного простору, підвищення зарплати тим, хто працює в телерадіокомпаніях: журналістам, дикторам, операторам, усім, хто забезпечує телерадіофір.

— **Що цікавило зарубіжних журналістів на цьому медіа-форумі?**

— Оскільки я маю громадську роботу в асоціації “Україна—Куба”, мені було важливо, що й ця країна взяла участь у роботі медіа-форуму. Там був

президент агентства “Преса—Латіно” Франсіско Гонсалес, із яким я познайомився значно раніше на Кубі, що й привело його на цей форум. До речі, в день нашого професійного свята було підписано угоду про співпрацю між цим агентством і нашим “Укрінформом”, тож невдовзі кореспондентський пункт “Преса—Латіно” міститиметься в Києві. Це позитивний крок, адже Куба має можливість озвучувати інформацію на всі країни Латинської Америки кількома мовами, а тепер зможе подавати інформацію і про Україну. До речі, в інтерв’ю віце-прем’єр-мініс-

тра Дмитра Табачника йдеться про проєкти законів, які зніматимуть обмеження із заснування ЗМІ для зарубіжних інвесторів. Але власники ЗМІ повинні оприлюднювати склад тримачів акцій. Суспільство має знати, хто володіє тим чи іншим телеканалом, хто має газету чи журнал.

— **А яка позиція Національної спілки журналістів України щодо роздержавлення місцевих засобів масової інформації? Про це йшлося на медіа-форумі?**

— На виставці “Україна інформаційна” обласні державні адміністрації представили власні стенди з місцевими газетами. Преса сьогодні на порозі роздержавлення, за цієї ситуації багато видань, можливо, просто загине. Там, де держава ще підтримувала якість видання, вони існували, а оскільки ці газети й журнали йдуть у вільне плавання, фінансування не буде, вони просто потонуть. Або ж їх перекуплять ті, кому вигідно тримати в своїх руках засоби масової інформації і таким чином керувати ситуацією у своєму районі, області, регіоні. Позиція Національної спілки журналістів щодо роздержавлення засобів масової інформації така: це має відбутися за умови безкоштовної передачі майна колективам, і вони повинні мати стартові можливості. Ось у цьому й полягає незалежність від держави, а не в тому, щоб зруйнувати чи перекупити й т. ін. Ідеться про розумний варіант надання можливості вільного плавання друкованим засобам масової інформації. І для цього їм спершу треба мати фінансову базу.

• **Валентина ДАВИДЕНКО**

ЧЕТВЕРТА ХВИЛЯ

НОВИНИ ВІД УКРАЇНСЬКОЇ СВІТОВОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ МЕРЕЖІ (УСІМ)

Українські студенти в Німеччині провели 32-й Генеральний з’їзд СУСН (Союзу українських студентів у Німеччині), який відбувся 27—29 жовтня в Мюнхені.

5 листопада у театрі філії Українського Національного Об’єднання у Монреалі було урочисто відзначено Листопадове Свято. Цим святом, за багаторічною традицією, відзначається проголошення Західно-Української народної республіки у Львові 1 листопада 1918 року.

8 листопада в Інституті Славістики Віденського університету відбувся урочистий захід, присвячений 150-річчю від дня народження Івана Франка. Захід, організований Посольством України в Австрії, Австрійсько-Українським Товариством та Інститутом Славістики Віденського університету, зібрав понад 100 українських громадян, представників діаспори, австрійських громадських організацій, дипкорпусу та преси.

10 листопада у Посольстві України в Литовській республіці відбулася Міжнародна наукова конференція “Українці та литовці: історично-культурні зв’язки”, яка була присвячена 15-й річниці повернення віруючим греко-католикам церкви Св. Трійці у м. Вільнюс. У конференції взяли участь науковці та представники української і литовської громадськості з України, Литви, Латвії та Італії.

11 листопада у Посольстві України в Республіці Польща відбулося перше засідання Координаційної ради української меншини при дипустанові. До її членів увійшли відомі в Польщі люди, які представляють різні українські громади від Перемишля і до Щецина та Вроцлава, Ольштина і Більська Підляського, серед них — представники Православної та Греко-Католицької Церков.

12 листопада в с. Петрівці (північно-східний регіон Республіки Хорватія) відбулося урочисте відкриття пам’ятника бійцям і цивільним жертвам цього регіону, які загинули під час вітчизняної війни в Хорватії 1991—1995 років. З-поміж них — сімнадцять представників українсько-русинської національної меншини, яка компактно проживає в цьому регіоні.

16 листопада у Загребі (Республіка Хорватія) викладач українистики Загребського університету Є. Пашенко прочитав лекцію на тему: “Епохи та етапи розвитку української державності”. Ініціаторами та організаторами цього заходу виступили Центральна бібліотека українців і русинів міста Загреб, Товариство української культури та Посольство України в Хорватії.

19 листопада у Парижі Посольство України у Франції спільно з асоціацією “Україна 33” та Репрезентативним комітетом української громади у Франції провели низку заходів зі шанування пам’яті жертв голодоморів в Україні.

Федерація українських асоціацій в Іспанії звернулася до уряду Іспанії через прем’єр-міністра Хосе Луїса Родрігеса Сапатеро визнати велику трагедію в Україні — голодомор 1932—33 рр. — геноцидом українського народу. 25—26 листопада Федерація провела акцію “Запали свічку”, маніфестацію та колективний перегляд фільму “Голод-33”.

26 листопада в Іспанії на центральній площі міста Валенсія українська громада провела акт шанування пам’яті жертв голодомору 1932—33 рр. за участі запрошених представників українських дипломатичних установ, представників іспанської влади й преси.

На початку 2006 року громадяни України отримали можливість вступити до пілотного проєкту Мінпраці Чехії “Вибір кваліфікованих закордонних працівників”. Нині у проєкті — близько вісімдесяти українців різних професій.

Католицька Церква в Португалії провела 34-й тиждень міграцій на тему “Міграції — сигнал нових часів”. Багато уваги приділялося португальським емігрантам, розсіяним по світу, та 70-ти тисячам українців, які живуть у Португалії. Українці характеризуються високим рівнем освіти й кваліфікації, вони привнесли в країну багатий культурний досвід.

Щоразу, коли мені не хочеться вже писати про політичну ситуацію в Україні, несподівано трапляється якась подія, яка підносить настрої і повертає надію, що не все в Україні “пропаде”. Такою подією, радше прекрасним подарунком нам, хай кільком українським сіднейцям і доволі великій публіці австралійців стало змагання боксу збірної України, кращих її боксерів-аматорів, яке відбулося в неділю 5 листопада в Річмонд Клубі на заході Сіднею.

Підготував **Дмитро СЛАВОВ**, співкерівник УСІМ

ДУМКА ФАХІВЦЯ

1980—90-ті роки ХХ століття минули у Західній Європі під гаслом нестримної комерціалізації мас-медіа. За цей час сектор громадського телерадіомовлення дуже зменшився і дійшов до критичного відсотка, коли вже схаменулися представники політичних кіл, особливо Ради Європи, і поставили питання про підтримку громадського телерадіомовлення. Відбулися спеціальні конференції про концентрацію медіа. Головною подією, яка визначила діяльність ООН у сфері інформації і комунікації, було проведення двох раундів Всесвітньої зустрічі на найвищому рівні з питань інформаційного суспільства в Женеві 2003 року і Тунісі 2005 року. Це був перший світовий саміт найвищого рівня, який поставив на порядок денний питання інформаційно-комунікаційної політики й управління. Вперше від заснування ООН на цьому саміті було створено формальну структуру для участі в ньому громадянського суспільства — фундацію бюро громадянського суспільства. За нечіткою офіційною градацією до нього під час підготовки і проведення саміту було зараховано також асоціації комерційних медіа. Вони здійснювали тиск на уряди, щоб ті визнали їхню роль в інформаційному суспільстві і давали гарантії щодо свободи висловлення. Відомо, що впродовж десятиліть, відповідно до ліберальних уявлень про медіа, вони вважалися гарантами свободи висловлення різних точок зору, що відстежували і контро-

КОМЕРЦІЙНА СВОБОДА СЛОВА

На порозі роздержавлення преси корисно було б ознайомитися глибше з історією комерціалізації мас-медіа у Європі, перш ніж повторювати їхні помилки і додавати свої, — вважає доктор політичних наук, професор, співробітник Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України, член Міжнародної асоціації медіа та комунікаційних досліджень Ольга Василівна ЗЕРНЕЦЬКА.

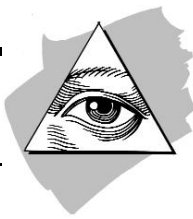
лювали дії державної влади. Загальноприйнятою була думка, що загрози для свободи висловлення йдуть здебільшого від держави. Але ситуація у цьому секторі докорінно змінилася. А вже відбулася приватизація державних медіа, звуження сектору громадського телерадіомовлення і майже зникло державне телерадіомовлення з паралельним прискоренням зростання комерційного медіа-сектору та процесами концентрації, які охопили цю галузь. Тепер саме комерціалізована медіа-система несе в собі загрози основним правам людини, як свобода висловлення та свобода мати власну думку. Британський дослідник Джон Томпсон відзначає: “Підхід “роби, що хочеш” в економічній діяльності не є абсолютним гарантом свободи висловлення, оскільки нерегульований ринок може розвиватися у такий спосіб, який успішно зменшить різноманітність засобів і можливість для індивідумів бути почутими. Як і всі інші промисловості, медіа-індустрія розви-

вається передусім за логікою отримання прибутку і нагромадження капіталу. У такому випадку не існує необхідної кореляції між логікою отримання прибутку та культивування різноманітності, в тому числі культурного і політичного на телерадіомовленні”. Ось чому так важливо, що при здійсненні глобального управління комунікацією, як і національною, проведення політики у світовому та національних масштабах були забезпечені не тільки інтереси комерційного приватного сектору, а й громадської сфери. До неї належать не тільки організації, а й громадяни, вчені, дослідники, спеціалісти в галузі медіа, право яких на свободу слова та висловлення думки гарантовано статтею 19 Декларації Прав людини. Зарахування комерційних медіа до сектору громадянського суспільства, на думку Саллі Берч, виконавчого директора Латиноамериканського агентства інформації, суперечить цілям громадянського суспільства. Асоціації комерційних медіа виступали

на саміті проти розвитку комунікаційних медіа, були проти будь-яких пропозицій, які торкалися обмежень концентрації медіа або коли йшлося про рівноправний розподіл хвиль. Комерційні медіа дуже люблять називати себе незалежними, але всім зрозуміло, що вони, по суті, приватний сектор, як і будь-який інший сектор промисловості виробництва, і їхня комерційна природа не дозволяє їм бути вільними або неупередженими. Тож особливо треба підтримувати медіа в сенсі розмаїття їхньої власності. Оскільки в Україні превалюючий сектор тепер комерційний, то чому ж нам боятися того державного сектору або комунального, який у нас просто жевріє? Зрозуміло, що це велика частина власності, і ця власність, яка ще є державною, комує дуже цікаво зробити приватною. Тоді про це треба відкрито говорити.

Записала **Валентина ДАВИДЕНКО**

ПРАВДА ІСТОРІЇ

Серед багатьох визначних подій, якими був насичений минулий місяць цього року, особливо вирізняється 14 жовтня — День українського козацтва, який збігся з 64-ою річницею з народження Української Повстанської Армії. Саме 14 жовтня 1942 року за наказом ОУН було створено перший відділ УПА під командуванням Сергія Качинського — “Остапа”. Як і минулого року, колишні воєводи УПА вирішили провести це свято в столиці України місті Києві. Та їм знову всіляко перешкоджали ліві сили, очолювані лідером комуністів Петром Симоненком, який називав цих справжніх патріотів України “посібниками фашистів”. А щоб підсилити цю антиукраїнську акцію, оголосив, що ліві сили відзначають 60-річчя Нюрнберзького процесу, де, як відомо, судили головних фашистських злочинців. З цього погляду Петро Миколайович робив хорошу справу. Повинні ж наші знати, хто був палієм Другої світової війни і як розплачувався за ці злочини проти людства. Але чи ж варто було, не знаючи історичної правди, долучати до фашизму колишніх воєводей УПА? Справжніми помічниками фашизму були інші радянські люди, але тільки не українці-оунівці. Але щоб це знати, потрібно вивчати історію СРСР і Німеччини не за підручниками, пропонованими Москвою, а за джерелами, які тодішнє Кремльське керівництво всіляко приховувало не лише від нас, а й від народів усього світу. А з тих табуєваних джерел стало відомо таке.

Згідно з Версальською угодою (червень 1919 року), Німеччина, що розв’язала Першу світову війну і зазнала в ній поразки, втратила 67,3 тис. квадратних кілометрів території в Європі і всі свої колонії. Їй заборонялося мати авіацію, підводний флот, великі броньовані надводні кораблі, випускати літаки й дирижаблі, броньовики й танки, а також виробляти хімічну зброю.

Крім того, вона повинна була сплатити державам Антанти багатомільйонну контрибуцію. Першим пожалів “беззахисну” Німеччину В. І. Ленін. Виступаючи 1920 року на нараді голів районних, волосних і сільських виконавчих комітетів, він назвав Версальську угоду грабіжницькою.

Виснаженою війною й ізольованою від світу була і Росія, в якій ще й до того панував червоний терор і починався перший голодомор. Але Росію Ілліч чомусь не жалів. Навпаки, на людях проводили експеримент з утілення в життя програми побудови соціалізму, а згодом — комунізму. Росія мала вибір, бо могла укласти договір із Заходом, але завдяки наполяганням червоного вождя № 1 надала перевагу Німеччині, яка, не маючи вибору, охоче пішла на зближення з учорашнім своїм ворогом. Обидві сторони розпочали співробітництво на основі рівноправності, взаємних інтересів, з урахуванням спільних ворогів і за взаємної поваги. Використання суперечностей у капіталістичному світі для розвитку відносин із Німеччиною відповідало зовнішньополітичному курсові, розробленому ЦК партії більшовиків під безпосереднім керівництвом Леніна. Біля витоків Союзу з Рейхсвером (так тоді називалися збройні сили Німеччини) стояли вищі партійні державні дія-

чі, відомі воєначальники, керівники ГПУ й різних наркоматів. Зокрема В. І. Ленін, Л. Д. Троцький, М. В. Фрунзе, Ф. Е. Дзержинський, Й. В. Сталін, В. В. Куйбишев, К. Є. Ворошилов, М. М. Тухачевський, А. І. Єгоров, Л. І. Уборевич, І. Е. Якір та інші. У зв’язку з хворобою Леніна в 1922 році процес активної взаємодії між СРСР і Німеччиною розвивався вже без нього. Хоч не слід забувати, що ще при ньому була спроба завести революцію в сусідню Польщу, оскільки остання служила опорою Версальської системи, бо саме через її територію потрібно було таємно

“Гітлер — це війна!” — застерігав вождь німецьких комуністів Ернст Тельман. А Сталін 1939 року підписав із Гітлером договір про ненапад, і Радянський Союз в очах світової громадськості став загарбником, як і фашистська Німеччина, під чоботом якої була вже вся Європа. Сталін це негайно підтвердив, загарбавши Західну Україну, Західну Білорусь, Молдавію й Прибалтику. Війна з сусідньою Фінляндією теж була розв’язана з вини сталінського уряду. У загарбаних регіонах розпочалися пошуки “ворогів народу”, масові репресії та депортації населення в далекі

ротібу за державну самостійність України. Отже, метою УПА та ОУН було створення Української Суверенної Соборної Держави, а не служіння московським чи берлінським загарбникам. Про це свідчать архівні документи і спогади сучасників тих подій.

Так, наступного дня після нападу фашистської Німеччини на СРСР від бандерівського революційного проводу ОУН Володимир Стахів вручив канцелярії Німецького Рейху документ такого змісту: ОУН бореться за Українську Суверенну Соборну Державу, за визволення поневолених Москвою на-

Наведені тут документи ОУН та Німецького командування свідчать з одного боку про безкомпромісну боротьбу ОУН проти німецьких окупантів за незалежність України, а з другого боку — про жорстокий наступ німецьких окупантів на український національно-визвольний рух. Це було 1941 року. А ось кілька документів пізнішого часу.

Уривок із листівки ОУН (березень 1943 року): “Українці! Увесь світ у вогні нової війни. Імперіалістичні держави вступили в безпощадну загарбницьку війну. Їхня мета — всесвітнє панування, вони йдуть морем крові безвинних народів...”

Ми хочемо боротися за такий порядок, при якому ніколи більше не було б голоду. Ми боротимемося за незалежну Українську Державу, яка захистить населення від знищення. Ми боротимемося за Українську Державу, в якій народ буде господарем своєї прадідівської землі”.

З німецької листівки проти ОУН (червень 1943 року): “Слухай, український народ! Москва дає накази ОУН! З таємних наказів і листівок, що потрапили нам до рук, видно, що кремлівські жиди стоять у зв’язку з ОУН, яка нібито воює проти більшовизму. В проводі ОУН сидять агенти Москви, що отримують і виконують накази кровожадного Сталіна... ОУН і більшовизм — це одне, тому мусять вони бути знищені”.

Зі звернення Президії Верховної Ради УРСР, Київ, 12 січня 1944 року: “...Таким чином українсько-німецькі націоналісти хотіли послабити наш народ у боротьбі, роз’єднати наші сили, нацькувати брата на брата. Не дайте їм обдурити себе! Знищуйте цих шахраїв — агентів німецьких загарбників!”

Українсько-німецькі націоналісти насправді є спільниками Гітлера. Будучи агентами гітлеризму, українські націоналісти хочуть перетворити Україну на колонію німецького імперіалізму, а український народ — на рабів німецьких баронів і поміщиків.

Голова Президії Верховної Ради УРСР М. Гречуха.
Голова Ради народних комісарів УРСР Л. Корнієць.
Секретар ЦК КП(б)У М. Хрущов”.

Ось так оцінювали діяльність ОУН і УПА ті, хто допоміг Німеччині озброїтися, прийти в ній до влади фашистам і довгі роки співпрацювати з ними.

Так в умовах нечуваної брехні Українська Повстанська Армія, що налічувала у своїх лавах за різними оцінками від 40 до 200 тисяч воєводей, вела нерівну боротьбу на два фронти — проти фашистських окупантів і проти московських берієвських катів.

Тодішній Нарком Внутрішніх справ України генерал В. С. Рясной, який у 1943 році командував 56-тисячним корпусом внутрішніх військ по боротьбі з бандерівцями, згодом писав: “Оуновцы досаждали фашистам и красным, не зря сам Бандера сидел в это время в гитлеровской тюрьме, а после войны его найдет в Мюнхене с помощью своего агента Сталин”.

Сподіваюся, що після прочитання цієї статті ні в кого не повернеться язик сказати, що ОУН і УПА допомагали фашистам. Вдячний Президенту України В. А. Ющенку, який своїм Указом захистив права цих справжніх героїв України.

● **Станіслав ЗАХАРУК**, голова Тульчинського осередку “Просвіти” ім. Т. Г. Шевченка, відмінник освіти України

ТО ХТО Ж ДОПОМАГАВ НІМЕЦЬКИМ ФАШИСТАМ?

перевозити військових спеціалістів, перебраних у цивільний одяг із підробленими документами, різні вантажі, техніку, гроші тощо. Але експорт революції не вдавсь. Польський народ не захотів ставати під її червоне знамено. Це значно ускладнило відносини між Москвою й Берліном, але не зупинило їх. Співробітництво обростало новими ідеями. Росія одержувала іноземний капітал і технічну допомогу, за рахунок цього могла підвищувати свою обороноспроможність, а Німеччина — право мати на території Росії таємну базу для нелегального випуску зброї, насамперед танків і літаків. Навесні 1922 року між Німеччиною і СРСР було укладено таємну Рапальську угоду, згідно з якою на його території в обхід Версальським заборонам будувалися спільні військові підприємства, аеродроми, танкові й авіаційні школи. Саме на території СРСР з 1922 до 1933 року навчався цвіт майбутнього фашистського вермахту. Саме тут кували свою бойову майстерність майбутній генерал-полковник бронетанкових військ і командувач танковою армією в 1941 році на радянсько-німецькому фронті Герман Гудеріан і майбутній головнокомандувач фашистськими люфтвафе Герман Герінг. А загалом без перебільшення можна сказати, що фашистський меч кувався в СРСР.

Командування Червоної Армії посилало своїх командирів на навчання до Німеччини. В різні часи там побували: Тухачевський, Уборевич, Якір, Єгоров, Корк, Федько, Белов, Баранов, Примаков, Лацис та інші. Пізніше, в 1937–1938 роках, усі вони будуть репресовані й знищені за підозрою в зраді Батьківщини. Репресовано буде понад 30 тисяч командного складу Червоної Армії. Адольф Гітлер, який прийшов до влади 1933 року, зміцнював свої збройні сили за допомогою СРСР, а Сталін робив усе, щоб послабити Червону Армію.

До речі, прийти до влади колишньому єврею Адольфу Гітлеру теж допоміг Сталін. І це підтверджують факти й події. Після смерті Леніна у статті про міжнародне становище заявив, що соціал-демократи в Німеччині ніякі не борці проти фашистів, а їхні брати-близнюки. Почалася шалена боротьба німецьких соціал-демократів проти комуністів, яка закінчилась тим, що під час виборів до рейхстагу в 1933 році фашистська партія отримала 12 мільйонів голосів, комуністи — 6, соціал-демократи — 7. Якби ці дві партії йшли в одному блоці, отримали б 13 мільйонів голосів і фашизм не пройшов би.

Фото О. Литвиненка

простори Сибіру. Особливою жорстокістю відзначалися берієвські енкаведисти в Західній Україні. Репресіям і депортації підлягали насамперед активісти, інтелігенція, священнослужителі й навіть місцеві комуністи. Було знищено майже всю компартію Західної України. Зважмо, що фашисти не вбивали своїх однопартійців. Отже, є підстави вважати, що більшовизм — це більш звироднілий рух, ніж фашизм.

Масові розстріли невинних людей стали причиною того, що ті, кому пощастило вціліти й йшли в ліси, створювали загони й чинили такі самі жорстокі акції, але не стосовно мирного населення, а стосовно завоєвуваних — катів Українського народу. З таких розрізнених загонів і виросла Українська Повстанська Армія. УПА з 1943 р. стала загальнонаціональною позапартійною збройною силою. Політичне керівництво національно-визвольної боротьбою українського народу здійснювала Українська Головна Визвольна Рада (УГВР) — всеукраїнський представницький орган, своєрідний передпарламент, який об’єднував усі політичні сили на бо-

родів Східної Європи й Азії. Далі в документі йшлося про те, що ОУН вестиме революційну боротьбу, незважаючи на ті зміни, які відбулися на терені Східної Європи з початком Другої світової війни. Це був відвертий натяк на те, що ОУН не збирається співробітничати з новими господарями на території України.

У відповідь на цю зухвалість керівництва ОУН німецьке командування 5 липня 1941 року заарештувало Бандеру і ще кількох авторитетних проводників. Їх вивезли в Берлін для подальших допитів. А 15 вересня 1941 року були вчинені масові арешти бандерівців. Сотні борців опинилися в тюрмах і концтаборах. Ці репресії не зупинили боротьби патріотів за самостійну Україну. І тоді 25 листопада 1941 року з’являється документ № 7, яким німецьке командування попереджає поліцію безпеки і СД, що Рух Бандери готує повстання у рейхскомісаріаті України з метою створення Незалежної України. А тому всі активісти Руху Бандери повинні бути негайно закатовані й після ґрунтовного допиту таємно розстріляні як грабіжники.

ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

ТО ХТО Ж «ПОСОБНИК»?

Ліві політичні й промосковські сили завжди виступають проти патріотів України та її незалежності. Воїни УПА віддавали своє життя за незалежну соборну Україну, а симоненківці та вітренківці вважають їх ворогами.

Нещодавно на телеканалі “1+1” П. Симоненко назвав вояків УПА “пособниками фашистів”.

“Пособниками фашистів” були комуністи, а не українські націоналісти і воїни УПА.

За Версальським мирним договором, укладеним 1919 року між державами-переможницями (Великобританія, Франція та Італія) з однієї сторони і Німеччиною — з другої, Німеччині заборонялося мати армію більше 100 тисяч осіб, повітряний і морський флоту, танки та важку артилерію.

Коли ленінська концепція світової революції не спрацювала, комуністи вирішили готувати нову війну. Вирішено було підготувати до війни Німеччину, бо Ленін вважав, що в ній найреволюційніший робітничий клас. Вождь пролетаріату особисто дав завдання Держинському, щоб він підшукав місця для таємної підготовки німецьких офіцерів та полігони для випробовування німецької зброї. Цю злочинну справу продовжив Сталін.

СРСР постачав Німеччині матеріали для виготовлення танків, листовий матеріал для побудови літаків. У Радянському Союзі готували німецьких льотчиків.

Після підписання радянсько-німецького договору про ненапад і “Пакту Ріббентропа-Молотова” 1939 року в газеті “Правда” було фото, як Сталін при Ріббентропові і Молотові, піднявши руку з чаркою, сказав тост і випив за здоров’я Адольфа Гітлера.

1939 року мого дядька на кілька місяців було призвано до лав Червоної Армії. Військова частина, в якій він служив, вступила на територію Польщі. Повернувшись додому, дядько багато розповідав, як населення західних областей України радо, з хлібом і сілню зустрічало радянські війська. Та комуністичні органи НКВС взяли за свою справу — класову боротьбу: арешти, розстріли невинних людей, вивіз сотень тисяч українців “в отдаленные, труднодоступные места СССР”.

Зазнавши “ласки” від поляків, радянських комуністів і німців, ОУН створила УПА, яка воювала за самостійну Україну.

Пам’ять береже події початку війни. Німці просувалися на схід майже без боїв. 30 червня 1941 року на зборах представників українських партій у приміщенні львівського товариства “Просвіта” волею українського народу Організація українських націоналістів під проводом Степана Бандери проголосила відродження Української самостійної держави. Слідом за фронтом ішли похідні групи ОУН, встановлюючи адміністрацію Української самостійної держави. Це була справді рідна влада.

У моему селі Спичинцях, що розкинулось у верхів’ї річки Рось, була утворена сільська організація українських націоналістів. Був яскравий спалах національного життя. Та недовго проіснувала українська влада, бо це суперечило загарбницьким планам німецько-фашистських окупантів. У жовтні 1941 року гестапо почало арештовувати українських діячів національно-визвольного руху. Всі вони були страчені. Розстріляли й членів ОУН, моїх односельців: Петра Салюка, Михайла Мороза, Бориса Бачинського, всього шість чоловік. Тому мене ніхто не переконає, що українські націоналісти співпрацювали з німцями або були, як казав П. Симоненко, “пособниками фашистів”. Інших сподвижників української національної ідеї могло села після вигнання німців спіймали енкаведисти і також розстріляли.

Комуністична партія України працює проти своєї держави, служить іншій країні. Вона давно заслужила, щоб її заборонили як антидержавну організацію. Доки буде існувати і діяти КПУ — єдності українського суспільства не буде.

Вояки УПА взяли за зброю, бо знали, який це визволитель. Дивна у комуністів позиція: вони мають право арештовувати, розстрілювати, катувати, депортувати. А іншим захищатися зі зброєю в руках — зась.

Весь світ визнав УПА воюючою стороною. А рідна держава, її парламент протягом п’ятнадцяти років незалежності не можуть визнати, що вони були борцями за волю України.

● **Микола ГНАТИШ**, смт. Калинівка Васильківського р-ну Київської обл.

РЕЗОНАНС ПУБЛІКАЦІЙ

Шкода, що в “Слові Просвіти” (ч. 35, 2006 р.) у статті “Києве... чий?” Т. Гаврилюк (він чи вона?) не вказав(-ла) повних прізвищ згаданих у статті журналістів К. і З., так само як і тих газет і радіоканалу, де вони сіяли нерозумне, недобре і, хоча й давнє, але, сподіваюся, все-таки не вічне. Якби не те, то можна було б спробувати відповісти їм на їхньому ж інформаційному “полі”. А так — уклінно прошу надати можливість відповісти їм за допомогою вашої газети.

Але відповіді хочу не своїми словами, а словами Володимира (Зеева) Жаботинського. Набуток цього видатного діяча не лише єврейської, а й світової національної думки дуже помічний для свідомих українців. Недарма в нас стали такими популярними деякі його твори в 1988—1992 рр. Але то були твори, де Жаботинський відкрито висловлював симпатії до українців і їхніх національно-визвольних змагань. Однак і твори Жаботинського, присвячені рідній єврейській тематиці, багато в чому виявляються придатними й для українських проблем — варто тільки замінити слова “євреї”, “єврейське” на “українці”, “українське”. Як-от, наприклад, у творі “Язык просвещения” (цитую за виданням: “Моше Бела. Мир Жаботинского” — Іерусалим-Москва, 1992):

“Многие и многие из моих сверстников (ідеться про євреїв — *Л. В.*) выросли в ассимилированном окружении. Родители учили их ощущать себя русскими, учитель прививал им любовь к “нашему” Пушкину, к “нашей” русской речи... Железными цепями привязаны они к чужой культуре... Когда запросит их душа той неизъяснимой радости, которую приносит ей чтение, рука их непроизвольно тянется к полке, где стоят книги на чужом языке, и проникает в их душу этот язык снова и снова... Ибо взгляды изменились, ...сменилась вся шкала ценностей, но **язык**, язык, которым **отравили** (яке чудове слово! — *Л. В.*) меня мои учителя — он всемогущ и всепроникающ!”

СЛІДАМИ НАШИХ ВИСТУПІВ

ЩО ВИСВІТЛИЛА ПОЖЕЖА?

Пишу ці рядки під враженням розповіді про пожежу в Пирогові.

Це повідомлення про чергове вбивство душі нашого народу і нашу “безхребетну” толерантність до всякого неподобства. Саме це є причиною такого розгулу українофобства, який спостерігається нині. І жодні молитви не допоможуть, якщо ми активно не піднімося проти найменшого неподобства на нашій землі, аби вона стала колись-таки своєю. Думаю, що багато свідомих українців поставили б підписи під вимогою ведення слідства на вищому державному рівні й покарання директора за проявлене злочинне ставлення до виконання своїх прямих обов’язків. Мабуть, не лише він причетний до всього, що руйнує Музей уже давно. Варто було б назвати ще й тих чиновників, які “перекривали дихання” діяльності Музею хоча б за роки “незалежності”, а фактично неоголошеної війни.

Але повернімося до статті “Києве... чий?” Т. Гаврилюк слушно бідкається, що творчість І. Куприна, В. Некрасова, М. Булгакова тощо “потужно резонувала в домінуючій у Києві російській культурній атмосфері (а головне — поза Києвом, поза Україною, що ще більшою мірою ставила українських письменників порівняно з ними в гірші умови — *Л. В.*), тоді як резонанс творчості М. Лисенка чи Лесі Українки тут обмежувався ще вужчим, ніж нинішнє українське культурне гетто, колом українськомовної інтелігенції”. І

це спонукало й спонукає деяких непересічних (а пересічних — ще більшою мірою!) літераторів (і журналістів також) писати російською, а в історії та сучасному культурному житті Києва заціклюватися на всьому російському, “впритул не помічаючи”, як то робить журналіст К. А ось що писав Жаботинський у статті “О евреях и русской литературе” (читач може зробити вищезазначену заміну євреїв на українців):

“Он может писать для русской публики, это гораздо заманчивее — и аудитория неизмеримо больше, и жизнь шире, многообразнее, богаче. Искусение слишком велико...” Жаботинський констатує реальність, однаково сумну для євреїв і українців, а далі — рекомендації, як до цього ставитися і як жити: “...Покинули нас в такой неслышанной бездне и перетанцевали на ту сторону к богатому соседу... Вы ушли к богатому соседу — мы повернем спину его красоте и ласке; вы поклонились его ценностям и оставили в запустении нашу каплицу — мы стиснем зубы и крикнем всему миру из глубины нашего сердца, что один малыш, болтающий по-древнееврейски (або ж по-українськи — *Л. В.*), нам дороже всего того, чем живут ваши хозяева от Ахена до Москвы. **Мы преувеличим свою ненависть**, чтобы она по-

могла нашей любви, мы натянем струны до последнего предела, потому что нас мало и нам надо работать за десятерых, потому что вы сбежали и за вами еще другие сбегут по той же дороге. Надо же кому-нибудь остаться”... (И. Недова. Вехи жизни. З. Жаботинский. Избранные произведения. — Иерусалим—Москва, 1991. — С. 244—246).

А ось як “відповідає” Жаботинський журналістові З., який стверджує: “Іаплик будь-якому місту, що його зробили столицею незалежної держави”. Жаботинський вважає інакше (як і ми, чи

національних меншин — тобто зрівнює гостей із господарем! Бо ж кожна національна хата мусить мати націю-господаря, а нацменшини — то гості. Усі гості повинні бути рівноправними між собою — але ж не з господарем! Кожен гість десь має власну хату, де вже він господар, а всі решта — гості. У цьому справжня рівноправність народів: кожен у своїй хаті такий самий господар, як сусід — у своїй. І коли один дуже зарозумілий гість вимагає рівності з господарем, то він тим не тільки зневажає господаря, а й виви-

ЧУДО ТВОРЦЯ — НАЦІЯ

не так?), що видно з його “Глав путевого дневника”: “Мир не любит маленьких государств... У меня, как видно, натура противоположного свойства: я люблю маленькие государства... **Чем больше столиц — тем больше культуры...** Я вспоминаю Ковно (Каунас — на час написання, 1930 р. — столиця Литви), Ригу и Ревель (Таллинн) перед войной (ідеться про Першу світову війну — *Л. В.*)... Раньше в этих городах нечего было изучать, не о чем было расспрашивать — сегодня же каждый из них представляет собой лабораторию для постановки множества творческих опытов: в них создают “одно из самых больших чудес Творца — нации” (М. Бела. Мир Жаботинского. — с. 28—29).

Уже за одну таку оцінку нації кожен націоналіст будь-якої нації повинен визнати Жаботинського за свого! Цікаво, що б казав Жаботинський про таке облудне потворне творіння аж ніяк не Творця, а Диявола, як “політична нація” (за життя його до такого, здається, ще не думалися). Теорія “української політичної нації”, по-перше, відмежовує українців в Україні від діаспори, змушує ставитися до останньої як до чужинців, по-друге, позбавляє етнічних українців на своїй етнічній території будь-яких преференцій порівняно із представниками

щуче себе над рештою гостей. Ось що пише Жаботинський у статті “О пустословии”:

“...Лет через сто каждое государство будет многонациональным, или федеральным, или чем-то в том же роде. И вместе с тем ничто не помешает каждому государству с каким-то определенным национальным большинством оставаться действительно национальным государством этого национального большинства; и никакое равноправие одного, двух или трех национальных меньшинств (даже если они будут хранить как святыню свой национальный характер) не сможет помешать тому, чтобы каждое государство (какую бы конституцию оно не имело) продолжало оставаться национальным государством своего национального большинства” (М. Бела. Мир Жаботинского. — с. 27—28).

А на закінчення — ще про Марійку-Машеньку, з якої розпочато статтю “Києве... чий?” Машенька — це ще не найгірше перетворення, якого може зазнати Марійчине ім’я, доки вона виросте. У підліткових і молодіжних компаніях питома українські імена перекручують не просто на російський лад, а на російський якнайбрутальніший, блатний, зневажливий.

● **Левко ВІТЕР**, м. Дніпропетровськ

САШКО + НАДІЯ ІВАНІВНА = 3 КЛАС

Великоустівський хлопчик Сашко Мовчан часто за однією партою сидить з учителем. Ні з ким йому більше сидіти, бо він у класі — один.

Вчиться Сашко за звичайною шкільною програмою. Урок триває 40 хвилин. Чи легко йому та вчителю?

— Багато хто помилково думає, що чим менше дітей у класі, тим легше навчати. Навпаки, — каже вчителька Надія Зубар. — Гру провести не можна, бо дитині ні на кого рівнятися. Розумове навантаження велике — Сашкові доводиться відповідати на всі запитання без відпочинку. Дитина вже за три уроки втомлюється. Єдиним позитивом є те, що карток та інших індивідуальних матеріалів треба готувати менше.

Якби в одній кімнаті ще не навчався 2-й клас, то хлопчику взагалі було б не весело. А так виховні години — всією початковою ланкою, свята — теж, уроки малювання, фізкультури, праці — разом.

Такий випадок у Великоустівській школі Сосницького району у вчительки Надії Зубар не перший. Павло Бобир, тепер уже учень 9 класу, навчався в початкових класах теж один! Тому досвіду роботи з такими класами Надія Іванівна вже набула. І знає, як казати Сашкові, щоб він порівнював свої успіхи: молодць або великий молодець!

● **Світлана ДУШИК**, Сосницький район Чернігівської обл.

ЧИМ Є ДЛЯ НАС ФРАНКОВІ НАСТАНОВИ

Цього року українська громадськість святкувала 150-річчя від дня народження письменника, вченого, видатного діяча — Івана Франка. Було б добре, якби люди не тільки читали його праці, а й виконували ті настанови, які залишив для нас митець.

Своїми думками з нами поділилася начальник управління культури й туризму Львівської обласної державної адміністрації Галина Дорошук.

— Усі ми розуміємо, що нині не до святкування, просто сьогодні є шанс, є можливість глибше проаналізувати процеси, які відбуваються у нашому суспільстві, з'ясувати, наскільки ті, хто мав би відповідати за реалізацію постанов Франка, прагнуть і таки роблять щось у цьому напрямі, в напрямі поступу...

— *Це слово, яке Іван Франко дуже часто вживає у своїх працях, слово, яким означає подальшу ситуацію в боротьбі за майбутню Україну.*

— Зокрема в праці “Що таке поступ?” Та я б продовжила: є нині час найвищий, як кажуть, з'ясувати, який спадок ми отримали, чим є Франкові настанови для нас. А найголовніше, якщо ширше, — нам належить навчитися користуватися тим спадком, що нам залишили видатні українці.

— *Я б тут, крім Івана Франка, згадав Тараса Шевченка, Михайла Драгоманова, Лесю Українку. На жаль, навіть наша інтелектуальна еліта недостатньо знайома з багатогранною творчістю Івана Франка, як, до речі, й інших найбільших мислителів.*

— Гірко нині про це говорити, але мусимо. Адже видатні українці залишили нам ціле багатство, а ми або не вміємо, або не хочемо (чи й не знаємо його) ним користуватися. Через дії, які відбулися у Нагуєвичих та Львові, хочемо привернути увагу і галичан, і гостей, і влади до Франкового світогляду, до ідей, висловлених ним у публіцистичних працях, скажімо, крім уже згаданої, — “Поza межами можливого”, “Одвертий лист до галиць-

кої української молодіж” чи “Де-що про себе самого”.

В оперному театрі під час Уро-чистої академії, присвяченої 150-річчю від дня народження Івана Франка, прозвучала нова кантата Віктора Камінського на слова Каменяра — “Благодатна пора наступає”. Ця кантата написана спеціально за віршами “Україна”, які не користувалися популярністю за радянських часів. Надихнули нас на включення цього твору виступи хорових колективів сільських Народних домів. Маємо не скінити, не плакати, а працювати і єднатися в праці для блага України. Тим часом у нашому суспільстві панує розбрат. Його сіють між нами, а подекуди й самі його розпалюємо. Хтось із цього тішиться. А ми — остаточно — не матимемо вільної держави, якщо не будемо єдині в

своєму баченні подальшого розвитку України.

Ми, на жаль, не хребетні, ми не мішні. Тож мусимо себе зміцнювати, будувати себе. Через те на концерті, після згаданої кантати, ведучі нагадали присутнім і десяткам тисяч телеглядачів пророчі слова Івана Франка з праці “Одвертий лист до галицької української молодіж”. “Перед українською інтелігенцією відкривається тепер... величезна дійова задача — витворити з величезної етнічної маси українського народу **українську націю**, суцільний культурний організм, здібний до самостійного культурного й політичного життя, відпорний на асиміляційну роботу інших націй, відки б вона б не йшла...”

— *То біда ще й нині для української нації: ми досі не відпорні на*

асиміляцію, причому хоч як це прикро і страшно, — навіть у себе вдома, на своїй землі. Нас привчили до думки про “власну відсталість і вторинність”, — констатував Іван Дзюба, — а насправді, якщо дати собі зусилля краще себе пізнати, виявиться, що ми набагато діяло-спроможніші й цілісніші, ніж це нам зазвичай здається... Українська культура zdeформована, тому розглядається як нецілісна... Обов'язок діячів української культури в умовах свободи відновити її цілісність”.

— Абсолютно згодна з Іваном Михайловичем Дзюбою. Справді, обов'язок працівників культури — поживати культурне життя в Україні, зцілити її культуру, з'єднати її в одне ціле.

Але я ще хотіла продовжити думку Франка: “Наш голосний, фразеологічний та в більшій частині неширий, бо ділами не попертий патріотизм мусить уступити місце поважному, мовчазному, але глибоко відчутному народолобству, що виявляє себе не словами, а працею”. А ще, пам'ятаєте, Каменяр говорив: нехай пропаде ім'я моє, лишень була б незалежною і вільною Україна.

— *Маю, можливо, провокаційне запитання: як Ви вважаєте, чи влада в Києві й на місцях проявляє в незалежній уже Україні не фразеологічний, а справжній патріотизм?*

— Нехай би кожен собі поставив це запитання, бо, врешті, все залежить і від кожного з нас. Кожен на своєму місці має відповідати працею за ідеали та ідеї, які були задекларовані ще понад сто років тому.

● Спілкувався
Богдан ЗАПІЗНЯК

«ОГОЛЕНА САМОТНІСТЬ» ПОЕЗІЇ

Нещодавно у видавництві “Просвіта” з'явилася поетична збірка “Оголена самотність” Олеси Мудрак. Ця юна дівчина — поет, а тому внутрішньо самотня, для багатьох незрозуміла. Але насамперед поет — провідник вищих світів та енергій, який працює з найнебезпечнішою річчю у світі — мовою у стані первісного зародку, мовою ембріональною та несформованою. Поет, як писав Гадамер, працює із *прамовою*, формуючи слово поезії за божественним мовним взірцем. Про поетичну функцію мови писав й інший учений Роман Якобсон у праці “Лінгвістика і поетика”. Поезія — це прамова, хаотичний набір енергетичних атомів, що має у глибинах заряд правди та предковинної, архаїчної краси.

*Над чеканням
Набралий причал:
Уся молодість світу
Спить у лоні води —
Недоторканий міф.*

Олеся Мудрак не шукає масового читача. Поетка вибрала життя на перекир. Що ж, має на це право, право бути такою, якою хоче, без зайвих виправдань і пояснень. Її поезія тримає в собі код української культури. Нова збірка “Оголена самотність” — поезія, а не фальшивий наратив, спрямований на підкуп мас. Голос Поета не може вклатися в канони і правила, наприклад, тої самої системи української сучасної літератури.

*Фонендоскопом
дошу прослуховуєш
З мене дихає степ.
Стиплером блискавки
скріплюєш
Почуття сакральні...*

Поезія Олеси Мудрак в новій збірці — це пристрасть внутрішнього світу жінки-стихі. Це слово пристрастне й відверте, молоде, енергійне, сміливо-зухвале та лірично-слабке водночас.

*Століття мед розніжено-гіркий
Господь збирає
у часу пелюстках.
Вночі розбила місяць об зірки...*

*Таки розбила:
Стогнуть світла друзки.
Поезія із присмаком еросу — це вже виклик. Але все у світі матерії має полярне визначення... Світ, культура, література — це біном, як свого часу визначила вчений зі світовим іменем Оксана Пахльовська... Ерос і танатос — скільки спільного в цих кодах нашого глибинного, архаїчного “я”. Саме в такому поєднанні вибудовано систему “Квітів зла” Шарля Бодлера, який виводив природу жінки зі світу інфернального. Або й у системі Миколи Хвильового.*

*А мудрість жіноча
приймає в тіло трагедію,
і тіло вбиратиме кожен
замолений гріх.
У вічність летітиму,
криком здригаючись “Де ти є?”
І сльози мої потойбічні
тектимуть зі стріх...*

Творчість Олеси Мудрак “детабуювала”, “деміфологізувала” і саме почуття кохання. Але за цими відвертими еротичними візіями важливо побачити глибший зміст, філософську схвильованість перед тим світом, який “оголює” кохання. Важливо відчутти момент фатального переходу крізь ерос у сфери людського несвідомого, у глибини самоті. Споживацьке суспільство сьогодні втратило здатність відчувати слово.

Але повернімося до теми відвертості кохання поезії Олеси Мудрак. Французька письменниця і теоретик перших романтиків Жермена де Сталь ще на початку XIX століття сформулювала в одному із трактатів той комплекс любовних відчуттів, який значно пізніше дослідники літератури назвуть “міжнародним кодом романтичних переживань”: “...за коханням — небуття. І це переконання змушує думати про смерть навіть у найшасливіші миті кохання. Тільки люди, здатні накласти на себе руки, можуть із деякою часткою здорового глузду спробувати піти цим великим шляхом щастя. Але ніщо не може відродити потягу, таємницею якого володіє інший...”

Яке може бути у світі засіб від такого страждання? Мужність убити себе... Ось це і справді означає померти...”

*Гарячий сніг пашисть
в лавині ночі —
на цвинтарі ховаю
біль єства,
мої зіниці впали в Ваші очі
і грають в карти:
два на два.*

Не можна зводити еротичні мотиви творчості Олеси Мудрак до вульгарного фізіологізму через брак розуміння внутрішньої суті естетики поетично оспіваного кохання. Згадуваний уже Мішель Фуко писав: “Наразі в нашому суспільстві важлива тільки фізична краса. Тільки тіло має значення. Серце, характер, темперамент, — все, що складає особистість, усе, що робить її унікальною, вже не так важливе. Одна людина більше не прагне пізнати душу іншої, оскільки не прагне до любові. Сучасна атмосфера еротичності призводить до того, що фізичне важливіше від духовного. Глибоко людські стосунки, закоханість зникає. Залишається тільки оголена сексуальність”. Фуко писав про занепад принципів естетики духовного, чуттєвого в нашому суспільстві.

*Віч-на-віч з пеклом:
очі на вокзалі
(накрила ніч кабанячим крилом),
кров
із лютневих зір —
в мой печалі,
плюсочке на оголений фантом.
А кінь епохи чавить пракопитом,
у Бозі
родяться людина
та весна.*

Українська література може претендувати на світову тільки в разі серйозної ревізії її “фундаментальних” складових. Чи всі читатимуть у XXI столітті, наприклад, “Хіба ревуть воли...” Панаса Мирного та Івана Білика? Це запитання поставила Ліна Костенко під час “круглого столу” в Києво-Могилянській академії. І це не

спроба відмовитися від історичного контексту, від української історії. Навпаки, це спроба осмисленого прочитання української літератури, якщо ми і справді прагнемо до національної самоідентифікації, незалежної та демократичної держави. Річ у тім, що в українських анналах — сотні непрочитаних в українській літературі текстів, гідних читацької уваги. Україна має відкрити для себе Лесю Українку в повному розмаїтті її світового рівня драматургії, Івана Франка, маємо прочитати Володимира Свідзінського, Євгена Плужника, Миколу Хвильового.

Творчість Олеси Мудрак — це скло, на якому крізь слово зображено силует жінки, але за цим силуетом — вимір психології, естетики, філософії. Потрачувати її поезію як суто еротичну було б неправильно. Але в кожного є власний рівень художньої перцепції. В будь-якому разі цей вимір поезії — явище позитивне, бо в її поезії — українська концептосфера. І жінка поетичного буття Олеси Мудрак — українська.

*Скидають одяг-молодість
в траву
кам'яності баби чи вакханки...
Розкута, вільна,
виклична і бранка
степів —
іду, а п'яти простором ревуть...*

● **Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ**, студент Національного університету “Києво-Могилянська академія”

БІЛА ПЛЯМА УКРАЇНСЬКОГО ФУТУРИЗМУ

Олег Ільницький. Український футуризм (1914—1930). Перекл. з англ. Рая Тхорук. — Львів: Літопис, 2003. — 456 с.

Одним із головних процесів в українській літературі за роки незалежності став перегляд літературного канону. Зокрема необхідно було реабілітувати, повернути в українську літературу цілі покоління митців, творчість яких з ідеологічних причин виявилася штучно видаленою з літературного процесу, приречена на цілковите забуття. Український футуризм як одне з найяскравіших явищ у вітчизняному мистецтві першої половини XX століття, й досі terra incognita для пересічного українця, відомого своєю аксіоматичною нехиттю до вивчення власної культурної спадщини. Однак і професійні мистецтвознавці, філологи, культурологи й усі, кому небайдужа українська культура, не можуть похвалитися тим, що мають цілісне уявлення про це явище. Наразі украї необхідним стало систематичне, цілісне дослідження, що могло б узагальнити й підвести підсумки футуристичній течії в українському мистецтві першої половини XX століття.

Книжка канадського літературознавця, професора Альберського університету Олега Ільницького — перша неупереджена спроба показати всебічний розвиток футуризму з історичного, теоретичного та літературного погляду від самих витоків (1914 р.) до його зникнення чи, точніше, знищення (1931 р.). Автор простежує витoki, розвиток і загибель цього непересічного явища, розглядаючи його в широкому європейському контексті. Окремими розділами цієї монографії є дослідження творчості таких митців, як Михайль Семенко, Гео Шкрупій, Олекса Слісаренко, Лесь Курбас, Дмитро Бузько, Леонід Скрипник, Юліан Шпол. Дослідник піднімає безліч дискусійних питань. Зокрема він наголошує, що необхідно зробити переоцінку внеску України, названої “колискою мистецької революції”, до розвитку світового мистецтва. До сьогодні значна частина культурних явищ Російської імперії ототожнюється у світі з російським мистецтвом, тоді як насправді є українським, грузинським, литовським, латвійським, польським тощо. Так сталося і з українським футуризмом. Саме в Україні зародилося чимало мистецьких рухів і видань, звідси походить низка видатних митців.

Український футуризм виростав із ранньомодерністських течій в Україні 1900—1910-х років і був відповіддю на них. Він демонстративно опирався злиттю з імперськими течіями і засвідчив прагнення подолати колоніальну залежність української культури. Футуризм запропонував нову модель українського мистецтва, що полягала у відмові від народництва і провінціалізму й визнанні європейської культурної моделі. Сучасники з тривогою реагували на виникнення радикальної мистецької течії, яка відкидала традицію та захопилася чаром екзотичного, виняткового, нового. Українське “добровільне” суспільство відразу піддало нову течію остракізму. Існування цього самобутнього явища позначене тривалим конфліктом із обскурантистською публікою, невизнанням та осудом. У роки урядування Сталіна, після розпуску літературних організацій і централізації радянського письменства футуризм був приречений на загибель, а митці розділили гірку долю усіх “неортодоксальних”, які були засуджені до ув'язнення та страсти.

Монографія про мистецький переворот в українській культурі зацікавить не лише фахівців, а й усіх, кому небайдужа історія української культури. Книга здобула перше місце в номінації “Наукова перекладна література” в конкурсі “Форуму видавців — 2003”.

● **В. ЧУЧКО**

ТОЙ, ЩО УЗЯВ НА СЕБЕ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОЛЮ НАЦІЇ

Небіж Симона Петлюри, син його сестри Маріямни Степан Скрипник (Патріарх Мстислав) писав про цей період у житті майбутнього провідника нації: “Користаючись з великого авторитету серед товаришів, Симон неподільно володів їхніми душами та був негласно обраним провідником національно свідомого юнацтва, що вчилася тоді в полтавських школах...”

Шкільна влада вважала С. Петлюру за “непоправного мазепинця”, що в її очах було значно лагіднішим явищем, ніж вусатий і бородатий соціаліст”. (“Українське православне слово”, 1976, № 5).

Здавалося б, у відкритті дошки немає нічого надзвичайного, її ще 1991 року слід було повісити. Адже Симон Петлюра народився в Полтаві, саме тут під намулом зросійшення, нав’язуваного “дядьками Отчества чужого”, відчув міцну твердь материка на ім’я Україна.

Однак 15 літ кукобівське міське керівництво і низка кучмівських губернаторів, хто з хохляцькою хитрістю, хто з яничарською підступністю намагалися засунути справу вшанування Петлюри у якнайдальшу шухляду. Вони ткали павутину заспокоїливих слів, присипляючи громадськість, та без кінця висували на перший план якісь інші, ближчі душі малороса проекти — на кшталт бездарного пам’ятника галушці.

Але час бере своє. Відсутність меморіальної дошки і пам’ятника Симонові Петлюрі у його рідному місті суспільною думкою вже сприймається як абсурд, ба, навіть непристойність.

І ось нарешті в області з’явилася влада, яка підтримала ініціативу громадськості, зокрема Товариства “Просвіта” та Народного руху України. Полтавська обласна держадміністрація виділила 5 тис. грн. на меморіальну дошку видатному державникові. Голова ОДА Валерій Асадчев, виступаючи на урочистостях із приводу її відкриття, сказав, що цим актом зроблено перший дуже важливий крок для того, щоб пізнати тих людей, які творили нашу історію:

— Симон Петлюра — це людина, яка в буремні роки стала на чолі боротьби за Українську державу; тоді як інші повтікали від цієї великої відповідальності, він узяв її на себе. Він був м’якою, інтелігентною людиною, талановитим публіцистом, але корінь у нього був козацький, він виходець із цієї української козацької землі.

Говорив голова ОДА і про ту абсурдну ситуацію, коли в Полтаві немає вулиці Симона Петлюри, а багато вулиць носять імена людей, чужих чи ворожих Україні:

— Що зробили Роза Люксембург, Карл Лібкнехт для Української держави? Чи знали вони взагалі, що існує Полтавська земля? Думаю, вони й гадки про це не мали. То чому маємо продовжувати увічнювати в назвах полтавських вулиць імена цих комінтернівців? Чому дехто й досі боїться імен діячів Української Народної Республіки? Уже згодні, що це були великі постаті. Але як доходить до того, що треба поставити пам’ятник, вулицю перейменувати, тут відразу ховаємося у великий чеховський футляр: “Как бы чего не вышло”. То виходьмо з цього футляра! У Полтаві має постати пам’ятник Симонові Петлюрі, і нам соромно буде, якщо цей пам’ятник першими поставлять в іншому місті. Бо він тут народився. Можливо, тому, що ми 15 років боялися на-

ПЕТЛЮРА ПОВЕРНУВСЯ В АЛЬМА-МАТЕР

У дні відзначення 15-ої річниці Незалежності України в Полтаві відбулася непересічна подія: на приміщенні Державної аграрної академії (колишньої духовної семінарії) відкрито меморіальну дошку на честь Голови Директорії, Головного Отамана Військ УНР Симона Петлюри, який тут навчався у 1895—1901 роках і вже тоді був, як засвідчили його сучасники, “провідником українського руху”, членом Революційної української партії. Симон Петлюра був найактивнішим серед тих семінаристів, які вимагали введення до програми українознавчих предметів, звільнення жорстоких наглядачів, скасування в закладі системи шпигунства, яка так контрастувала з діяльністю прогресивних викладачів цього закладу, а головне — з Божими заповідями.

лежним чином пошанувати Симо-на Петлюру, в нас і немає таких постатей в уряді?..

“ТИ ЯВИШ СВІТЛИЙ ОБРАЗ ПРАВНОЇ ДЕРЖА- ВИ ДЕМОКРАТИЧНОЇ”

Для голови Полтавської обласної організації Всеукраїнського товариства “Просвіта”, колишнього політв’язня, “нашоукраїнця” Миколи Кульчинського відкриття меморіальної дошки Симонові Петлюрі — це увінчання праці багатьох полтавців, які започаткували в нашому місті Петлюрівські читання, які берегли світло життя й діяльності Симона Васильовича. Микола Кульчинський нагадав про подвиг тих полтавців, котрі в 70-ті роки підняли український прапор на вежі біля мосту неподалік Київського вокзалу. До речі, письменник Петро Петрович Ротач засвідчує, що його й інших дисидентів у 70-ті роки катівні допитували з приводу появи національного стяга на будівлі Краєзнавчого музею. Ці факти вимагають дослідження, адже герої, які вчинили ці подвиги, не повинні залишатися безіменними.

Відкриваючи дошку Симонові Петлюрі, Полтава вклонила подвигу того покоління своїх синів, яке навесні 1917 року завітало її синьо-жовтими прапорами, підтримало Центральну Раду, захищало Українську Народну Республіку. Юнаки з Кадетського корпусу, яких виховували бути підпорками Російської імперії, масово переходили на бік Центральної Ради.

— Усі, хто мав серце, усі, хто мав душу, не був зламаний імперією, не піддався, за словами Грушевського, “пеському обов’язку перед Москвою”, підтримали УНР. І ті слова, з якими звертався до них Симон Петлюра, актуальні і сьогодні, — сказав Микола Кульчинський.

Він повідомив про намір просвітян видати великим накла-

дом лист Симона Петлюри до генерала-хорунжого Миколи Удовиченка. Сьогодні він звучить суперактуально. Ось хоча б ця заувага Симона Петлюри про тогочасних партійних лідерів: “Вони партійні інтереси ставили вище державних, персональні моменти вище загальних... Партійна зацікавленість все заздрала, все запліднювала: дійшло до того, що мені не давали грошей на організацію Коша Слобожанської України. Я бачив, що українські партії мають силу революційну, деякі розкладову, а творчої, організаційної не мають. Я бачив, що вони не усвідомили собі головного: чи Україна як самостійна держава повинна в своїй закордонній політиці спиратись на Європу чи на Москву — Азію? Виявилось, що азійська спадщина в нас — занадто ще сильна...”

Надзвичайно актуальні думки Симона Петлюри про державний апарат, висловлені в цьому листі: “треба шукати тих, хто чорною роботою державною уміє творити певні реальні цінності”; що важливо зберегти ідею державності й повагу до уряду: “Я кілька разів міг би успішно “розганяти уряди”, але не робив цього, бо гадаю, що, особливо в молодій державі, це привело би до внутрішньої деморалізації”.

А ось і відповідь сьогочасним сепаратистам: “Основою державності повинна бути Центральна Україна — Наддніпрянина, а не периферія, частина її”.

Заступник голови Полтавської облради Петро Ворона нагадав, що серед діячів Центральної Ради третина була полтавцями, і серед тих, хто продовжував боротьбу за Українську державу в екзилі, їх була, мабуть, четверта частина. Тож пан Ворона висловив сподівання, що обласна рада ухвалить рішення про увічнення пам’яті наших славних земляків, яке, на жаль, не пройшло з першого разу на минулій сесії.

Меморіальну дошку освятив секретар Полтавської єпархії Української Православної Церкви Київського патріархату митрофорний протоієрей Миколай Храпач, який у своєму слові наголосив на тому, як глибоко розумів Симон Петлюра роль Української помісної церкви у формуванні духовної єдності нації. У листі до Івана Огієнка видатний державник писав: “Український патріарх — рівний патріархові московському — це річ, потреба якої вимагається інтересами української церкви та своєчасною оцінкою тих небезпек, що загрожувати будуть, — я це передбачаю, — в її натуральному розвитку. В майбутніх конфліктах нашої держави з Москвою внутрішнє міцна, ієрархічно дисциплінована українська церква може відграти велике позитивне значення у вислідах такої боротьби”.

Отець Миколай висловив сподівання, що настане час, коли приміщення колишньої семінарії буде повернуто Українській Церкві, і тут готуватимуть священників, які “вивчатимуть богослів’я і пізнаватимуть світ через любов до Бога, в єдності, толерантності, терпимості”. А виступи проти створення єдиної помісної Православної Церкви в Україні, на думку о. Миколая, — це “політиканство і деструктивна діяльність тієї “п’ятої колонії”, яка не хоче, щоб наріжним каменем нашої державності була найнадійніша основа — духовна єдність народу”.

У нелегких випробуваннях, що впали на голови справжнім патріотам України, які змушені були піти на ганебне тимчасове перемир’я з олігархічними кланами, нас, українців, нехай надихають слова Голови Директорії, Головного Отамана з його звернення до українського народу від 22 січня Року Божого 1923-го: “Після ганебної віковичної неволі, після страшного божевільного лихоліття Ти переможеш, Народе-Лицарю, і в Державі своїй не-

залежній установиш волю святу для всіх народів, що живуть на розкішних землях Твоїх. Вірний високим засадам волі і рівності, що кохав Ти з часів стародавніх, Ти явиш всім народам світлий образ правної держави демократичної з забезпеченням вольностей громадянських”.

А ТИМ ЧАСОМ ПОЛТАВЦІ ЩЕ ЖИВУТЬ НА ВУЛИЦІ УКРАЇНОЖЕРА АРТЬОМА

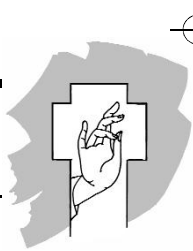
Родинний дім Симона Петлюри стояв на вулиці Загородній, 20, яка нині носить ім’я генерала Зигіна. Зовсім поряд, перпендикулярно до непримітної Загородньої, пролягає вулиця Артема, яку і громадськість, і прогресивні депутати Полтавської міської ради хочуть перейменувати на вулицю Симона Петлюри. Кращого варіанта годі й шукати. Як завжди, опираються цьому ретрогради з комуністичними “прибамбасами”. Добре відомо, як вони діють: колись “заблокували” перейменування вулиці “Уютної” (який жадливий мовний покруч!) на вулицю відомого письменника, художника, жертви сталінських репресій Грицька Коваленка, дім якого ще й досі стоїть на тій “Уютній”. Ходили по квартирах, спокушали мешканців до підписування листів протесту, обстрілювали ім’я великого українця. Так само може бути й у випадку з наданням вулиці Артема імені Симона Петлюри. Тож сьогодні, мені здається, дуже важливо донести до мешканців вулиці відомості про того, чие ім’я носить їхня вулиця.

Хто ж він, товариш Артём, а насправді Фьодор Сергєєв? Син підрядчика, уродженець села Плембо, тепер Фатезького району Курської області, в 1903 році — агент “Іскри” в Україні, у 1905-му — вороховив у Харкові, у 1918-му — голова раднаркомів ворохобної Донецько-Криворізької Радянської Республіки. Того ж року удостоївся посади заступника голови і наркома радянської пропаганди незаконного Тимчасового робітничо-селянського уряду України.

Що ж пропагував “нарком” Артём? Про це залишив спогади Володимир Затонський, якому навіть нинішні товариші комуністи повірять, бо це їхній однопартієць. Він пише, що якось, увійшовши до кабінету Леніна, застав там Артёма. “Я його раніше не знав. Він почав енергійно нападати на Український советський Уряд, називав нас самозванцями й іншими такими нещасливими епітетами. Між тим, він і сам формально входив до складу Народного Секретаріату. Він, як тепер пам’ятаю, доводив, що це справа реакційна — утворювати Україну, хоч би навіть советську. Він казав: “Робітники Донбасу і взагалі міських промислових районів — не українці. Селяни також мало в цьому розуміють. Якщо на Правобережжі, з Києвом на чолі, є якісь українці, то хай їм біс — нехай роблять, що самі хочуть. А тут у нас, у південно-промисловій центрі, треба просто організувати советську владу, що підлягає безпосередньо Петроградові, й жодної України не вигадувати”.

Коментарі, мабуть, зайві. Полтава, яка у 1918—1921 роках послала тисячі своїх синів боротися з головорізами Муравйових і Артёмів, із продажонами і чрезвычайниками, Полтава, яка називає себе духовною столицею України, мусить негайно стерти зі свого чола тавро, поставлене колись цековсько-обкомівськими прихильниками цього україножера.

● Ганна ДЕНИСКО

ПОЖЕРТВИ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ		
<i>Продовження. Поч. у ч. 39–52 за 2003 р., ч. 2–9, 11–14, 16–18, 20–2, 28, 30, 32, 34, 37, 39, 41, 43, 45, 51 за 2004 р., ч. 3, 6, 7, 9, 11, 14, 15, 20, 22, 26–28, 29, 32, 35, 39, 42, 45, 52 за 2005 р., ч. 8, 10, 14, 19, 22, 27 за 2006 р.</i>		
Аденюк В. Г., м. Хотин	128,00	
Антонюк О. В., м. Хотин	142,00	
Ацкуляк І. М., м. Хотин	35,00	
Бажанська С. Д., м. Львів	90,00	
Безкровна-Лахижа Н. І., Лахижа А. І., м. Севастополь	50,00	
Боршуляк П. А., м. Хотин	16,00	
ВАТ “Хотинське АТП-17741”	100,00	
Волошин М. П., м. Львів	50,00	
Егера М. Г., м. Хотин	10,00	
За дорученням громади с. Григорова Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. (ч/з Дронь О. А.)	70,00	
Колініченко А. В., м. Харків	200,00	
Колодченко В. Е., м. Київ	4,00	
Колодченко В. П., м. Київ	10,00	
Колодченко Е. В., м. Київ	10,00	
Король С. І., с. Коржі Роменського р-ну Сумської обл.	20,00	
Криволапчук М. О., м. Донецьк	100,00	
Лачанак С. Ю., м. Львів	100,00	
Литвинова Л. Л., м. Суми	50,00	
Лучко В. Ф., м. Львів	285,00	
Новомиргород М. А., м. Кіровоград	10,00	
Омельницька Л. А., м. Дніпропетровськ	50,00	
Павлусь М. Я.	200,00	
Письменна Т. Ю., м. Дніпропетровськ	15,00	
Письменна Т. Ю., м. Дніпропетровськ	20,00	
Плаксивий О., м. Хотин	10,00	
Плашко А. Г., м. Запоріжжя	1000,00	
Попова С. М., м. Харків	60,00	
Расковский В. А., м. Хотин	107,00	
Родина Наконечних зі Львова	1000,00	
Самарець А. П., Дніпропетровська обл.	20,00	
Слинько В. І., м. Українка Київської обл.	50,00	
Стовбун Д. І. та Гавриляк С., м. Івано-Франківськ	310,00	
Тарадай І. А., м. Червоноград Львівської обл.	40,00	
Тарадей О. І., м. Червоноград Львівської обл.	20,00	
Трофимчук М. І. м. Новоград-Волинський (по заповіту художниці-монументалістки м. Львова Трофимчук М. С.)	150,00	
Улик М. С., м. Хотин	10,00	
Управління пенсійного фонду м. Рівне (ч/з Баранюк)	54,88	
Халімончук В. Є., м. Київ	2200,00	
Халімончук В. Г., м. Київ	2280,00	
Ч/з Стовбун Д. І.	310,00	
Чернівецьке облуправління з фізичного виховання та спорту МОН України (ч/з Палагнюк В. Г.)	70,00	
Шевченко О. А., м. Кам’янець-Подільський	30,00	
Школа № 5, м. Хотин (ч/з Корчак Т. В.)	64,00	
Ярославський Ю. М., м. Хотин	5,00	

Мешканці с. Гавриляк Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл. (ч/з Стовбун Д. І.)	
Калин С. І.	20,00
Ковцун Р. С.	10,00
Король Д. Г.	10,00
Литван М. І.	5,00
Місюра М.	20,00
Петруняк В. П.	10,00
Петруняк М. І.	10,00
Равлюк Г. М.	10,00
Риндич Г. О.	160,00
Сірман І. М.	10,00
Стовбун Д. І.	5,00
Шевага А. Д.	10,00
Школьний С. П.	10,00
Шушваль І. І.	20,00
Всього:	310,00

Схвалюємо і підтримуємо Вашу ідею спорудження храму Кобзаря біля Чернечої гори. Ми з дружиною були в Каневі й поклонилися могилі безсмертного Тараса. Моторошно стає на душі від того, що сталося з Україною і з українцями за час панування над Україною царської і більшовицької Росії. А в Каневі ще й досі стоїть пам’ятник отому картавому сифілітику — Леніну, а козацькі онуки забули материнську мову.
Тримаймося, українці!

Ярослава та Мефодій ВОЛОШИНІ,
м. Львів

ПЕРЕДПЛАТА-2007

Дорогі читачі!

Триває передплата на Всеукраїнський просвіт-
нянський культурологічний тижневик “Слово Прос-
віти” на 2007 рік (поштовий індекс — 30617, 67-ма
сторінка в “Каталозі”).

Передплату приймають усі відділення “Укр-
пошти” до 10 грудня — в селах і райцентрах, до 15
грудня — в обласних містах і столиці.

Вартість передплати разом із поштовими витра-
тами:

- на рік — 37 грн. 86 коп.;
- на півроку — 19 грн. 18 коп.;
- на 3 місяці — 9 грн. 89 коп.;
- на 1 місяць — 3 грн. 38 коп.

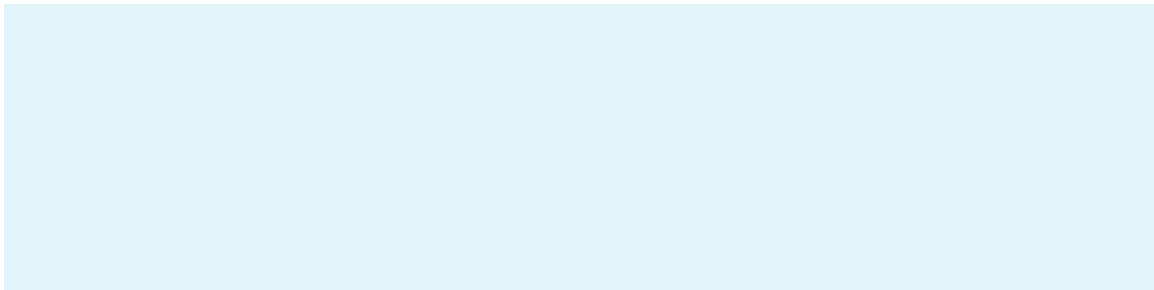
Постійні читачі нашого тижневика пересвідчи-
лись, що на його шпальтах присутні актуальні публі-
кації мовної тематики, унікальні історичні розвідки,
ексклюзивні інтерв’ю, безкомпромісні журналістські
розслідування гострих ситуацій, широко висвітлю-
ється молодіжна музика і концертна діяльність про-
відних митців України, вирає всіма барвами худож-
ня палітра майстрів пензля... Наступного року ми
порадуємо Вас, дорогі читачі, добірками поезії кра-
щих поетів України, Ви матимете можливість вести
діалог із тими, хто живе Україною і для України.

Передплатіть “Слово Просвіти” самі та загі-
туйте зробити це Ваших друзів, сусідів, учителів,
бібліотекарів, усіх небайдужих до української спра-
ви!

ПРЕЗЕНТАЦІЯ

•

Закінчення на с. 10

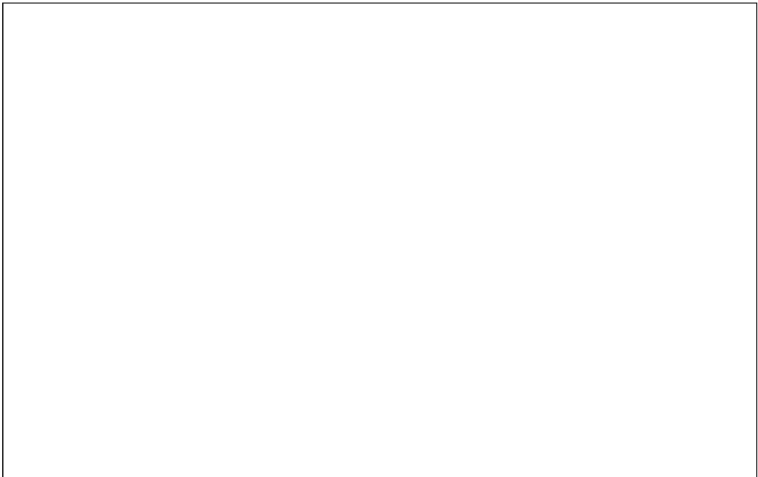

Закінчення. Початок на с. 9

СВЯТКУВАННЯ

•

•

•

— *За вагомий внесок у відродження духовності Президент України нагородив студію мод “Віоріка” ювілейною медаллю до 10-ї річниці Незалежності України, а Вас як творчого керівника удостоєно Почесної орденської відзнаки “Суспільне визнання”. А з чого все починалося?*

— Я народилася в Молдові. Десять років працювала вдома як приватна кравчиня. І вже тоді, незважаючи на молодість, мала поважних замовників і в Молдові, і в Чернівцях. А на Буковині розпочинала власну справу з однокімнатної квартири та ножної швейної машинки “Подольськ”. Замовлень було настільки багато, що до нашого двору неможливо було зайти, — шодня стояла черга клієнтів. Я цілодобово шила із трьох кравчинями з Кривого Рогу, які на той час уже офіційно в мене працювали. Робота поглинала весь час і надзвичайно складно було приділяти належну увагу родині, особливо дітям.

— *Хто допоміг Вам вистояти і таки розбудувати свій бізнес?*

— Від самого початку, ось уже 16 років ми з моїм чоловіком Іллею працюємо разом у модельному бізнесі. Саме йому я завдячую всім, чого досягла. Але на початку становлення нашого бізнесу нам дуже допомогла моя мама. Вона забрала моїх дітей під своє крило. І це єдине, що врятувало і допомогло мені в той скрутний час вистояти. До 50 років моя мама була зі мною поруч. Вона виростила моїх дітей. І це вважаю великим щастям, яке я отримала від Бога. Що ж до самого дизайну весільного та вечірнього вбрання, то наші кравчині практично втілюють у життя всі мої розробки, ескізи, моє бачення фасонів, аксесуарів, фурнітури і саме їх уже сьогодні можна побачити в світових каталогах моди на 2007 рік.

— *Сьогодні студія мод “Віоріка” відома далеко за межами Буковини. Що сприяло успіху?*

— Якщо говорити про успіх студії мод “Віоріка”, то це не тільки мої досягнення, а й усієї нашої родини. Всі труднощі долі, які лягали на мої плечі, ділилися порівну між усіма членами родини. І тільки так ми змогли втілити в життя мою мрію останніх семи років: потрапити на світовий ринок моди. Вважаю, що мені це вдалося саме завдяки сімейному підряду. За нашим бізнесом не стояли мільйони, а лише величезна виснажлива праця нашої сім’ї та колективу, 30 колег-однородумців, з якими працюю вже не один рік. Самотужки встигати за модою, ловити її нові віяння і тенденції, які з’являються щосезону на світовому ринку, — вкрай складно. І саме така підтримка родини важить більше, ніж великі гроші. Тільки за рік ми з чоловіком долаємо понад 50 тисяч км. Буваємо не тільки в Парижі, а й в інших країнах, де вивчаємо моду, відвідуємо виставки, збираємо по крихтах інформацію про нові напрямки й стилі. Ці пошуки не безнадійні, бо все побачене ми переосмислюємо і втілюємо в наші моделі.

— *Щоб потрапити на світовий ринок моди, необхідно було долати й творчі перешкоди?*

— Звичайно. Наше підприємство — ровесник незалежності держави, з року в рік стверджувалося, підіймалося на нові професійні шаблі творчості, якості, досконалості. Сходінка за сходінкою, починаючи від регіональних до республіканських і міжнародних конкурсів, ми рухалися до свого першого успіху. За 16 років творчих пошуків і наполегливої праці ексклюзивне високоякісне вбрання під торгову марку “Віоріка” здобуло прихильність красунь не лише України, Молдови і Росії, а й Польщі, Німеччини, Франції. Сьогодні ми постійні учасники міжнародних виставок, конкурсів, фестивалів краси і моди. Свідченням світового професійного визнання стали численні нагороди і відзнаки “Віоріки”: дипломи конкурсів “Весільний вальс” 2000—2002 рр. (Росія), фестивалів “Мерцішор — 2000” (Молдова), “Стиль та мода — 2001” (Прага), “Мода нового тисячоліття — 2003” (Дюссельдорф), а також перемоги в національних конкурсах “Панна регіональна — 2000”, “Міні-віце-панночка України — 2001”, “Панна України — 2002” та Міжнародної премії “Бізнес—Олімп”, якої торгова марка “Віоріка” була удостоєна 2003 та 2004 років. Усе це дало нам можливість потрапити на світовий ринок моди.

— *Яким був перший крок на професійний подіум?*

— Я запам’ятала його на все життя. Це був мій перший показ у Чернівцях. Привіта-

«ВІОРИКА» — ЦЕ СВІТОВЕ ВИЗНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ МОДЕЛЬЄРІВ

Створювати красу, жити і працювати для добра — такий девіз і кредо відомої модельєрки Буковини Віоріки БОДНАРЮК. У цьому вбачає своє призначення і покликання й колектив малого підприємства “Фантазія”, яким керує Ілля Боднарюк, більше знаний в Україні та далеко за її межами студією мод “Віоріка”.

Творчий дизайн, вишуканий стиль, неповторне поєднання класики й сучасності, які притаманні буковинській дизайнерці та її талановитим колегам, стали не тільки запорукою успіху, а й принесли світове визнання українським модельєрам.

Буковинські майстрині сьогодні створюють елітне весільне, елегантне вечірнє, ошатне святкове, яскраве сценічне вбрання і своєю працею стверджують, що краса врятує світ.

Сьогодні про свій шлях до Олімпу світової моди розповідає керівник студії мод “Віоріка”, відмінник служби побуту України Віоріка БОДНАРЮК.

ти мене з цією подією прийшов мій давній друг, народний артист Молдови І. Суручану. Але я так хвилювалася, що коли побачила у шпаринку переповнений зал музично-драматичного театру ім. О. Кобилянської і мені повідомили, що він у залі, то, зробивши перший крок на сцену, відчула, що мене ноги не тримають, а в голові блискавкою майнула думка: “Ну, ще один крок і я падаю”. І саме в цей момент мій молодший син Річард, який неодноразово брав участь у таких показах і цього разу виводив мене на сцену, внутрішньо відчув, що я ось-ось впаду, тихенько сказав: “Мамо, якщо ти візьмешся за мою руку і будеш міцніше за неї триматися, то ти зробиш перший крок, а потім ще два. Ти не дивишся на людей, а лише відчувай, що я тримаю твою руку і ти не впADEШ!” Так мій шестирічний син допоміг мені зробити перший крок на професійний подіум моди. Це відчуття запам’ятала на все життя. Тому сьогодні

ні живу і працюю для того, аби могла їм допомогти в житті, адже мої діти всі ці роки мене підтримували.

— *Сьогодні Ви успішно працюєте не тільки на східному ринку держав СНД, а й на світовому...*

— Практично вже 30 років працюю, вивчаю та впроваджую нашу буковинську моду на східному та російському ринку. Це дало можливість впровадити наші моделі на сві-

до нас приїжджала наречена з Тернополя, випускниця вищого навчального закладу С.-Петербурга. Дівчина мала вишуканий смак і досвід одягатися, тому вимоги в неї були неабиякі. До того ж батьки-бізнесмени могли задовольнити її високі запити. Проте об’їздивши салони Києва, Москви, Одеси та Львова, дівчина не змогла придбати весільну сукню, яка була б їй до вподоби. В Києві лише прокат такої сукні коштував 5 тисяч доларів, в Одесі за 15 тисяч доларів можна купити, а в Москві прокат 5 тисяч доларів, а купити можна за 20 тисяч доларів. Це ціни світового ринку, але вони вже реальні на ринках СНД. Коли дівчина приїхала з батьками до Чернівців, то з’ясувалося, те, що вона шукала скрізь за такі великі гроші, у нас можна купити вдсятеро дешевше.

Тобто, все, чого бажає найвибагливіший клієнт, усі нові тенденції, що впроваджуються на світовому модельному ринку, є в нашому весільному салоні.

— *Кажуть, для модельєра престижно, коли в нього одягаються VIP-персони чи зірки шоу-бізнесу?*

— Ми шиемо вбрання для багатьох відомих людей в Україні, Молдові, Росії. Свого часу я одягала дочку Снегура, першого секретаря ЦК, родини всіх міністрів Молдови. Але я не хизуюся тим, що серед моїх клієнтів є VIP-персони чи зірки. Мені набагато приємніше, коли до мене приходять люди, які виростили художу, продала її, а за отримані гроші хоче подарувати своїй дитині щастя. Хіба це не більше, ніж міністр?! Повірте, більше! Адже наша держава складається саме з таких простих, працелюбних і добрих людей. А щодо зірок... Зірки на світовому ринку моди платять великі гроші за ім’я відомої торгової марки чи фірми. Натомість нашим зіркам треба все шити безкоштовно. Такого ніде в світі немає. Тому не вважаю за велике досягнення, що наші зірки одягаються у нас.

— *Коли Ви відчуваєте задоволення від роботи?*

— Коли можу однаково гарно і добре одягнути клієнтку, яка дозволить собі витратити на сукню лише 500 гривень, і ту, яка заплатить 12 тисяч гривень. І щаслива з того, що можу зрозуміти і догодити їм обом. А от коли мені вдається придумати для дівчини з природними вадами таку модель сукні, в якій вона відчуває себе щасливою, то це моє справжнє досягнення як модельєра. Для мене немає красивих чи некрасивих людей. Я завжди в наших наречених чи випускницях відчуваю душу. Мені здається, що на землі немає кращого покликання, ніж професія модельєра!

— *Кожен майстер мріє мати спадкоємців. Хто продовжить Вашу справу?*

— Я давно замислювалася над цим. Протягом багатьох років намагалася прищепити любов до модельного мистецтва моєму старшому синові Юрію. Залучала його до нашої справи. Спочатку він робив усе, так би мовити, з примусу. Допомігав, розуміючи, наскільки мені складно самотужки все реалізовувати. Тільки цього року я відчула душевний спокій за майбутнє нашого бізнесу. Юрій, закінчивши економічний факультет університету, вирішив серйозно займатися родинним бізнесом. У нього є смак, художнє бачення, власний почерк. І сьогодні в його руках усі наші зв’язки зі світовим модельним бізнесом. Він займається каталогами, інтернетом, відео- і фотозйомками, виставками. І для мене велика радість, що йому це вдається. Молодший син Річард змалку в нашому бізнесі. Він залюбки брав участь у показах. Нині — студент історичного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича, добре знає декілька мов і на виставках часто виконує роль перекладача. Тому сьогодні вже не тільки чоловік Ілля, а й сини — моя надійна опора і підтримка в бізнесі. І я можу з упевненістю сказати, що все, про що я мріяла, збулося, мої плани зреалізувалися. Я дякую Богу за все. Бо він мені дав у житті те, чого бажала: доброго чоловіка, синів, дім, який я побудувала, справу, яка дорожча над усе на світі. Залишилося дочекатися гарних невісток, котрі також полюблять наш бізнес і ми разом зможемо ще порадувати людей своєю працею.

● Спілкувалася
Марія ВИШНЕВСЬКА

PR-МОРАЛЬ

У лекції Денніса Вілкокса йшлося про етичний взаємозв'язок між сучасною журналістикою та технологіями паблік-рілейшнз. Досвід наймасовіших “PR-карнавалів” в Україні — це політичні вибори, під час яких PR-технологи (українські та російські) досхочу експериментують із засобами впливу на розгублено-ошелешену “аудиторію виборців”. Мені здається, що багато із застосованих на практиці до українського медіа-ринку схем видалися б пану професору “дикими”. У будь-якому разі сучасне суспільство постінформаційної доби все більше піддається впливу PR-технологій, інколи не помічаючи цього. Яким є функціонування журналістики та PR на Заході?

За словами професора Вілкокса, є три основні сили, що формують етичний бік журналістики та PR: широкі моральні принципи суспільства; їхня мета в суспільстві; очікування (експектації) аудиторії. Зі схем пана Вілкокса випливає, що суспільство — це система двох рівнів: культури як соціальної системи вірувань і цінностей, та самих цінностей — атрибутів і реалій, які суспільство оберігає і культивує. Багато разів почесний промовець наголошував на потребі правдивої інформації, за яку й відповідають “професіонали”.

Доктор Вілкокс акцентував увагу на особливостях PR-технологій і реклами, PR і маркетингу. Так, наприклад, паблік-рілейшнз працює з усім розмаїттям аудиторії: роботодавцями, інвесторами, споживачами, енвайронменталістами;

Денніс Вілкокс

його основні цілі: добра воля, репутація, міцні ділові контакти. Натомість маркетинг спрямовано на визначену цільову аудиторію, потенційних покупців; він здійснює промоцію товару. На Заході становлення PR-індустрії — природний процес, пов'язаний із розвитком і збільшенням кількості так званих груп впливу на бізнес. Контакти бізнесу із навколишнім світом вийшли далеко за межі ділового спілкування: крім кінцевих споживачів, журналістів й інвесторів, компаніям доводиться вести діалог із громадськими рухами. В Україні таких груп впливу значно менше: для успішного ведення бізнесу компанії достатньо заручитися підтримкою чиновників, “любих друзів”, і встановити діалог із безпосереднім споживачем.

“Суспільство потребує від журналістів та PR-експертів виваже-

ності, істинності, чесності. Говорити про ці дві системи досить важко, адже самі підходи можуть бути різними: з одного боку, це академічні дисципліни, з іншого — це технологічні практики”, — сказав почесний доктор Вілкокс. Головний принцип, який виокремив лектор, полягав у тому, що і журналіст, і PR-фахівець мусять мати *почуття незалежності; почуття відповідальності та суспільного інтересу; дбати про престиж професії; підвищені вимоги до професії порівняно з вимогами роботодавця.*

Також важливо зважати не лише на те, що “комунікує” в суспільстві, а як відбувається комунікація, тобто фахівець має завдання визначити основні канали передачі інформаційних символів і шляхи порушення комунікації. Але, на думку провідних світових організацій із PR (International Public Relations Association, International Association of Business Communicators тощо), основним для журналіста зно-

ву-таки є “повага до істини та права людини знати всю правду”. І в цьому, на мою думку, досвід України та ЗМІ “трохи” не відповідає світовим принципам. Адже навіть у столиці функціонують видання із визначеними стратегіями подачі матеріалу, тобто з постійним маніпулятивним впливом на громадськість.

Про яке формування громадянського суспільства в такому разі може йтися? І досі на найвищих рівнях блукає “привид” справи Георгія Гонгадзе. Не хочу згадувати про численні випадки залякування журналістів. Але ж, звісно, може бути й гірше. Є перед очима досвід Білорусі, досвід навіть авторитарної Росії, в якій немає місця Парфьонову та Шендеровичу. Чи не є правдива журналістика нав'язливим вірусом і небезпекою для системи “темників”, кулуарних рішень і PR-зомбувань? Приклад “толерантності та поваги” до журналістів, який мав місце влітку цього року, думаю, на-

довго поставить під сумнів відкритість політиків до журналістів, які мають донести правду до публіки. Але ж якою ціною?

Також пан Вілкокс значну частину публічної лекції присвятив питанню хабарництва в журналістиці, системі замовних матеріалів. На його думку, проблему може розв'язати достатній рівень зарплатні журналіста. Не кажу про столичні видання та агенції, але що робити тим, хто працює за 300 гривень у місцевих ЗМІ? Матеріальний статус журналіста — річ цілком природна й правильна, тільки чи не є ці слова такими далекими та нездійсненними для України?

“Будь-яка спроба маніпуляції інформацією — це насамперед загроза для суспільства”, — зробив висновок Денніс Вілкокс.

● Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ, студент Національного університету “Києво-Могилянська академія”

ПОРІВНЮЮЧИ...

Це інтерв'ю я записав у Словаччині. Мій співрозмовник — Йосиф ЮРЧИШИН, голова Словацької спілки журналістів у Пряшеві.

— Наша організація зветься “Словацький синдикат новинарів” і є профспілковою організацією. Я очолюю організацію вісім років. Працюю як власний кореспондент Словацького телеграфного агентства тут, у Пряшеві, і передаю інформацію до Братислави. Обслуговую 12 районів. І добровільно є головою журналістської організації, на громадських засадах. Сфера медіа (ЗМІ) в Словаччині нині взагалі недержавна, позаурядова. Влада з тим не хоче мати нічого спільного.

— Оскільки й у нас в Україні нині розпочалися такі процеси, то мене цікавить, наскільки болісно це відбулося у вас?

— Дуже болісно. Багато журналістів втратили роботу. Але zostали лише ті люди, які хочуть працювати в ЗМІ. Не можна сказати, що в нас усе дуже добре в усіх сферах, що роздержавлення принесло лише позитив чи лише негатив. На мою думку, державної політики для ЗМІ в Словаччині

РОЗДЕРЖАВЛЕННЯ ЗМІ: ПЛЮСИ Й МІНУСИ

взагалі не існує. З одного боку це добре, бо нами ніхто не диригує.

У Пряшівському самоврядному краї (у вас би сказали — в області) невеликий районні газети теж роздержавлені, вони не мають загально-державної реклами. Ї їснують лише з тієї реклами, яку дають їм підприємці в своєму районі. А коли район бідний, то і рекламодавців немає...

— Чи є газети, що припинили свою діяльність внаслідок роздержавлення?

— Є. Я працював в одному такому виданні — “Пряшівській газеті”, яка припинила існування 1997 року. До нашої Оксамитової революції це була типова комуністична газета, яка належала районному комітету Словаччини. Фінансово її утримував районний національний комітет. Так, зрештою, як і у вас, коли газета була органом райкому і райради, чи обкому та облради.

Отже, державного тут із газет нічого не зосталося. Державними є тільки Словацьке телебачення і Словацьке радіо. А прес-агенція, де я працюю, вже напівкомерційна. Живемо на 50 % із того, що заробимо, продаючи власний продукт — свої вісті. А решту 50 % до нашого бюджету дає держава.

— Розкажіть, будь ласка, про вашу спілку.

— Виникла вона тоді, коли за уряду Володимира Мечіара Словаччину було розділено за новим адміністративним розподілом — 1996 року прийнято політичне рішення, а з 1 січня 1997 року воно вступило в дію. Виникло 8 країв (областей), і тоді було вирішено, що Пряшівська журналістська організація відірветься від Кошицької. Так що ми розпочали все заново.

— З Україною маєте якісь контакти?

— Донедавна це було складно: діяли обопільні візи, і нам треба було за них платити.

(Нині для українців візи безплатні, а для громадян Словаччини, які їдуть до України, — безвізовий режим). Насамперед потрібно розвивати стосунки із Закарпаттям. Я думаю, що наш досвід дуже цікавий для українців, може, й болючий. Коли я бачив Помаранчеву революцію, вона нагадувала нашу Оксамитову.

— Як Ви ставитеся до нинішнього поділу в Східній Словаччині на русинів і українців?

— Я не хочу поділяти людей. Добре, хто є русин, хай буде русин! Сам я українського переконання. Думаю, що ми, тутешні “руснаці”, — найзахідніша гілка на українському дереві. І не думаю, що русини, які тут живуть, — це самостійна нація. Я про це веду запеклі дискусії! Але до моїх опонентів це не доходить. Жити за демократії непросто. Це приносить чимало непередбачуваних моментів чи ситуацій. Так і в нас із пресою за незалежної Словаччини — багато видань виникло і зникло. Тепер щоденних газет у Словаччині три — включно з давньою словацькою “Правдою”, є також і закордонні видання.

● Микола ЧАБАН, м. Дніпропетровськ

«ПРАЙМ» — ОЗНАЧАЄ КРАЩИЙ

Цвяхом вбиває нам у мізки рекламу неможливі поєднання своїх та іноземних слів. Без кінця повторює радіо бридливі рекламні скоромовки: “прайм” — означає кращий”, “прайм-ера” і ще багато чого. Скоро оригінальне українське слово треба буде вишукувати серед хащів іншомовних. Тому поява кожного новотвору в мовленні ЗМІ повинна привертати увагу всіх українців і тим паче мовознавців. Краще називати все українськими словами. Чому б новий інформаційний проект “Прайм-ера” не назвати якось по-своєму. Але ж ні, хочеться ошелешити слухача дзвінкою незрозумілою назвою. Може, хтось спокійно слухає оте “прайм-ера, метео-ера”, але мене все це нервує, хоч радіо “Ера” варто слухати. Програми “Іміджмейкер” і “Вокс популі” доволі цікаві. Але ж навіщо такі дикі назви? Називати того, хто творить новини, іміджмейкером, щонайменше некоректно. Це іншомовне слово має зов-

сім інше значення. Складається враження, що радіо “Ера” тільки говорить українською, але поза зоною мікрофона абсолютно байдуже до мовних проблем, як і решта ЗМІ, окрім новин Першого телеканалу і ще радіо “Свобода”.

Зрушити справу можемо тільки всі ми, українські слухачі.

Наведу недавній типовий приклад. Багато з нас слухали розмову з депутатом від комуністів Алексеевим у програмі “Іміджмейкер”. Серед висловлювань дозвонювачів було й запитання, чому народний депутат не говорить державною мовою. І той знайшов що відповісти. Мовляв, по-перше, радіо “Ера” не центральне, а по-друге, живучи в демократичному суспільстві, він має право говорити будь-якою мовою. На це ведуча програми спромоглася запропонувати Алексееву наступного разу говорити українською. У відповідь ми почули, що нардеп чудово володіє українською і може зробити цю ми-

лість без проблем. Цим і задовольнилися. Та іншого разу все буде так само — фарисейське посилання на демократичне право говорити російською і демонстрація знання української.

Треба було б пояснити не так нардепові, як слухачам деякі неточності. Закон про мови покладає відповідальність за поширення державної мови на засоби масової інформації. Радіо “Ера” не є регіональним, тому що його слухає вся Україна. В демократичному суспільстві народний депутат як особа публічна повинен користуватися винятково державною мовою. Представник радіо “Ера” мав би за обов'язок пояснити це особі, яку запрошує на прямий ефір. У випадку відмови керівництво ЗМІ має транслювати все в записі з перекладом українською, як це роблять новини Першого телевізійного.

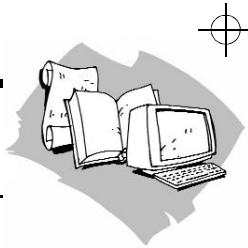
● Володимир ФЕРЕНЦ, м. Івано-Франківськ

ЗАЯВА

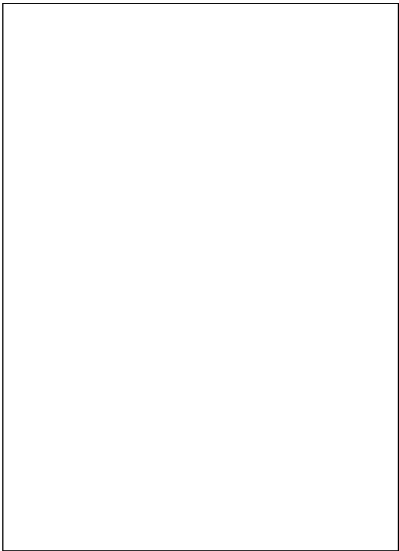
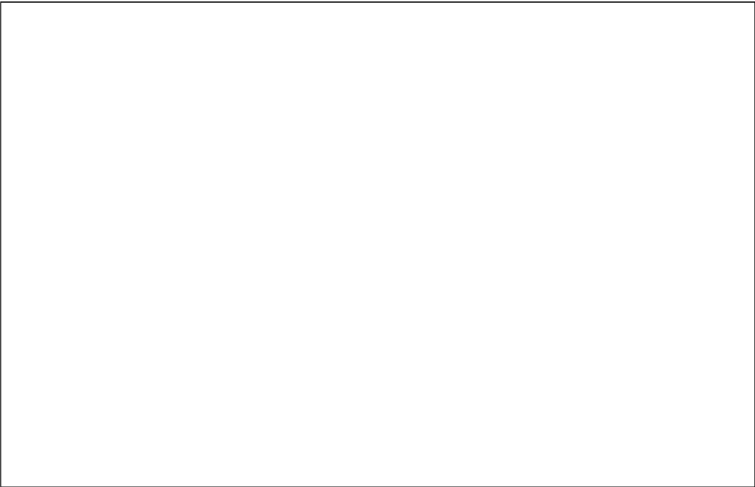
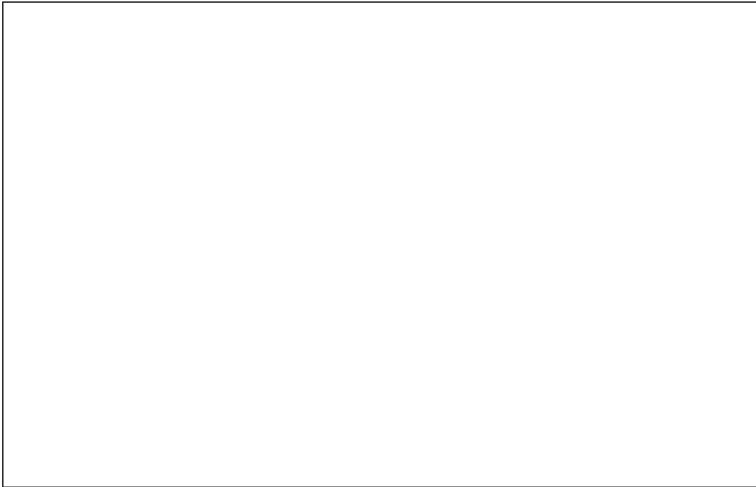
Учасники Міжнародної конференції “Реформування ЗМІ в Україні: Проблеми та перспективи”, стурбовані станом свободи слова в Україні, утисками прав журналістів і тиском на редакції видань органів державної влади і місцевого самоврядування, виступили із заявою. У ній зазначено, що в Україні затягують виконання Плану обов'язків та зобов'язань перед Радою Європи щодо “умов забезпечення плюралізму у висвітленні ЗМІ процесів та подій, що відбуваються в Україні та за її межами”.

Перед перспективою майбутньої реформи ЗМІ, зокрема роздержавленням, учасники конференції визначили вимоги, серед яких — редакційна незалежність, свобода слова та вільний доступ до інформації; передача права власності на приміщення, друкарні та інше майно у медіа-галузі від держави журналістам та тим, хто працює у засобах масової інформації; соціальні гарантії, відповідно до законодавства; встановлення контролю за дотриманням права на колективні переговори та права на укладання трудових угод; прозорість оплати; безпека журналістів при виконанні їхніх службових обов'язків у редакції і за її межами; гарантоване професійне навчання і т. ін.

Дві організації — Національна спілка журналістів України та Незалежна медіа-профспілка України — координуватимуть свої зусилля у досягненні задекларованих цілей.

ТАЛАНОВИТА ЗЕМЛЯ

ВИСТАВКА

Минулого літа на офіційному сайті СБУ було опубліковано деякі розсекречені документи радянських органів державної безпеки. Зокрема розміщено накази про закриття кордонів УСРР у період 1932—33 років та документи таємного діловодства. Там ідеться про десятки тисяч селян, які шукали порятунку від голоду за кордоном і були повернені органами у свої рідні села. Повернені помирати. З сухих казенних звітів постає жаклива картина, яка стає ще жахливішою через пунктуально цинічний опис нечуваної трагедії цілого народу.

РОЗСЕКРЕЧЕНА ПАМ'ЯТЬ

Напередодні Дня пам'яті жертв політичних репресій і голодомору в столиці, в Українському домі розгорнуто унікальну виставку “Розсекречена пам'ять”. На відкритті виставки були присутні Президент України Віктор Ющенко, Голова Служби безпеки України Ігор Дрижчаний, міністр культури і туризму Юрій Богущкий. Урочисто прозвучала вокальна сюїта Леополяда Ящен-

ка “Пам'ять” у виконанні етнографічного хору “Гомін”. Уперше в Україні презентовано всі наявні архівні документи зі сховищ СБУ, які висвітлюють найтрагічнішу подію в історії українського народу — голодомор 1932—33 років. Представлено директиви, накази й оперативну статистичну звітність Державного політичного управління Української Соціалістичної Радянської Республіки про репресії на селі, кримінальні справи жертв каральної політики режиму. Також додаються свідчення очевидців, листи селян і червоноармійців, адресовані в офіційні установи. Щодо листів, це справді нескінченний “крик волаючого в пустелі”, глибину болю в них неможливо виміряти. А ось від оперативно-статистичних звітів органів віє диявольськи спокійним цинізмом, що навіть перевершує загальновідомий фашистський педантизм у перерахуванні жертв. Важливим є те, що скрізь фігурують прізвища виконавців злочинних наказів. Про замовників голодомору всі вже знають, а от щодо виконавців — тут вони постають у всій своїй антилюдській подібності. Законопроект Президента України “Про голодомор 1932—

1933 років у Україні” передбачає адміністративну відповідальність за публічне заперечення голодомору. Також у ньому йдеться про визнання голодомору геноцидом українського народу. Однак наш Парламент не поставив цього законопроекту на голосування... Парламенти 10 країн світу вже визнали голодомор геноцидом. Нині Україна добивається цього визнання від ООН, а своя Верховна Рада ігнорує такий важливий законопроект. На тлі цих парадоксів сучасного політичного життя виставка “Розсекречена пам'ять” — це найпереконливіший і водночас найстрашніший аргумент на користь визнання голодомору геноцидом українського народу.

● Олександр ЄВТУШЕНКО
Фоторепортаж
Олександра ЛИТВИНЕНКА

ПРЕЗЕНТАЦІЯ

ЧАС СМЕРТІ: 1932–1933

24 листопада напередодні Дня пам'яті жертв голодоморів і політичних репресій в Україні в медіа-центрі Українського дому презентували книжки, присвячені вшануванню загиблих.

На основі досі невідомих документів із колишніх таємних архівів простежено геноцид українського народу в 1932—1933 рр. через експорт хліба та продуктів з України у книжці “Український хліб на експорт: 1932—1933.” — спільний проект Київської міської організації товариства “Меморіал” і Центру українознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Описані події 40—50-х років минулого століття і на прикладі однієї сім'ї показано долю невинних людей, репресованих комуністичним режимом, у книжці “Сталінським курсом” М. Іляшука. Автор у своїх спогадах описує долі яскравих особистостей, з якими познайомився в таборах ГУЛАГу, побут в'язнів у Баймському таборі для інвалідів, їхнє прагнення в нелюдських умовах зберегти свою гідність. Книга опублікована після смерті автора за рукописом, який передала до “Меморіалу” дочка автора Олена Іляшук.

Спогади самовидців про Київ періоду 1932—1933 рр. уміщено в новому краєзнавчому виданні “Голодова катастрофа у Києві” С. Вакулишина. Автор подає велику кількість архівних документів, які раніше не публікувалися. Книжка ілюстрована архівними світлинами, розрахована на широке коло читачів, насамперед — на учнівську і студентську молодь, педагогів і краєзнавців.

У наступному числі “Слова Просвіти” читайте інтерв'ю з директором Центру українознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка професором Володимиром Сергійчуком про роботу над виданням збірника документів “Український хліб на експорт: 1932—1933.”

● Ольга СКРИПКИНА

ВШАНУВАННЯ

До Дня пам'яті жертв голодоморів і політичних репресій в Україні, у Російській Федерації відбулися меморіальні заходи.

24 листопада було покладено квіти до пам'ятного знаку на місці масових розстрілів і поховань жертв політичних репресій на території колишнього стрілецького полігону НКВС-КДБ у Південному Бутові під Москвою. З 1935 до початку 1950-х років тут здійснювалися масові розстріли й поховання невинно заарештованих. Лише із серпня 1937 року до жовтня 1938 року на полігоні було розстріляно понад 20 тисяч осіб, переважно українців. 1996 року цю територію передано храму Святих Новомучеників і Сповідників Російських, для увічнення пам'яті загиблих створено науково-просвітницький центр “Бутово”.

У Бібліотеці української літератури в Москві до Дня пам'яті було відкрито книжково-ілюстраційну виставку та проведено “круглий стіл” “Голод. Трагедія народів ХХ століття”. На ньому виступив головний науковий співробітник Інституту історії України Національної академії наук України доктор історичних наук Руслан Пиріг, який ще наприкінці 1980-х років, працюючи в партійному архіві ЦК Компартії України, одним із перших почав публікувати джерела із забороненої тоді теми голодомору.

Руслан Пиріг зазначив, що українські історики із колега-

ми з інших країн провели велику роботу з розкриття політико-економічного механізму запровадження геноциду в українському селі, його складових, зв'язку з репресивними заходами. В істориків не викликає жодного сумніву рукотворність голодомору, факт безпосередньої причетності перших посадових осіб радянської держави та Комуністичної партії до масового народоубивства в Україні, а також у Росії (особливо на Кубані) й Казахстані.

МЕМОРІАЛЬНІ ЗАХОДИ В РОСІЙСЬКІЙ ФЕДЕРАЦІЇ

Політичний терор і терор голодом, які чинилися тоді, були спрямовані передусім проти українського селянства — соціальної основи української нації, та української інтелігенції — духовного надбання українського народу.

Своїми спогадами про голодомор 1930-х років поділився один зі старійшин української громади Москви Олег Храбан, а Антон Ісасенко й Віталій Крикуненко розповіли про те, як запам'яталися ті трагічні події їхнім матерям.

У роботі “круглого столу” взяли участь і виступили також російські історики з Інституту слов'янознавства РАН, Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова, члени українських організацій Москви, радники Посольства України в Російській Федерації Юрій Лазебник і Ольга Дарибогова.

25 листопада відбулися покладання квітів до Меморіального каменю жертв політичних репресій на Лубянській площі Москви й панахида в Богоявленському кафедральному соборі на Слоховській площі — перше в Росії поминання богослужіння по жертвам голодомору в Україні. У вступному слові протоієрей Всеволод Чаплін, заступник голови Відділу зовнішніх церковних зв'язків Московського патріархату сказав, що сьогодні ми молимося за невинно убієнних жертв голоду в Україні, організованого безбожною владою.

Разом із членами українських громад на панахиді був присутній член Ради Федерації Федеральних Зборів РФ, голова Рад Об'єднання українців Росії та Федеральної національно-культурної автономії українців Росії Василь Дума.

Усі заходи відбулися за активної участі українських дипломатів, Надзвичайного і Повноважного Посла України в Російській Федерації Олега Дьоміна.

Панахиди та інші меморіальні заходи за участю українських громад пройшли також у Тюмені, Краснодарі, Воронежі, Владивостоку, в інших регіонах Росії.

О 17-й годині за московським часом пам'ять жертв голодомору вшановано хвилиною мовчання. Було запалено свічки...

● Юрій МОРОЗ,
м. Москва

28 листопада 2006 року Верховна Рада України 233 голосами прийняла Закон “Про голодомор 1932–1933 років в Україні”. Відповідно до статті 1, Голодомор 1932–1933 років в Україні визнається геноцидом українського народу. Стаття 2 встановлює, що публічне заперечення голодомору визнається наругою над пам'яттю мільйонів жертв голодомору, приниженням гідності українського народу і є протиправним. Разом з тим Верховна Рада не прийняла пропозиції Президента України про встановлення адміністративної відповідальності за публічне заперечення голодомору.

Я НЕ ПРОЩАЮ!..

ГОЛОС СЕРЦЯ

Мої замучені голодом предки, я промовляю до вас, похованих у братських могилах сіл Устивиця й Зубівка на Полтавщині. Надворі ніч 26 листопада. Я стою на кухні перед запаленою на підвіконні свічкою. Через дорогу в тумані горять свічки у вікнах інших багатоповерховок. Кілька хвилин тому, коли я сидів біля комп'ютера, на мене накопилася задушлива хвиля сорому, гніву й ненависті. На дисплеї побачив інформацію, що “регіонали” й комуністи на чолі з прем'єром України не визнають голодомору-геноциду українського народу.

Нам, українцям, є над чим замислитися. Ми сварилися одне з одним, а наші вороги консолідовані й одностаїні. Нам треба об'єднуватися на єдино можливій основі — на національній. Так, як це роблять, наприклад, євреї. Тоді ми не дозволимо зайдати “іногородцям” процвітати на нашій землі. Нас не пожиратиме сором за те, що внутрішні й зовнішні вороги стверджують про відсутність ознак геноциду, а в 1932—1933 роках просто “не вродила” пшениця. Внуки і правнуки тих, які мільйонами знищували українців шляхом найстрашнішого у світі мордування голодом, і нині верховодять у Москві, Нью-Йорку й Тель-Авіві. Заправляють вони всім і в Києві. Тому й нині відбувається прихований геноцид проти українців, який маскується під науковим терміном “депопуляція”.

Мої нещасні українські предки! Я звертаюся до вас із ХХІ століття. Я не забув, хто і за віщо знищував вас у 1932—1933 роках. Моя крихітка Марусю, тільки по мамі, яка померла разом зі своїми дев'ятьма(!) братами й сестрами і своїм татом, моїм дідусем. Я ніколи вас не бачив. Мене не зігрівало ваше родинне тепло, бо вас знищили безжалісні до українців кати. Тільки розповіді мами, яка дивом вижила разом із моєю бабусею, засвідчували, що в мене забрали майже всю родину. Ти, Марусю, могла народити гарних і працелюбних дітей. Як і твоя трирічна сестричка Оріся. Як і твій чотирирічний братик Іван. Де нині ваші знищені душі? На цвинтарі в Зубівці, уже

в 60-ті роки ми з матір'ю не могли знайти їхніх могил. У материній родині з 14 осіб померло в 1933 році 10. За свідченнями моєї матері Ганни Антонівни Здор, Маруся померла після того, як озброєні до зубів угодовані росіяни з Костромської області видерли з її маленького кулачка гарбузове насіння.

Мій рідний дядько Василь Андрійович Масляк, командир Радянської Армії, приїхав 1933 року з Далекого Сходу у відпустку додому. На кордоні з Україною його зустріли “заградительные отряды”. На Україну нельзя, — сказав йому старший. — Давим хохлов”, — засміявся він, сприйнявши мого кирпатого й вилицюватого дядька за свого. Вищий чин і рішучий характер дозволили дядькові прорватися в Україну. Те, що побачив він, який прийшов усю війну, не міг пізніше описати словами. Навколо 12-тисячного козацького села Устивиця Великобагачанського району теж стояв “заградительный отряд”, а люди їли людей! На запитання дядька-офіцера, коли знімуть військову облогу, вгодований командир сказав, що це відбувається не раніше, “как вздохнет последний хохол”. Залишилося менше 3 тисяч людей.

Звертаюся я й до замучених “братами” батьків, братів і сестер моєї тещі Ганни Мусіївни Ткачук, яка дивом пережила голодомор-геноцид у селі Тарган Володарського району Київської області. Все село вимерло, а її зняли з мертвої матері похоронні команди й віддали до дитячого будинку. Так вона все життя й не знала, скільки братів і сестер у неї померло.

Я не прощаю! Я ніколи не прошу катам моїх рідних, бо вони так і не покалися. Відмовляються каятися їхні внуки й правнуки. Якщо так, то знову сіятимуть зло й ненависть у світі. Я знаю, що дехто з українців так і не зрозуміє, про що я хочу сказати. Але дуже добре мене розуміють наші вороги. Пам'ятайте ж, я не прощаю!.. Не прощає і мій довготерпеливий народ.

● Петро МАСЛЯК,
віце-президент Академії наук
вищої школи України

**ДУХ ПОЕЗІЇ МИКОЛИ
ВІНГРАНОВСЬКОГО**

ПОШАНУВАННЯ

22 листопада у приміщенні Українського фонду культури збіглися в часі дві важливі події. Вручення літературно-мистецької премії ім. Івана Нечуя-Левицького та відзначення 70-річчя від народження видатного поета Миколи Вінграновського.

ДУХ ПОЕЗІЇ МИКОЛИ ВІНГРАНОВСЬКОГО

Премію ім. І. Нечуя-Левицького започаткували 1993 року. І першим головою журі був М. Вінграновський. Цьогорічними її лауреатами у галузі літератури стали Василь Яременко (за літературознавчу діяльність) і Вадим Скомаровський (за поезію останніх років). За творчі досягнення у сфері музики нагородили Тараса Яницького. Викладач, керівник ансамблю бандуристів знаменитої Стрітівської вищої педагогічної школи кобзарського мистецтва виступив перед залом і сам, і зі своїм колективом. Джазові імпровізації класичного

фортепіано й старовинного українського народного інструмента, а також ансамблевий спів молодих бандуристів викликали щирі емоції в присутніх.

Друга частина урочистостей була перейнята духом поезії Миколи Степановича Вінграновського. Талановитого поета, прозаїка, режисера, актора згадували щирими словами пошани Борис Олійник, Микола Сом, Іван Драч, Леонід Талалай, Петро Засенко, Микола Сіренко, Василь Верстюк. Ім було що сказати. Поетів одного покоління — шістдесятників — з Вінграновським пов'язувала людська дружба й високі творчі устремління.

Прикро тільки, що 70-річчя народження митця такого рівня згадали практично у вузькому колі друзів. Масштабнішою суспільною промоцією мала б зайнятися Національна спілка письменників України. Їй, вочевидь, не до цього...

Уляна ГЛІБЧУК

РОЗДУМИ НА ТЕМУ

Наступний, 2007 рік, Віктор Ющенко оголосив роком української книги. Намір, як кажуть, позитивний. Але які заходи житимуть цей намір і яку практичну вигоду матиме вітчизняний видавець? Закон і його реалізація — надто різні поняття у нашій державі.

Олександр Афонін — президент Української асоціації видавців і книгорозповсюджувачів — сприймає буття української книги метафорично. Інколи його образи бувають влучніші за будь-яку статистику. Тим більше, що статистикою, за словами Афоніна, найкраще володіє саме він. “Навіть у Держкомстаті досі видають інформацію про реалізацію поліграфічної продукції, не виокремлюючи звідтіля власне книгу. А поліграфічна продукція це і бланки, й брошури...” У кишені Олександра Васильовича завжди про запас декілька пояснень із приводу неуспіху української книги. Чому вона постійно ходить по муках...

Пояснення перше: “Влада повинна змінити вектор сприйняття української книги”.

УКРАЇНСЬКА КНИГА ПРОДОВЖУЄ ХОДИТИ ПО МУКАХ...

Сприяти її як засіб для наповнення бюджету — велике глупство. “Все одно що намагатися подоїти теличку, яка шойно народилася”. За словами пана Афоніна, найкраще, що міг би зробити Президент, це спробувати вивчити український книжковий ринок: хто і що сьогодні читає, які функціональні зони заповнені українською книгою, а які іноземною. Побачити реальну картину, а не марево.

Пояснення друге: “Більшість вітчизняних видавництв ледь животіють...”

Попри все, нинішній рік трохи відрізняється від попередніх. Уперше українські видавці відчули позитивний вплив минулорічного закону про підтримку книговидавання. Розгойдавшись, він демонструє непогані темпи. За даними Книжкової палати, станом на 1 листопа-

да за кількістю назв книг минулорічні показники випереджено на 2,6 тисячі, а за накладом — на 13,5 мільйонів. Зростання показників іде за рахунок ринкової книги, а не за рахунок бюджетних дотацій. Сплеснути б у долоні: нарешті! Аж тут ложка дьогтю... Виявляється, зростання це дуже специфічне. Наклад українськоюмовної книжки не перевищує три тисячі примірників. Максимум. У середньому ж цифра коливається на позначці 750 і навіть сто... Для порівняння, у Латвії, де населення загалом менше, ніж в українській столиці, видавець відштовхується від мінімальних п'яти тисяч примірників. Питання, чи є українська книга об'єктом бізнесу, не тягне на риторичне.

Пояснення третє: “У нас практично відсутній контроль за

виконанням тих постанов, які приймає уряд”.

У березні цього року Президент підписав указ “Про сприяння книговидаванню та книгорозповсюдженню”. Кабінет Міністрів створив міжвідомчу комісію, яка підготувала ґрунт для видавничої інфраструктури. На жаль, через зміни у складі уряду все це лишається на папері.

Ось і виходить, що винних знову немає. Мабуть, позиція невтручання і бездіяльності вигідна. Навіть і в такій “дрібничці”, як контроль над поліграфічним обладнанням, яке в нашій державі використовують не за призначенням, тобто не для друку книжок. Закон дає право перевіряти і накладати різні штрафні санкції у випадку зловживань. Чиновники не поспішають. Питання, чи пов'язана ця бездіяльність із маховиком російського книжкового імпорту, також з категорії непевних. Тим більше якщо сьогодні практично немає реальної статистики, скільки і що до нас ввозиться, а ситуація на митниці залишається поза контролем.

Уляна ГЛІБЧУК

КНИЖКОВА ПОЛИЦЯ

Ці книги можна розглядати як триптих-епопею, що розповідає про долю людської особистості в її непростому прагненні дорости до високого світла й шедрої краси. Пізнати цей світ — і віддати йому своє тепло. Це розповідь про становлення молодого української еліти, яка вийшла “із личаків і курної хати” (вислів Василя Стуса — М. Я.) Цей художній образ слід розуміти як художню метафору: нація живе у своїх синах і доньках, нація воскресає у національній еліті. І хто намагається знищити націю — той вражає в серце духовної надбудови суспільства. А вершину його становить інтелігенція.

Про непрості шляхи становлення цього духовного пласту говорить багато письменників. Досить згадати видатного письменника Уласа Самчука, який у романі “Волинь” розповідає про те, як батько випроводжає сина “у науку”, аби він звідти боронив свою родину, свою оселю. Бо, як говорила Маланка Михайла Коцюбинського, “поділять тебе, земелько, ой поділять...” Ми через марево тоталітарної іржі ще тільки шукаємо свою душу. І знаходимо. У маминій колицковій, у татовому слові.

Так свого часу відрядила рідна земля Євгенію Лещук у далекі світи, аби вона відкривала духовні простори для українства, аби вона розширювала наші духовні обрії, аби вона лікувала від хвороби. Бо Євгенія свого часу вибрала одну з наймирніших професій — лікаря. А доля вибрала її ще і для зцілення душевних ран.

ТРИПТИХ-ЕПОПЕЯ ПРО ДОЛЮ ЛЮДСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ НА ВІТРАХ ІСТОРІЇ...

Минулий 2005 рік став знаменним у житті письменниці Євгенії ЛЕЩУК. У видавництві “Камінь” побачили світ три книги: “Мій Храм. Книга перша. Рідний вогник. Поезії”; “Мій Храм. Книга друга. В країні журавлів. Новели, етюди, оповідання”; “Мій Храм. Книга третя. Україна і світ. Нариси, вірші, документальні дані”. Могутня сила Духу, задекларована у творчості і величезній подвижницькій праці Євгенії Лещук, стала головною темою книг.

Явилось слово — подорожником упало на серця рідного народу.

Перепліталися життєві стежки — і рідна земля виряджала у науку своїх дітей, аби вчилися, аби поверталися до своїх осель, щоб захищати їх. Так батько Євгенії одного разу став перед потягом (бо спізнилися), аби дитина вчасно потрапила на навчання.

Євгенія повернулася на рідну землю спалахом слова, ігристими піснями мелодіями, українськими символами, що невтомно повертала на рідну землю. Її Берестечко — не просто географічна Батьківщина Євгенії Лещук — це її заобрійні молитви і нескінченне бажання повернути народу не просто факт біографії як історичний знак, а як духовний зв'язок поколінь. Євгенія Лещук ніби з'єднує нитками своїх творів історично-часовий кругоплин — вона

творить сьогоднішній світ, який є логічним продовженням того світу, у якому погуки до слави і героїства стали звичним явищем. Ніби відчуваєш, як міцно тримає свою зброю Іван Богун, як гнівно блискають зором Іван Підкова чи Іван Сірко... Героїчні постаті — мужні лицарі України... Як молитву, як прохання на віки, дзвонить поетичне слово Євгенії Лещук: “Пошли нам, Боже, нових Богунів...”

Таємниця людської долі — це тепло найрідніших людей. Трепетне єднання роду й родини, увічнення пам'яті рідних. Світлим сумом зоріє мамина усмішка. Довгі роки важкої хвороби маминої і ніжне піклування доньки Євгенії — це окрема сторінка у життєвій і творчій біографії письменниці. Можливо, саме біля ліжка хворої мами (а це три-

вало вісім років) відкривалася якась особлива сторона людської суті — у мужності переборювати лихо, у здатності не черствіти душею, у єдності слова й духу. Як лікар, Євгенія Лещук допомагала чужим людям, — а мама лежала прикута до ліжка і нічим було їй допомогти. Але і в цьому великому людському випробуванні письменниці гордо несла свою нелегку ношу. Людей високого чину страждання тільки загартовує — і треба шукати промінчики світла в найважчих моментах. Справжнім святом стала поїздка у ліс Брюховицький, — куди Євгенія відвезла свою лежачу маму. Хилилося віття дерев до хворої, світилася травичка сонячними зблисками — а санітари, стоячи віддалік, плакали. Бо потім залишиться лише гілочка дерева, яка маятимає за маминим вікном, прив'язана ніжними доньчиними руками.

Найкраще — біля рідної землі. Найдостойніше — біля рідних людей. І дивується світ чарові українського слова в поезії Євгенії Лещук, присуджуючи їй високі звання і нагороди. Але найвища нагорода — це творчість, яка манить, чарує, наснажує. І робить людей добрими, щедрішими на ласку й добро.

Ці три книги становлять своєрідний триптих-баладу. Це духовний пам'ятник рідній землі, рідному народу.

Марія ЯКУБОВСЬКА

ПОСТАТІ

СПРАВЖНИЙ ДОСЛІДНИК І ЧУДОВИЙ ОСПІВУВАЧ СТЕПУ...

Борисові Мозолевському в житті поталанило. І на епохальне відкриття, і на вчителів. В археології його наставниками стало відоме подружжя вчених-скіфологів Олексія Тереножкіна та Варвари Іллінської, які навчили майстерності не одного свого учня, серед яких найбільше прославився Борис.

“Археолог або закоханий, або поет”, — колись чи напівжартома, чи напівсерйозно сказав знаменитий російський поет Олександр Блок, і тут він, гадаю, аніскільки не покривив душею. Серед українських археологів я знаю багато чудових поетів. Це і Олег Ольжич, і Михайло Брайчевський, і Петро Каришковський, і Володимир Лапін, і Олександр Авагян, і Микола Ричков, і Сергій Скорий, і Сергій Буйських, і Надійка Шевченко, і Юрко Олійник... Серед іноземців був гарним письменником славетний французький археолог-палеолітознавець Франсуа Борд, який писав свої романи під псевдонімом Корсар. Інший палеолітознавець — росіянин Михайл Анікович — пише модерні романи... Та найвідоміший серед нас, археологів, ще й як професійний поет був і залишається Борис Мозолевський, що, на превеликий жаль, рано відійшов у Вічність. Його поетичний доробок досить вагомий і давно відомий багатьом читачам, а проте дещо з ненадрукованого ще й досі чекає на шанувальників поезії.

Борис Мозолевський народився 1935 року в селі на Миколаївщині. Пізнав і страшну війну, і післявоєнний голод.

Працюючи тяжко на будівництві, на заводі й навіть у звичайній кочегарці, вперто “гриз науку” в університеті заочно. І писав (не переставав писати!) вірші, яких ніхто тоді не друкував. Це значно пізніше, коли він стане вже знаменитим на весь світ археологом, його охоче друкуватимуть... “Сухі степові безсмертники... Стародавні стоянки й багаття... Глибокі зморшки ґрунтових доріг... Зарослі полином кургани серед розмаїття спільного жита... Чорнозем і глина в розкопі... Амфорний дзвін тризни... Золото царських могил... Живе тепло вогнищ і зірок у темряві ночі... Весь цей манливий, загадковий світ осягнув Борис Мозолевський і втілив у восьми поетичних збірках і трьох книжках наукової прози, на яких ми вирости спочатку як археологи-степовики, а згодом і як молодші його побратими по перу...” — так стисло охарактеризував нелегкий творчий шлях талановитого поета й вченого Сергій Буйських...

На початку дев'яностих Борис Мозолевський несподівано захворів. Переніс тяжку операцію... Якось він ще задовго до хвороби зронив такі щемні рядки, наче відчував уже тоді відміряний йому Всевишнім короткий шлях життя:

*Що ти для мене готуєш,
мій дню?
Чим розплачуся за зустріч
з тобою?
Золотом скіфським?
Двигінням вогню?
Чи долею, може?
Чи, може, — собою?..*

1993 року його не стало. Та його вагомий науковий доробок залишився для майбутніх нащадків, а особливо глибоко прониклива й ніжна поезія ще довго буде тішити своїм ненав'язливим Словом наші серця, щоб остаточно не зачерствіли.

Віктор ТКАЧЕНКО,
журналіст, кандидат історичних наук,
м. Київ

Уточнення до статті Ірини Палевської «Володимир Леонтович — повернення із запізненням» («Слово Просвіти» ч. 45 за 2006 рік.).

Видання спонсорували прямі онуки В. Леонтовича, розкидані по світах, але зібралися разом для такої важливої справи, а онука у других О. Леонтович з України стала упорядником усіх 4-х томів.

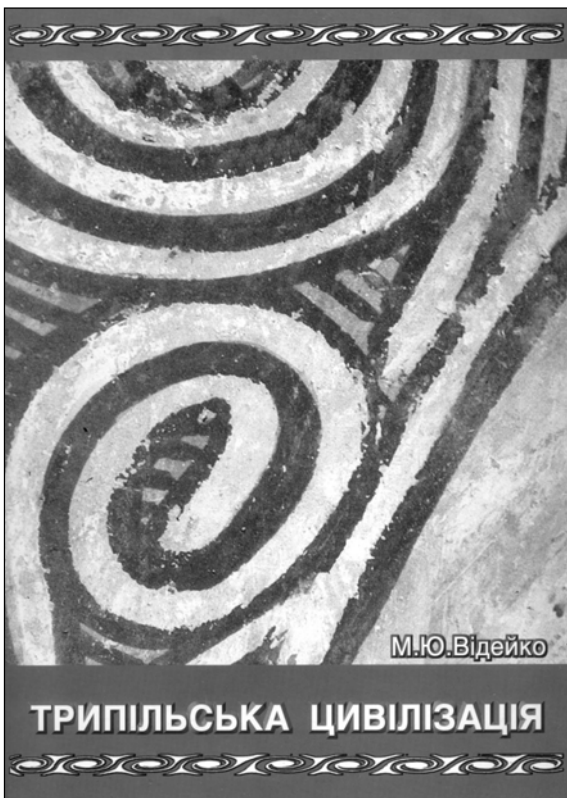
Про Трипільську культуру впродовж останніх 12 років (у 1993-му відзначалося 100-ліття її відкриття) ведеться багато дискусій у наукових колах, поміж політиків, ідеологів. Точаться суперечки в середовищі її шанувальників. “Просвіта” у 2003 році провела кілька наукових конференцій із метою глибше осягнути таємниці цієї видатної цивілізації, що бентежить уяву прискіпливих дошукувальників правдивої історичної давнини нашої Вітчизни.

І цілковито відповідаючи вимогам часу, провідний археолог Інституту археології України, кандидат історичних наук Михайло Відейко виніс на громадський суд свою працю “Трипільська цивілізація” (К.: 2003, Індустріальний союз Донбасу). Зауважимо насамперед: уже понад століття вчені, не лише українські, а й багатьох країн світу, намагаються переконати людство, як постала ця унікальна археологічна культура, що проіснувала 2700 років винятковою етнокультурною цілістю й, безсумнівно, вплинула на формування та духовний розвиток європейських народів.

Автор у своєму коротенькому вступно-му слові цього вельми ошатного видання з великою кількістю ілюстрацій (а це насамперед витвори трипільців: кераміка, жіночі й чоловічі статуетки, моделі храмів, жител, реконструкції зведених упритул будинків, знаряддя праці, численні фото розкопок, що вже стали важливими історичними документами) неспішно веде зацікавленого читача-мандрівника глибинами прадавньої історії українського простору між Дніпром і Дністром. Він констатує: “Шість тисяч років тому на землі, яку сьогодні називають Україною, стояли величезні поселення — міста. Коли “історія починалася в Шумері”, їхні руїни вже давно були сховані під різотрав’ям степу між Бугом і Дніпром. Люди, яких ми називаємо трипільцями, заклали підвалини цивілізації на нашій землі. Вони одними з перших тут почали вирощувати хліб і плавити метал, збудували тисячі селищ, десятки міст. Вони прагнули вічного життя, молячись і приносячи пожертви Вищим Силам, створили дивовижні магічні орнаменти, які зачаровують нас і сьогодні”.

Науковець підкреслює значущість археологічних джерел, аби повніше дізнатися про давнину: мільйони фрагментів кераміки, десятки тисяч посудин, вироби з кременю, металу, розкопані й зафіксовані вченими залишки колишніх поселень і поховань є тими свідченнями, що відбивають, певним чином, давно забуті сторінки дописемної історії або “праісторії” людства. Тому й особливу вагу для наукового світу мають питання методики та правдивості історичних реконструкцій на підставі виключно археологічних матеріалів. Зауваживши, що Трипільська культура не залишила після себе ні пірамід, ні величних храмів, ні кам’яних палаців, а її матеріальна спадщина, всі свідчення існування понад шість тисячоліть заховані в землі, автор наголошує: “Нині ця культура заслуговує на те, щоб бути описаною як важлива складова цивілізації Старої Європи”.

У цьому виданні персонально названо, мабуть, усіх — у трьох поколіннях їх набирається більше півтори сотні — учених, археологів, краєзнавців, шукачів історичної

лише віддзеркаленням минулих подій, причому досить фрагментарних...” (Отже, великою мірою, неповних. Та й замало для нього, скажімо, лише археологічних даних. Потрібні колективні напрацювання в царині етнографії, лінгвістики, мистецтвознавства, міфології, фольклору, астрономії). “...кожен дослідник має право на складання власного портрета давніх цивілізацій”.

На початку 70-х років XX ст. завдяки застосуванню нового методу комплексних досліджень (аерофотозйомка у поєднанні з геомагнітним картографуванням) на Черкащині стали відомі великі міста — поселення-гіганти, які визначили обшири Трипільської цивілізації. Понад 20 років (1971—1993) досвідчений археолог М. Шмаглій проводив комплексні дослідження в Майданецькому, відкопавши багато трипільських жител. Із ним у ці роки працювали М. Відейко, К. Зінківський, В. Мищик.

Восени 1897 р. Вікентій Хвойка на пагорбах і долинах навколо

никло як результат синтезу багатьох культурних традицій Старої Європи: в кераміці, пластиці раннього періоду трипільців західних територій вбачаються риси культур Вінча, Кріш, Боян, Тиса, Лендель та ін., давніших у часі. На південному заході відчутні впливи землеробських неолітичних цивілізацій балкано-дунайського регіону.

А ось доктор археології Валентин Даниленко, який багато років фундаментально досліджував палеоліт, неоліт і енеоліт України, дає своє визначення цій проблемі: “Ми маємо всі підстави вважати Трипільську культуру початкового етапу спадкоємницею тієї території, що свого часу була охоплена дотрипільською Буго-Дністровською культурою. Йдеться насамперед про Буго-Дністровську частину Північно-Західного Причорномор’я, але й, можливо, про румунську Молдавію, де почали з’являтися пам’ятки Буго-Дністровської культури. Процес розвитку Буго-Дністровської культури був досить складний і динамічний, а її трансформація в Трипільську культуру неминує мусила мати характер стрибка, зумовленого і значними історичними, економічними й культурними зрушеннями, і участю в цьому процесі нових етнокультурних компонентів”. Спадковість Трипільля від Буго-Дністровської культури простежу-

ТРИПІЛЬСЬКА ЦИВІЛІЗАЦІЯ.

Знаки прокреслені по сирій глині на денці миски. Майданецьке місто. Малюнки Олександра Фисун

давнини (а серед них багато справжніх подвигників XIX—XX століть), кожен із яких самовідданою працею написав власну сторінку величезної книги з найменням українське Трипільля.

Ознайомлення читача з відкриттям і вивченням Трипільської культури М. Відейко починає з перших археологічних розкопок, чітко й хронологічно послідовно розгортає панораму досліджень трипільських поселень, які проводилися рік за роком, детально висвітлює відкриті пам’ятки за періодами: на початку XX ст., 1920—1941 рр., повоєнні масштабніші, що проводилися 1945—1970 рр., і відкриття Трипільля як цивілізації мідного віку, що велися з 1971 до 1993 рр.

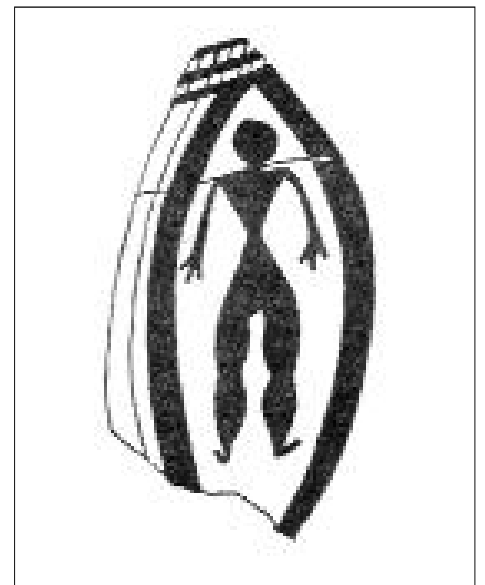
У суспільній свідомості вже не одне десятиліття стоїть закономірне запитання: а чи є Трипільська археологічна культура справді цивілізацією? Англійські та американські вчені, як і наші вітчизняні (зокрема й радянських часів), вважають, що її археологічними ознаками є: міста, монументальна архітектура (храмові комплекси), писемність, реміснична спеціалізація, суспільна диференціація, отримання в достатньому обсязі додаткового прибутку, що зумовлює повноцінне існування. І дослідник високого фаху М. Відейко, маючи інформацію з численних археологічних джерел, упевнено нині стверджує: “Так, ми маємо справу з цивілізацією... археологічні джерела є

містечка Трипільля (саме звідси й назва археологічної культури) і сіл Верем’я, Халеп’я, Жуківці, Щербанівка, Стайки, Стрітівка та ін. відкрив перші сліди хліборобської цивілізації, яка простяглася від Чернівецької області — на заході до Київської — на сході, займаючи площу 200 тисяч квадратних кілометрів.

Матеріали з розкопок пам’яток цієї давньоземлеробської культури кінця XIX і перших двох десятиліть XX ст. увійшли в золотий фонд трипільлязнавства, без вивчення яких нині не можна уявити її правдиву картину. Хронологічно по етапах десятиліть XX ст. простежено-проаналізовано праці багатьох археологів. Цілком природно в деталях окреслювалася цілісна масштабна картина досліджень доби енеоліту мальованої кераміки в іменах, які майже не згадуються в наукових трактатах, оскільки чимало вчених було піддано репресіям 30-х років.

М. Відейко акцентує: на межі 20—30-х років XX ст. найгрунтовніші праці О. Кандиби, Т. Пасек і Г. Шмідта з дослідження кераміки Трипільля-Кукутені стали основою періодизації трипільських пам’яток, визначених у 1941 р. безпосередньо Т. Пасек, що практикується й понині. Сам автор, з урахуванням доповнень інших дослідників, у своїй книзі подає детально опрацьовані й найточніші визначені — “абсолютна хронологія” — періоди й етапи існування культури Трипільля-Кукутені, як тепер науковий загал іменує давню історію України.

Аналізуючи прикметні ознаки Трипільля, автор наголошує на тому, що воно ви-

Зображення людини-божества на мальованій посудині. Середина IV тис. до н. е. Ржищів. Розкопки В. Хвойки

ється не лише в техніці нанесення і в специфічних композиціях орнаменту, але також і в морфологічній близькості культової антропоморфної пластики. І стверджує про можливу генетичну залежність Боянської культури від Буго-Дністровської.

Трипільська культура — всуціль хліборобська. У ній ральне землеробство переважало над мотичним. Молочне тваринництво розвинене ще на ранньому етапі. Розведення великої рогатої худоби, яку використовували як тяглову силу (багато скульптурок бичків, модельки саней з їхніми головами про це свідчать) сприяло її економічному зростанню. Сіяли пшеницю плівчасту, двозернянку, спельгу, голозерний ячмінь, просо, горох, сочевицю. Зернотерки стояли в кожному житлі. Збирали плоди фруктових дерев.

Засівали ниву необмолоченими колосками. (Певно, так краще зберігалася внутрішня родюча сила зерна).

Проведені споропилкові аналізи дали змогу відтворити рослинний світ, що був шість тисячоліть тому. Тоді біля осель червоніли мальви, росли кропива, подорожник, серед пшениць синіли волошки. На берегах річок — верби, густі куші ліщини, вільхи. У дубово-грабових гаях водилися зубри, олені, ведмеді, кабани, вовки, лисиці, зайці.

Високого рівня культура ковальських операцій обробки міді зумовила серійне виготовлення зброї, знарядь праці, рибальства, різних прикрас. Добування кременю на вироблення сокир, ножів. Однак головне

Скульптурки бичків з експозиції Археологічного музею НАН

Модель храму. Трипільська культура, кінець V тис. до н. е. Колекція С. Платонова

ремесло — гончарство як окрема галузь. Зналися трипільці на рецептах глиняних мас. Вражають масштаби виробництва гончарської продукції. На середньому етапі трипільське суспільство застосувало гончарний круг. Це дозволяло виготовляти посуд різних об'ємів у великій кількості. Ар-

храмів вивершувалися символічними зображеннями рогів биків (святих істот мешканців лісостепу), які водночас нагадували й кінці місяця-молодика. В кожному будинку, де проживала родина з 7—9 осіб, стояли вівтарі з хрестоподібними жертвниками для справляння релігійних обрядів і ритуалів.

Вівтар також фарбували червоним кольором і прокреслювали орнамент космічного змісту.

Найбільші трипільські міста існували понад шість тисяч років тому, і в них було 10000—15000 мешканців. Щільно забудовані житла слугували потужними укріпленнями від нападів. Через 60—80 років наставав період, коли житла (а в них було багато посуду, ритуальних статуеток людей і тварин) обов'язково спалювали, і руїни їхні ставали

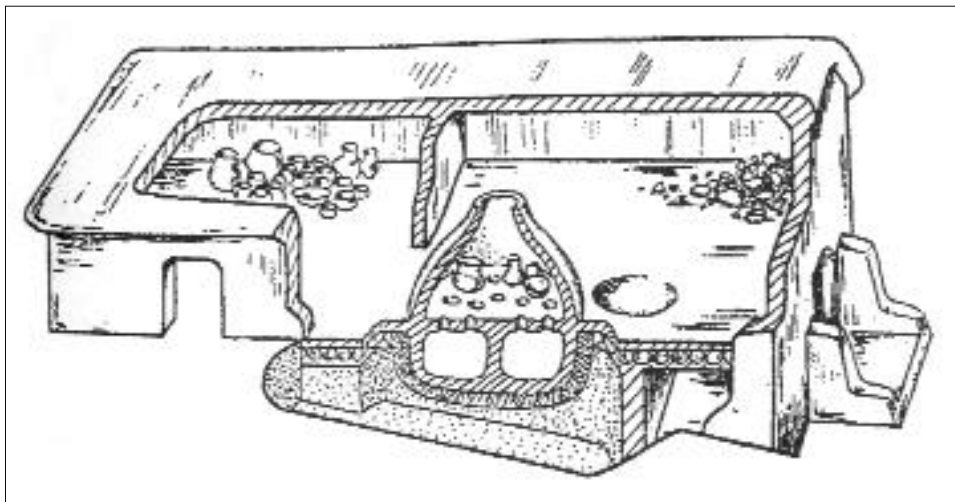
притулком для душ предків — їм належало все, що виціліло від вогню. Мешканці освоювали нові угіддя, благодатніші для хліборобства й суспільних інтересів.

Уже на ранньому етапі Трипільля, на думку академіка С. Бібікова, суспільство мало риси патріархальності, хоч досить поширений погляд серед науковців, що для того часу був притаманний матриархат. Великі сім'ї з 10—14 осіб дрібнілися на малі. Трипільські суспільства, починаючи з середнього етапу, дослідники зараховують до ранніх комплексних (складних) суспільств, політико-організаційний зміст яких визначають як "вождівство". Їхні типові риси — великі поселення (міста), монументальні культові центри та монументальні поховальні споруди.

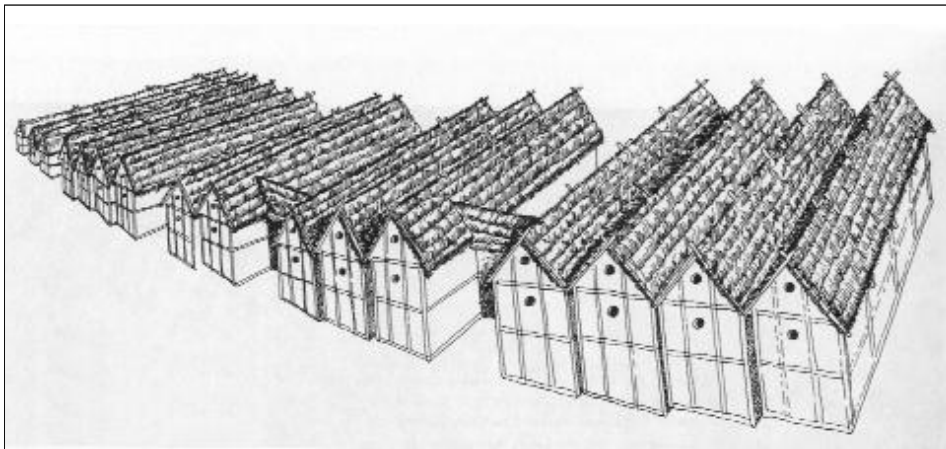
Сакральний зміст трипільських орнаментів відображає суть обрядів (це доводить археолог Н. Бурдо). Духовна діяльність трипільців спрямовувалася передусім на підсилення існуючого Світового ладу і протистояння Хаосові. В цій неперервній діяльності визначальним було підтримання могутньої потуги безсмертної людської душі, якій заповідалося зрівнятися з Богом. У сюжетах трипільських орнаментів, розміщених у середньому ярусі, який уособлює Верхнє Небо, вималювано рух сонця, фази місяця, зорі, а поміж них у напівколах — образ людини з космологічними ознаками. За поняттями наших прапращурів — оріїв, людина є складовою одвічних космічних процесів як носій Божественної Дії. Творці трипільських орнаментів передавали прийдешнім поколінням знання про Світобуття, які вони успадкували від попередніх епох. Образна мова доби неоліту через тисячу років функціонує в розписах трипільців, а від них — у пізніших культурах.

В орнаментиці вони не допускали випадковостей чи довільних фантазувань. Схеми розпису посудин у плані утворюють великі знаки хреста, триквєтра або свастики (сварги). Використовувалося від 2 до 9 вироблених сюжетних схем розпису. У чітко визначених зонах виписували певні знаки. Розвинена знакова система мала знаки-блоки, що були базою для ієрогліфічної писемності, а їх налічується кількасот.

Тему писемності трипільців, невід'ємну складову цивілізації, слід розглядати як

Гончарна піч біля житла із Веселого Кута. Розкопки Олени Цвек

Трипільська вулиця зі щільним розміщенням будинків у Майданецькому місті. Розкопки М. Шмаглія, М. Відейка, 1980—1991 рр.

дуже важливу ділянку, що потребує фундаментальних досліджень. До з'ясування цієї наукової проблеми долучимо й нашу думку.

Археолог (директор Тальнівського музею історії хліборобства) Вадим Мищик ще в 70-ті роки у розкопах житла знайшов фрагменти посудин, на денцях і на стінках яких по сирій глині прокреслені, а на інших уламках писачком ретельно промальовані знаки за структурою літер. Це піктограми й графічні символи. Особисто мені випало присікливо й дуже точно скопіювати їх. Пов'язувати їхнє походження з Месопотамією немає підстав. Ці знахідки уважно вивчав В. Даниленко і назвав знаки на посуді буквами трипільського письма.

Розвинена знакова система давніх хліборобів (об'ємні символи у формі конусів, півсфер, кульок, зображення тварин, речей) імовірно, була призначена для ведення господарського обліку.

Ці знаки віднаходили і в культових місцях — у вівтарях осель.

Виникнення великих міст — результат нагромадження величезного економічного, культурного та інтелектуального потенціалу, пов'язаного зі становленням відтворювальних форм господарства: землеробства і тваринництва. Головним стимулом до їхнього утворення була потреба, як вважає М. Відейко, не для боротьби з воювничими степовиками (вони якраз малочисленні й не потужні), а для необхідності контролю над територією, порядкування природними та людськими ресурсами. Трипільські поселення-гіганти Черкащини (площею: Вільхівець — 110 га, Доброводи — 250 га, Майданецьке — 270 га, Небелівка — 300 га, Тальянки — 450 га) виконували функції адміністративних, військових, ідеологічних осередків. А плани їхньої забудови (за принципом кола чи еліпса) — це ознаки зародження монументальної архітектури, яка виникає на ранніх етапах розвитку людського суспільства. Монументальна архітектура вирізняється узагальненістю об'ємних площин, образною символікою і значущістю художнього змісту. Двоповерхові будівлі, різні оборонні споруди давні зодчі мудро вписували в довкілля.

Соціальний устрій трипільських поселень (приклад — Побужжя) подібний до суспільств мотичних землеробів Дворіччя, Африки, Центральної Америки і свідчить про наявність закономірностей у явищах, які ми спостерігаємо на підставі матеріалів археології, історії, етнографії. М. Відейко доходить висновку, що "саме трипільці звели одні з перших міст Європи" — поселень-гігантів. Розрахунки демографічного росту, виникнення кризи перенаселення зумовлювали причини міграції людності. Класифікація трипільського суспільства, зважаючи на рівень його економічного розвитку, зводиться до культурно-господарського типу мотичних землеробів.

Який же внесок Трипільської цивілізації у спадщину багатотисячолітньої історії людства? Це закладення основ господарських систем, на базі яких існували суспільства й народи пізніших часів — до історичних українців включно. Це здобутки матеріальної культури: типи жител, знарядь

праці, технології металообробки, гончарства, житлобудування. А найвагоміший — багатий світогляд, пов'язаний із продуктивними формами господарювання, хліборобською міфологією та обрядовістю. Таких надбань трипільці досягли, маючи виняткову мудрість і хист використовувати природні ресурси. І переконливо довели, що цивілізацію можна побудувати цілковито власними силами.

Чому зникла унікальна цивілізація? Дослідник наголошує на обмеженості знань і можливостей її носіїв, щоб перебороти суспільно-економічну кризу в другій половині IV тис. до н. е.

А яка ж доля носіїв Трипільської культури? Вони розчиняються у наступних культурних суспільствах. Насамперед ідеться

Санчата, запряжені волом, та статуетка-візниця (композиція). Майданецьке місто. Розкопки М. Шмаглія

про добу ранньої бронзи — у культурах шнурової кераміки, кулястих форм, ямної. До цих міркувань додамо: найпомітніші ознаки, власне, основи свого 2700-літнього способу життя, світосприйняття, образного мислення давні хлібороби-трипільці залишили у духовній культурі українців (звичаях, обрядах, народному мистецтві), у забудові осель із використанням природних матеріалів, у хліборобстві.

Тотуючи видання, присвячене творцям трипільської цивілізації та археологам, які відкрили світові захоплені сторінки праісторії України, М. Відейко скромно назвав його путівником для зацікавлених. Першу науково-популярну книжку на цю тему видала 1941 року в Києві відома дослідниця Тетяна Пассек. Через 60 років маємо другу, об'ємнішу й глибшу, написану з науковою достовірністю. Уважно вчитуючись у матеріали археологічних досліджень, у ґрунтовні аналізи, в археологічний словник, розглядаючи ілюстрації, маємо підстави стверджувати, що автор подарував допитливому читачеві справді малу енциклопедію Трипільської цивілізації. Праця збагачує читача історичною правдою і тому заслуговує на особливу подяку.

Водночас не можна не пошкодувати, що це вкрай потрібне видання вийшло мізерним накладом — усього 1000 примірників. Тому великий загал шанувальників нашої історії не матиме змоги його осмислити, побачити.

●

Олександр ФИСУН

В ЯКІЙ ДЕРЖАВІ ЖИВЕМО?

— *За Жиріновським міцно закріпилася репутація епатажної, скандальної людини. Що Ви можете про нього сказати як людина, яка добре його знає? Наскільки він адекватний?*

— Як на мене, він абсолютно нормальна адекватна людина. Талановитий політик. Єдиний, можливо, в Росії чистий політик. Усі інші там господарники. Він не повинен прийти до влади, повинен завжди бути в напівпозиції, у напівпривладній партії. Його величезна історична роль полягає в тому, що він є, що в нього є фракція, що він критикує, десь виправляє, чимось допомагає уряду і президенту. Як би над цим не сміялися і не жартували, насправді те, що писав Жиріновський у своїх книжках у 1992—1994-х роках, зараз робить Путін.

Якби Жиріновський сьогодні став президентом Росії, то почалася б третя світова війна. Це така людина, яка б проривалася до Індійського океану. Він дав би грошей курдам, аби вони створили незалежний Курдистан, посилив би їх, поставив там свій уряд, послабив би Туреччину. Прорвавшись до Індійського океану, захопив би смарагдові шахти Буркіна-Фасо, влаштував там колонію. Безперечно, об'єднав Білорусь і Росію.

— *А як щодо його політики відносин з Україною?*

— Думаю, це було б як у Гітлера з Австрією. Є таке слово “анексія”. А що інше тут може бути? Уявімо реально, якщо завтра якийсь хворий на голову прийде до влади у Росії і введе свої війська. Я не впевнений, що 48 мільйонів українців (або скільки нас там залишилося) чинитимуть опір. По-перше, у 99 % там живуть родичі. Це буде, як у Німеччині з Австрією — вони просто взяли та об'єдналися. І це буде зручно для всіх. Тому що для частини українців це можливість військової, економічної, політичної кар'є-

ри в Москві. Чому Степан, який живе в Донецьку, противитиметься російському приходу, якщо в нього з'являється можливість зробити кар'єру в Росії?

Для вуйка з Галичини це катастрофічно неприйнятна ситуація. Але тільки для вуйка. Він там чужий. Та в них взагалі тяжка доля, шкода їх. Поляки їх не люблять, вони росіян недолюб-

ном, гербом, прапором, грошима. Все це сприймається як шоу. А в нас це вийшло. Що таке економічна самостійність? Україна була економічно самостійною, коли була УРСР. Ось це був пік економічної самостійності. Плюс до цього Україна ще й правила всією Росією. Хрущов сидів у Кремлі і правив 300-мільйонною державою, Брежнев — з України, Черненко, тобто, хохли правили 1/6 частиною суші. Хіба це не економічна незалежність? Вони забрали все, що хотіли, зі сходу, тут усе це переробляли і продавали в Росію. УРСР мала членство в Раді Безпеки ООН.

— *А як у нас справи з регіональним статусом російської мови?*

— Рішення міськради щодо російської регіональної мови діє в Донецьку. Ми повинні говорити і працювати на своїй рідній мові, а рідна мова у нас — російська. Всі офіційні документи міськради пишуться російською мовою. Іноді — українською. Я їх поправляю. Зауважте, з жодного питання в міськраді не було такої одностайності депутатів — 100 % проголосували за російську мову. З Києвом офіційно ми спілкуємося теж російською. Поки жодного обурення не було.

Що стосується державного рівня, то впевнений, що ніколи в житті Львів і націоналісти не підуть на те, щоб російська мова стала другою державною. Тому що тоді українська мова помре. Є 150 мільйонів людей, є велика культура, велика нація, наша історія. І тільки-но ми відновимо значення російської мови в Україні, одразу ж українська залишиться тією фольклорною, народною, яку ми всі любимо. Вона повернеться до свого нормального стану. А ось ця мова — польсько-угорсько-американська, з “телікоптерами”, з неправильними наголосами помре. А в галичан завдання інше: роз'єднати нас з Росією, нав'язати іншу мову, максимально її змінити, щоб вона була незрозуміла для росіян.

«ДАЙОШ» ПОСАДУ МЕРА МОСКВИ!»

Необхідний коментар до інтерв'ю

Повірте, це головне, квінтесенція розлогого інтерв'ю молодого, але вже при солідному кріслі посадовця (подаємо в перекладі з російського оригіналу). Є ще в ньому оповідь про створення ним щойно презентованої книжки “Коммуналка в стиле funk”, про те, як “бред сумасшедшего” (вислів самого Левченка) опрацьовувався помічниками у цю книжку, скромно названу “підручником із житлово-комунального господарства”. Є історія знайомства з Жиріновським, те, на якому авто їздить автор, чому не одружується, і які плітки про нього плетуть.

Але головне — тут. Вдумаймося.

У Росії, виявляється, є політики, які можуть (ні багато ні мало) розв'язати третю світову війну. І навіть такий політик може бути обраний віце-спікером парламенту, а його партія на виборах — набрати чверть усіх голосів (найбільше!). Що з того, що він не президент. Зате в “напіввладі”, а отже, суспільство — у стані, в психології “чвертьсвітової” чи й “напівсвітової” війни.

Тепер про аншлюс. Такий, “як у Гітлера з Австрією”. Цебто, загарбання Австрії Німеччиною. Річ навіть не в тім, чи може бути щось схоже між Росією і Україною. В даному разі головне, як на це дивиться, а ще голівніше, — як до цього ставиться високий посадовець одного з найбільших міст України? Бачить це так: 99 % українців сприймуть таке “об'єднання” (чомусь — не окупацію?), “як у Німеччині з Австрією”. А як же ставиться М. Левченко до цього? Ось ключова фраза інтерв'ю в оригіналі: “И это будет для всех удобно”. Може, хтось не зрозумів? Нам усім “буде зручно”, коли нашу незалежну державу “аншлюсують”. Це говорить державний чиновник Української держави.

Далі вже особливо дискутувати й коментувати не хочеться. Скажімо, сентенції автора “підручників” щодо економічної самостійності України в СРСР. Це коли гайка вироблялася у Новосибірську, болт — у Харкові, а шайба — у Мінську. Коли на величезну аграрну республіку не було жодного комбайнового заводу, коли більшість автомобілів вироблялася за її межами. Коли повз моє село майже 40 років по газопроводу газ ішов із Дашави на Брянськ і Москву, а селян під'єднали лише через 71 рік після революції.

Залишмо автору й такі моменти, як: чи 52 штати у США, чи було в СРСР 300 мільйонів мешканців, чи був українцем, навіть уродженцем України, Хрущов? Володар двох вищих освіт, двох дипломів — університету (істфак!) й інституту (міліцейського) якось розбереться в цьому.

Замислимося над головним: що це за держава така? Є офіційний результат Всенародного референдуму: 92 % громадян проголосували за незалежність України. Припустімо, що 8% були проти. Можливо, що їх і побільшало, в ТАКІЙ державі, з ТАКИМИ чиновниками. Вірю, що є люди, які вважають, що незалежної України не повинно бути, що вона має об'єднатися в одну державу з якимись іншими. Отакі погляди в людей. Допускаю, що ці люди мають право пропагувати свої погляди чесно й відкрито. Недопустиме в нормальній державі лише одне: ці люди не повинні працювати в державній владі. Бо це — нонсенс. Та, врешті, як же працювати й самій цій людині? У владі держави, яку ти — не вживаючи слова “ненавидиш”, скажу м'якше — стосовно якої вважаєш, що цієї держави не повинно бути?

Більш логічним було б ось що. Є молодий, амбітний хлопець із гарним українським прізвищем — Левченко. До речі, про амбіції. Журналістка не марно поставила йому ще й запитання — чи не буде той згодом балотуватися у мери Донецька? Поки що секретар міськради похвалив свого теперішнього шефа, мера, цебто натякнув, що зараз не мітить у його крісло. Але як знати? Між іншим, уже зараз три обласні центри України опинилися без мерів, а обов'язки міського голови в цих випадках, згідно з законом, виконує секретар міськради. Але оскільки нелогічно обіймати посаду в державі, яка для тебе — ніщо, логічним буде інше: Миколай Левченко зараз чи колись пізніше поборотися за посаду мера Москви. Правда, в цьому інтерв'ю він згадує, як Лужков недавно при зустрічі зверхньо покритував його — за необізнаність у комунальній сфері. Та чи не рано підсміюється мер Москви? Покинували ж першопристойно у всією Расеею і Хрущенко, і Брежневенко, і Черненко. Чому ж не може Левченко? І взагалі, в Україні є ще чимало гарних кадрів для Росії.

ОБЕРЕЖНО, ПІДРОБКА

Коли про Україну говорять як про одну з найкорумпованіших держав, ми навіть ображаємося. Але що тут скажеш, якщо корупція пролізла навіть у таку споконвіку сувору контрольовану державою сферу, як виробництво і продаж алкогольних напоїв.

Я зустрівся з головою правління ЗАТ “Чернігівський лікеро-горілчаний завод “Чернігівська горілка” Валентином Бачурним. Молодий енергійний керівник, який цього року очолив потужне підприємство, не без гордості розповідав про знамениту чернігівську горілку, яка хоч і не така “розкручена” на телеекранах, як деякі інші марки, але дуже цінується фахівцями і споживачами. Причина у ретельній, навіть прискіпльвій технології, що виключає будь-які штучні добавки. Найякісніший спирт, гарна вода, такі природні компоненти, як м'ята, перець, лимон, прополіс. До відомих марок “Деснянські зорі”, “Пшенична”, “Перлина України”, “Град Чернігів” постійно додаються нові. Щойно завод презентував чудові горілки класу “Чернігівська. Преміум”: це “Мускатна”, “Женьшенева” і “Святова”. Компоненти видно вже з назв, у тому числі й куплений на Далекому Сході жень-шень, мускатний горіх,

КОРУМПОВАНА ГОРІЛКА

котовник лимонний (росте лише в Криму), сік берези, ялівць.

Маючи таку висококласну продукцію і відлагоджену технологію, завод нарощує виробництво і значно збільшив виплати в бюджет. Міг би й більше. Що ж заважає? — поцікавився я у голови правління. Заважає нечесна конкуренція на горілчаному ринку. Йдеться навіть не про примітивні підробки — фальсифікат. Охочих підробляти торгівлю марку “Чернігівська горілка” немало. Мліція і податкова з цим потроху борються, час від часу прикриваючи підпільні “гуральні”. Могли б і активніше.

Але є ще більша проблема. Мова начебто й не про фальсифікат, не про “гуральні”, а нібито ж заводи. Але їхня продукція з'являється на прилавках по якісь дивно низькій ціні. “Уявіть, що оптова, відпускна ціна такої горілки, — каже В. Бачурний, — усього 5—6 гривень за пляшку. Як можна за такою ціною відпускати товар у торгівлю, коли ми за кожен ще не продану пляшку маємо заплатити до 5-ти гривень податку?”

Дивина. Коли до отих відпускних 5—6 гривень додають торгову надбавку, такий товар усе одно

з'являється на прилавках ціною в 7—8 гривень. Я бачив у магазинах доволі такого добра. Чия продукція? На етикетках — якісь дивні скорочення, в кращому разі написано місто — Донецьк чи Харків, а то й якесь село.

Спробуй конкурувати з такою дешевизною. Чернігівські горілки йдуть покупцеві за мінімально низькою ціною. Навіть три названі найновіші види горілки коштують по 12—13 гривень. Більше того: завод оголосив, що не піднімає ціни, при тому, що спирт в Україні щойно подорожчав на 20 %. Може, 12 гривень — це й недешево, але й не дорого за високу якість. Але звідки ж та дешевизна по 7 гривень?

Секретів два, пояснив В. Бачурний. Перший: цю так звану “горілку” часто виготовляють із найдешевшого і найгіршого спирту. Експертиза знаходить у таких “напоях” що завгодно, аж до рідини для розпалювання вогнищ. Другий секрет: такі виробники і реалізатори умудряються недоплачувати акцизних зборів, інших податків.

Прості запитання щодо цих “секретів”: куди дивляться санітарна, екологічна служби, податкова, прокуратура й інші грізні органи?

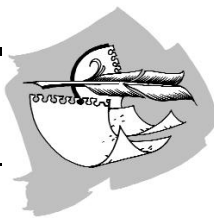
Фото Оксани Цацури

Чому така безконтрольність у сфері, повторю, здавна суворо контрольованій державою? Тому що... Може, варто нагадати, як нова урядова команда хутко розставила свої кадри на всіх “хлібних” місцях, особливо у сфері фінансів.

...Труяться люди. Недоодрержує солідних коштів бюджет. Невже

все це можливе без потурання чи й сприяння державних чиновників? То як це називається?.. Правильно. Тому не варто дивуватися чи ображатися, коли нашу країну так і називають.

● Матеріали підготував **Петро АНТОНЕНКО**

Коли я згадую про Станіслава Россоху, то бачиться мені горобина ніч, і на крайнебі спалахують раз у раз зірничі. Ось спалахнула одна — ми йдемо через яр на Павлове Поле в Харкові, я чую слова:

“А піді мною бив курган
копитом диких диких трав,
Чумацький шлях, дзвінка дуга,
на шию ліг тугим вітрам”.

Моє серце — серце юнака, який тільки-но вийшов із далеких полтавських, пільських оболонь, раптом злітає увись, зорі починають зливатись у золотий вир, деє глухо б'ють копита курганного коня, наркотично-дерев'яний запах трав після дощу...

Так починалося знайомство з українським митцем, поетом від Бога Станіславом Россохою, яке назавжди стало суттю мого життя.

У тихі пільські плеса ввірвався свіжий вихор неземної яскравості, наелектризований золотою пергою зірок. Біля мене, поруч зі мною, а згодом у мені, як чарівний цвіт папороті, завіло українське слово. Зеленими пругнастими листочками воно пробіло земний глей і гній, торішні листя й наносне сміття.

Це не було випадковістю, або це було такою випадковістю, яка означала закономірність мого подальшого існування. Згодом ми разом виступали на поетичних вечорах, читали наших улюблених поетів: ранніх Тичину й Чумака, Маяковського й Пастернака, Рільке й Гонгору, Вознесенського й Драча, Гумільова й Антонича. Станіслав понад усе любив у поезії образ, метафоричне барокове, романтичне, як би тепер сказали, постмодерне.

Гоголя колись запитали, як він оцінює творчість Шевченка, і стримано-прихований Гоголь, Гоголь у петербурзькому фракку з італійським галстуком, сказав, що все було б добре, але багато дьогтю...

Гоголь по-своєму мав рацію. Він залишив “дьоготь” у своїх українських повістях та оповіданнях і, поринувши у примарність Північної Пальмири, створив свій метафоричний світ. Згодом заплатив за це своїм таланом і життям. Так-от, у Россохи у віршах і повістях цілком досить нашого українського дьогтю, але є в них і неперевершена гоголівська метафоричність.

Він був “королем образів і барв”. У кращих своїх творах сягав рівня раннього Тичини і Богдана-Ігоря Антонича. А образу “червоні нори півнячого крику”, за висловом одного рецензента, міг би позаздрити і сам Гонгора.

Один чоловік, який був у мордовських таборах із Василем Стусом, у пориві відвертості якось сказав мені: “Ось побачиш, із цього хлопця створять і борця, й ікону. А був він дуже незручний у житті, хаотичний і непередбачуваний. Часто через його вибрики співкамерники мали від адміністрації табору цілу купу проблем. Як затнеться на своєму — то хоч ножем різь”.

Таким був і Станіслав. Я не ставлю його на рівень Стуса, та й в цьому й немає жодної потреби, але поряд із Россохою ближнім було нелегко. Часто його дії просто дратували, їм не було логічного виправдання. Але, як показав час, він діяв за вищою логікою, яку диктувала йому власна душа.

Згадаймо, як свого часу дорікали Шевченкові, що він у поемі “Сон” дошкульним нищівним словом згадав імператора та його дружину. Навіть Куліш радив “не дратувати” “імперського ведмеда”. Але ж саме непохитний і непоступливий Шевченко назвав Миколу І “ведмедем”, а царицю — “опеньком довгоногим”.

І не тому, що був “нетолерантним мужиком”, а тому, що цією нищівною сатирою він зводив нанівець “божественність” царської влади на чолі з її головним кріпосником.

Саме ця шевченківська непоступливість до ворогів України, зневага до первертнів (“хай перевертень лиже різним п'яти”) визначала суть та ідейну наповненість творів Станіслава Россохи.

Хто знав тоді, що “запхнуть його вчителювати у глухе село Мажарку”, що виключать за “націоналістичні прояви” з університету, що, “надломлений”, він порине у похмурі глибини безвиході...

У клубі харківського відділення Національної спілки письменників України відбулася презентація книги колишнього харків'янина Станіслава РОССОХИ (1943—2003) “Червоно поле перекоти”. Вона побачила світ у видавництві “Митець”, яке очолює давній друг покійного автора, харківський поет Володимир Муровайко. Книга вийшла мізерним накладом у тріста примірників, але вмістила чимало поетичних творів, повісті на робітничу тему “Царева ніч” та “Металеві соняхи”, адже автор свого часу працював на Харківському турбінному заводі, а потім

навчався на факультеті української філології в нашому держуніверситеті (звідки його було відраховано за політично-націоналістичні переконання); незакінчені твори та варіанти, вірші для дітей, переклади, нотатки, роздуми, рецензії, рекомендації для вступу до НСПУ, спогади про автора.

В обговоренні книги взяли участь: удова поета, київська поетеса Валерія Богуславська, яка багато сил віддає популяризації творчості передчасно померлого чоловіка, його друзі — харківські поети Іван Перепеляк, Олексій Бінкевич, Віктор Ку-

лик, Валерій Замєсов, Олекс Марченко, Володимир Муровайко, Олександр Шукін, Альвіна Бородаєва, В'ячеслав Романовський, поетеса й художниця Вікторія Добриніна, яка, до речі, й оформила цю книгу. Усі промовці відзначали непересічність, самобутність і національний колорит творчості Станіслава Россохи, його неповторний голос у мистецтві, непримиренність до сірості, байдужості та неправди.

Олексій БІНКЕВИЧ,
член Національної
спілки письменників
України

ЛИЦАР ОРДЕНУ ПОЕЗІЇ

Станіслав Россоха та його дружина Валерія Богуславська (сидять), доньки Станіслав — Люба та Оксана (стоять), березень 1986 р.

О вічна туга місячного сяєва,
Не клич мене —
Я скоро сам приїду.

Але все це буде потім, а сьогодні він виступає з ідеєю самвидавницького журналу “Трамвайний сволок”, гуртує навколо себе однодумців, редагує вірші, пише повість “Червоно поле перекоти”, виступає на літературній студії, сміливо ставить питання про самодостатність рідної культури.

Кімната в студентському гуртожитку сліпого поета Мирослава Геврика з легкої руки Станіслава дістає назву “Центр України”. Тут точаться літературні дискусії, лунають вірші, нищівно критикується “офіціоз”, члени цього літературного гуртка приймають нелегке рішення — не друкуватися в “офіціозі”, не потурати літератур-

ним чиновникам. Виходять кілька номерів “Трамвайного сволока”.

У ньому Россоха робить такий афористичний висновок:

А Ленін — цей — стоятиме на чатах
Тих революцій, котрі сам почав.
Тут же він говорить про Україну:
Так дай перед смертю долоні свої,
Зелені од мідних грошей.

Із ним перегукується Мирослав Геврик, який згодом покінчив життя самогубством, не витримавши застійної трясовини:

...І я люблю тебе, як Україну,
А може, Україну, як тебе?
Хіба я знаю, та й нащо те знати,
Коли відомо кожному давно,
У дітях мусить повторитись мати,
Крізь біль, крізь кров,
крізь смерть — усе одно!

Станіслав Россоха був, без сумніву, найяскравішим українським поетом у Харкові (думаю, що й на обширах України) наприкінці ХХ століття. Його не друкували, але твори ходили у списках, звучали на магнітофонних стрічках. На одній із таких стрічок він курйозно “сусідив” із поетом Савенком, який пізніше став відомим як Едічка Лимонов.

“Ця людина не вміла й не бажала рахуватися з обставинами, пристосовуватися, вона знала ціну своєму хистові й тому вважала, що саме за цим хистом і мають цінувати людину. Але ж у реальному житті це майже завжди навпаки”, — пише у передмові до книги Валерія Богуславська.

Тодішня система не прощала такого нікому. Далеко не завжди поділяли погляди Россохи і його численні “друзі”, більшість яких тинялася літературними манівцями, легко плутала тости “за здоров'я” з чарками “за упокой”. Сам поет у своїх нотатках так пише про це: “Помирають канцелярські корифеї від літератури. Нічогосінько після себе не лишивши, окрім видрукованого за партійним знайомством. Статі — ніякої, совісті — ніякої і мистецтва жодного. Наче пустеля, і в ній вони примудряються відкласти свої “рокові яйця”, які знову плодять ту саму сухостійну несправжність. І живуть. І спробуй, піди навперейми їм, таким зажовуючим крокодилам. Зжеруть. Залишать знову після себе пустелю і “рокові яйця” свої”.

Для Россохи сухостійність, національна невизначеність, стильовий примітивізм були органічно неприйнятні. Він називав їх “рожевою водичкою від статевого безсилля”. Сам же він постає у творчості як послідовний новатор. Це стосується і прози. Вивчаючи фольклорні джерела, опановуючи “мову вулиці”, він залишається бароковим творцем фантастичних образів і порівнянь. У його прозі відчутний вплив Панаса Мирного, Нечуя-Левицького, Хвильового, Григора Тютюнника. Повісті “Металеві соняхи”, “Царева ніч” (“Червоно поле перекоти”), оповідання “Чорні волошки” відкрили нову сторінку української прози.

А ось твір “Килим”, жанр якого Станіслав залишив невизначеним, мав особливий вигляд не тільки у його творчості, а й у новітній українській прозі. Тут є все: зигзаги підсвідомості, перехід у світ, де немає означуваності, де зникає світ героїв і уособлень, а залишається тільки тканина, що робить його схожим на знамениті перські килими, де узори замінюють і зображення людини, і сюжет.

Іслам заборонив арабам зображувати людину, і вони зосередили все своє вміння і хист на узорах, які мають передати внутрішній світ і стан людини. Їхнім шляхом пішов і Станіслав Россоха, очевидно, одним із перших створивши свій шедевр у прозі.

Він був зовсім чужий політиці й політиканству. Коли я прочитав йому свою мистецько-політичну програму як голови культурологічного товариства “Спадщина”, він, хвилинку подумавши, коротко резюмував: “Нащо тобі перебирати онучі, які пахнуть чужим потом? Це діло кесареве”.

Він прочитав мені:

Коли вже всесвіт серце нам покаже,
Побите атомом, dokonane проказову,
Попалене рубіном синіх лазерів?

Станіслав Россоха показав своє серце рідній Україні й світові. Він був, є і залишається лицарем Ордену Поезії. Наприкінці життя Станіслав написав: “Мені як представнику одного з найбільш русифікованих регіонів України — Слобожанщини — є теж чим поділитися, розповісти про ці роки відродження. Я не писатиму про конкретні імена, хоча вони й зараз переді мною: й живі, й ті, котрі пішли у вічність. Я хочу тільки запросити митців із тих буремних років теж розповісти, як на тлі Донеччини, Херсонщини, Запоріжжя, Миколаївщини (та хіба всі перелічиш?!) завжди гуляло гасло: “Здесь українського язика не било, нет і бить не может”, розказати про тих, хто залишився не поміченим офіційним потрактуванням історії, хто залишився й залишається як таємний орден Київської Русі. Спільників багато.

Почнемо з “Центру України” в Харкові.

● Леонід ТОМА,
член Національної спілки
письменників України

— *Пані Тетяно, чи був у Вас шанс стати кимось іншим, а не художницею?*

— Напевно, я максимально скористалася шансом стати тим, ким стала. Вирішальну роль зіграли батьки. Це були неординарні люди, які притягували до себе цікаве оточення — і в Києві, і в Москві, куди ми часто їздили.

У цілому ж будинок на вулиці Філатова, де ми мешкали, був населений художниками (він таким залишається дотепер). Поруч із нашою квартирою була майстерня нині відомих майстрів — Ади Рибачук і Володимира Мельниченка, людей вельми цікавих, антикон'юнктурних, із захопливими біографіями (з північного острова Колгуєв мені, дівчинці, вони писали дивовижні листи). Звичайно, їхній вплив був досить потужний. Нас, дітей, росло тоді в будинку не менше як п'ятнадцять, усі або стали художниками, або мають близькі до живопису спеціальності.

— *Зате Ваші батьки були з родин зовсім не мистецьких...*

— Так, але є якась магічна визначеність, зумовленість у тому, що тато й мама заїкалися саме живописом, і в тому, що зустрілися завдяки любові до мистецтва.

Батько закінчив архітектурний факультет Київського художнього інституту, згодом став акварелістом і викладачем. Виходець із робочої родини, він народився в Славінську на Донеччині. Родина була велика, дитинство — важке, тому батько сам собі прокладав дорогу: закінчив із відзнакою школу і з другом відчайдушно поїхав у Київ, де вони разом вступили до інституту.

Під час війни як дипломник був відкликаний з армії наказом, потрапив у Самарканд, де перебували в евакуації художні інститути. Там він захистив диплом (спроектував будівлю цирку), склав держіспити (головою комісії був, до речі, знаменитий Ігор Грабар) і в підсумку закінчив інститут з відзнакою. На той час він уже познайомився з мамою.

Мама народилася 1915 року в Одесі. Потім сім'я переїхала до Харкова, де мама вчилася у школі для обдарованих дітей, серед них, наприклад, був майбутній геніальний фізик Лев Ландау. Згодом вступила до художнього училища, реформованого в інститут.

Під час війни мама абсолютно випадково опинилася в Самарканді. У “теплушках” їх везли в Середню Азію. У вагоні були жінки, переважно з дітьми або вагітні, після виснажливої подорожі впродовж місяця багато хто почав хворіти, а оскільки мама була рішучою, бойовою, секретарем комсомольської організації, вона взяла на себе відповідальність — усі ці жінки під Самаркандом зняли з поїзда. Мама домовилася у якомусь колгоспі, і їх прийняли, дали роботу. Яюсь вона поїхала в місто щось підкупити, там побачила свого однокурсника. Від нього довідалася, що в Самарканді зосереджені художні ВНЗ країни. Відновила навчання — у жахливих умовах, у голоді, але молодість усе долала. Серед викладачів були дивовижні художники, наприклад, Роберт Фальк.

Таким чином тато і мама, долаючи терни, зустрілися. Їхні долі спрямували мою — у світ барв і композицій.

— *Як Ви оцінюєте пройдений відтинок життя? У чому особливість Ваших шукань?*

— У молоді роки я певний час цікавилася тільки портретом; через людей, їхнє оточення намагалася відкривати світ. Часто малювала своїх дітей, тому що діти з'явилися дуже рано, ми разом росли.

Завжди була прихильна до жанрових сцен, із них починала, мабуть тому, що закінчила факультет монументального мистецтва. У мене були великі амбіції, але з монументалізмом якось не склалося.

А тепер тяжію до пейзажів. І обставини тому сприяють: ми з чоловіком-художником Олександром Ольховим почали мандрувати. Я намагаюся створювати не “чистий” пейзаж, а щоб він був пов'язаний із людьми, з тваринами, з будівлями, щоб це були асоціативні “поєми” зі своїм баченням світу, а не просто етюди з натури.

— *Ваша найхарактерніша риса?*

— Я належу до тих людей, для яких творче життя — це постійний пошук нового, отже, я не можу сказати: ось я щось знайшла, тому зупинилася і працюватиму в такому-от напрямку. Скажімо, я поїхала в Єгипет, побачила іншу землю, це дало потужний поштовх до нового витка в розвитку — створюються зовсім інші картини.

ТЕТЯНА КРАСНА: «МАЛЯРСТВО — ЦЕ АКУМУЛЯТОР РАДОСТІ-КРАСИ Й НАЙЛІПШОГО В ЛЮДИНІ»

Особистість Тетяни Красної, безсумнівно, глибша й багатогранніша, ніж будь-які уявлення про неї. Її батьки — відомі художники Іван Красний і Слава Лівшиць. Тож цілком логічно, що вона закінчила Київський художній інститут. Далі — постановка власного голосу й лету.

Нині її живопис дивує будь-кого своєю безпосередністю і розмаїтістю. У творчості художниці не можна визначити якийсь один стиль. На її думку, будь-яка робота сама визначає для живописця стиль і манеру виконання. Тому одні картини створені в класичній манері, інші — мають відбиток експериментаторства й нагадують підсумки шукань імпресіоністів, представників раннього модерну, наївного живопису. Але від еклектики Тетяну Красну рятує “захист”: у своїй основі її малярство — традиційне в найкращому розумінні цього слова.

Але ось парадокс: у просторі традиційного живопису художнику іноді доволі сутужно — простота і ясність нерідко коштують набагато більших зусиль, ніж епатажний мистецький жест. Для Тетяни Красної життя — це подорож у часі і просторі, у якому рясні сади змінюються пустелями, горами, лісами, річками й іншими перешкодами. Досвідчений мандрівник, вона, напружуючи чуття, прокладає свій шлях, звіряючи напрямок по квітах і зірках. Щоб знати куди йти, треба знати, що ти хочеш, знати, хто ти є. Мистецтво починається, як відомо, там, де є особистісна інтонація, своя мова, є забарвлений індивідуальністю артистизм, саме цим і позначена творчість вельми різної Тетяни Красної.

У її роботах олією негусти, але фактурні мазки лежать легко (навіть, якщо можна так висловитися, дотепно) і вільно переходять у колір, енергійний, святковий, але майже завжди стриманий. Це особливий дар: писати майже банальні мотиви з тією пластичною точністю і колористичним тактом, що незмінно утримують глядача в строго окресленому просторі гарного смаку.

Картини Красної випромінюють світло, а не поглинають його.

Член Національної спілки художників України Тетяна Красна брала участь у численних усеукраїнських і міжнародних виставках. Її роботи — у Національному художньому музеї України, Хмельницькому художньому музеї, Канівському музеї ім. Т. Г. Шевченка, а також у приватних колекціях України, Росії, Німеччини, Англії, Іспанії, США...

Дуже символічно, що виставка Тетяни Красної експонується в Спілці композиторів України, де переплелися два вічних дива — музика й живопис.

І так завжди: життя з усіма плинами-зміними дарує нові ракурси. Мене весь час захоплюють нові погляди на вже бачене, якщо раніше неодмінно потрібні були якісь великі ідеї, то тепер я можу побачити щось дуже містке, наприклад, у якихось співвідношеннях трьох-чотирьох кольорів. Відбувається розвиток углиб. Я почала частіше слухати класичну музику, особливо романтиків, народжуються інтуїтивні паралелі, настрої, які потім вихлопуються на полотно.

— *Напевно, недарма Вашу останню виставку розгорнуто в Спілці композиторів України.*

— Можливість показати свої роботи людям — це великий поштовх до позитивних змін. Одна справа, коли ти бачиш свої картини в майстерні, в обмеженому просторі, а інша — коли їх переміщуєш у зовсім

інакший простір, там компонуєш і бачиш себе збоку, ніби іншими очима. Починаєш щось розуміти в собі, тому що, працюючи весь час у майстерні, нелегко скласти про себе об'єктивну думку, дійти необхідних висновків.

Передостання моя персональна виставка в галереї “Ірена” — принципово з найсвіжіших робіт, для мене було важливо, як я на них подивлюся. Ще раніше в Музеї книги я виставляла ранні роботи, вони відмінні від теперішніх, отже, за останні десять років я сильно змінилася.

— *Кажуть, що нині українському художникові стало легше дихати, насамперед матеріально. А які часи були найважчими?*

— Складно визначити, які часи важчі, тому що це залежить і від віку митця. Можна скільки завгодно лаяти радянські часи, але

до художників суспільство ставилося прихильно. Мистецтво великою мірою слугувало ідеології, тому й підтримувалося і фінансувалося. З іншого боку, люди йшли в мистецтво, аби бути далі від влади, мати право не працювати, жити вільно. Водночас у матеріальному сенсі була певна стабільність, гарантія. Духовну задуху художники компенсували тим, що виходили на інші рівні — алегорії, притчі, асоціації. Талановиті й сильні все одно випливали нагору.

— *А як Ви ставитеся до думки, що свободи нині не дуже-то й додалося?*

— Мені здається, що художники ще більше закабалилися. Після того як гарантійні товариства художників, художні комбінати й фонди, створені за роки радянської влади, припинили існування (отже, не стало й централізованих замовлень), художники віч-на-віч зіткнулися з проблемою жорсткої кон'юнктури. Заробляти на життя треба, а виявилось, що не художники диктують свої принципи, свою культурну позицію, а їм диктують-нав'язують умови люди, часто не професійні й не інтелегентні. На зміну виставкам і художнім радам, які склалися з добре навчених професіоналів із гарною школою, прийшли різні салони й фірмочки, що не мають кваліфікованих експертів і цілком працюють на потребу замовника за принципом: “за ваші гроші — будь-яка примха”. Незадовільна ситуація і в галерейному бізнесі. Художникам дуже складно заробляти тим, що вони вважають своїм творчим обличчям, творчим кредо. А тільки-но зійдеш на позиції кон'юнктури, потім вельми складно відновлюватися, залишатися художником. Надягати і знімати маску не всім під силу.

У радянський період був попит на великі картини, художники скрупульозно працювали, цінувалися малюнок, академічна манера, ставлення до малярства було загалом серйознішим.

Нині на виставках навіть досвідченим фахівцям дуже складно визначити, де справжнє, від душі, а де підглянуте-компільоване. Значні проблеми, гадаю, є не тільки в образотворчому мистецтві, можливо, ми пристанемо на західний стиль життя.

— *Захід не дрімає. Не в усіх наших художників є можливість виставлятися, — на це потрібні гроші, і не кожен талановитий творець сам собі менеджер. Тому всілякі “жучки”-спритники “за недорого” переправляють їхні твори за кордон. Відбувається жасливий: чудові картини назавжди залишають Україну. А держава в особі Міністерства культури, як то кажуть, ні кує ні меле.*

— Музейна проблема давно назріває, дотепер невеличкий Український музей змушений демонструвати колекцію в дуже “усіченому” вигляді. Протягом двадцяти років не виставляють сучасного українського мистецтва, причому не тільки мистецтва сьогодення, а й картин корифеїв — Яблонської, Костецького, Дерев'яса, Глушенка... Виходить, що ніби такого музейного шару немає навіть у столиці. Слава Богу, на Подолі з'явився приватний музей сучасного мистецтва. Однак і держава могла б якось поворушитися. Почали перебудовувати художній павільйон біля колишнього Жовтневого палацу, та на цьому все й припинилося.

Видатні роботи, що відбивають певні зрізи часу і яким місцем в музеях, безповоротно втрачені для України. Міністерство культури практично припинило закупівлю творів ще в дев'яностому році.

— *Чим є для Вас живопис?*

— Це вже стан мого ока, я бачу навколишній світ так, ніби він складається з картин. Я можу дивитися на стінку (і мені це неймовірно цікаво), бо на ній грає тінь... Не кажу вже про краєвиди, хмари, річки. Щоб цікавитися живописом, розуміти, його треба споглядати. У музеї, галереї треба ходити, і дітей із собою брати, щоб у них розвивався інтерес, смак, азарт розуміння.

У мене чимало приятелів, які вже в дорослому віці захопилися живописом, почали ходити на виставки. Вони не тільки збагатили своє життя, а й психологічно, емоційно відпочивають. Люди, які придбали свої картини, зізнаються, що коли приходять стомлені з роботи, то ніби під'єднуються до джерел живлення, живопис їх очищує й наповнює радістю.

●

Спілкувався
Володимир КОСКІН

ЧИ ЗНАЄШ, ЛЮБА, ЧИМ ТВІЙ ПОГЛЯД СЯЄ?

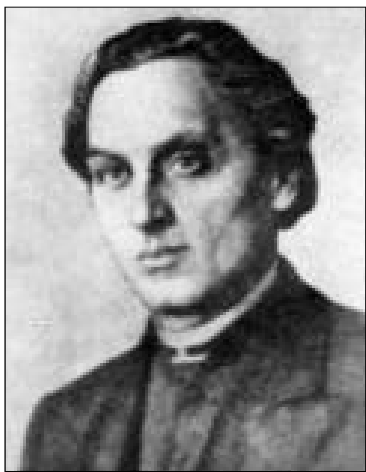
6 листопада виповнилося 195 років, як у селі Підлисса на Золочівщині народився Маркіян Шашкевич — майбутній будитель землі галицької, зачинатель нової української літератури на західно-українських землях, співавтор альманаху “Русалка Дністровая”. Прожив лише 32 роки у вбогості, постійній боротьбі з недугою, в умовах жорстокої австрійської цензури. Вивчав історію рідного краю, пам’ятки давньоруської культури, дбав про українську мову в Галичині.

Грунтовно досліджували його духовну спадщину М. Возняк, Ф. Колесса, К. Студинський, І. Франко, М. Павлик. Роман Іванчук присвятив йому роман “Вода з каменю”, а Роман Горак — роман-есе “У сутінках”.

1911 року поблизу Підлисса, на Білій горі, встановлено 25-метровий монументальний хрест на кам’яному постаменті, що символізує ті злигодні й нужденність, яких зазнав поет, яким жертвою було його життя на благо рідного народу. У листопаді 1986 р. у його селі відкрито музей-садибу, філіал Львівської галереї мистецтв.

Однак широкому загалу наших співвітчизників небагато відомо про дружину славетного галичанина — Юлію Крушинську. Ця мужня, вродлива жінка пройшла довгий життєвий шлях, сповнений смутку й печалі.

Народилася у селі Деревня, недалеко від Жовкви, у родині священика. Доля не була до неї ні прихильною, ні милосердною: довелося пережити смерть коханого чоловіка, синів Святослава (помер маленьким) і Володимира. Водночас доля подарувала їй щастя п’ять років (з часу заміжжя) бути поруч із Маркіяном: втішати і розраджувати його, відчувати його

Маркіян Шашкевич

го любов і ніжність. Це, зокрема, видно з ліричної поезії, в якій він називає дружину пестливо-ніжними словами.

У вірші “Чи знаєш?..” (До Юлії...) поет писав:

*Чи знаєш, любо,
чим твій погляд сяє? —
Чарівним блиском
щастя неземного.
І перед ним гризота відступає,
Життя вогнем
займається від нього.*

*Чи знаєш, серце,
чим є твій цілунок? —
То крапелька для грудей
страждених,
Для бджілки — цвіту
запахучий трунок,
Солодка розкіш неба —
для блаженних!*

Життя навчило її бути мудрою і витриманою: під час перебування у селах Гумніська, Нестаничі, Новосілки-Ліські, де чоловік був парохом, довелося терпіти і матеріальну скруту, і погані житлові

умови. Важко було бачити, як марнів Маркіян, як мучили його напади кашлю в холодну негоду. Лікарі поставили діагноз — туберкульоз. Молодий організм ще боровся, але жити залишалося вже недовго. Коли помер чоловік, то консисторія, куди вона звернулася з проханням, ще дозволила їй якийсь час пожити в плебанії (службовому помешканні священика) в Новосілках-Ліських і зібрати врожай. Відтак перебралася у Деревню, звідки родом. Рідні та близькі не залишили в біді: дід навчив внука Володимира грамоти, послав учитися. Не забувала її і рідня Маркіяна.

Після смерті батька Юлія Крушинська купила трохи землі, побудувала хатину.

У 1893 році, коли їй було 78 років, з часу смерті чоловіка минуло півстоліття; з часу, коли упокоївся син Володимир — 8 років. Саме тоді прах Маркіяна, який лежав у чужій гробниці в селі Новосілках-Ліських, переказали у металеву труну, прикрасили її смereковим гіллям та квітами і волами повезли до Львова, щоб на Личаківському цвинтарі він знайшов свій вічний спочинок.

Кажуть, що того року їй принесли чимало збережених фотографій і портретів семінаристів, аби вона впізнала Маркіяна. На жаль, його фото не збереглося. Коли її запитали, на кого він був подібний, то вона відповіла: “На сина...”. Отож портрет Маркіяна зробили з фотографії сина Володимира.

29 вересня (11 жовтня) 1896 року “Буковинські відомості” надрукували некролог пам’яті Юлії Крушинської, яка упокоїлася у Львові на 81-му році життя. До кінця днів пам’ятала вона ніжні рядки з листа чоловіка, написані в далекому 1838-му. І починалися вони словами: “Дорога Любчо! Юлюнцю моя!”.

Ігор БІДУК,
с. Йосипівка,
Львівщина

УКРАЇНЬСЬКА АТЛАНТИДА

У радянських енциклопедіях про оспіваний в українському фольклорі Великий Луг можна знайти лише короткі згадки. 1995 року запорізька обласна “Просвіта” і запорізький науковий центр “Народний дім” видали 1-й випуск краєзнавчого щорічника “Запорозька старовина”, який містить статті Анатолія Сокура “Січ — мати, а Великий Луг — батько...” та Павла Богуша “Микитинська Січ і початок Визвольної війни українського народу”.

Дослідник Віктор Чабаненко 1999 року видав історико-топонімічний словник “Великий Луг Запорозький”, за який був удостоєний премії імені Дмитра Яворницького. Чабаненко також написав статтю “Великий Луг” для малої енциклопедії “Українське козацтво”. Він зазначає: “Великий Луг Запорозький як соціально-історичний і природний феномен справив значний вплив на духовність українського народу. Він оспіваний у піснях і думах, про нього згадується в прислів’ях і приказках, його описано в художніх творах і зображено на картинах. А головне — він став символом лицарської звитяги, символом військової слави, волі й незалежності України. Великий Луг був затоплений водами Каховського водосховища протягом 1956—1957 рр.

Затоплення Великого Лугу було, окрім усього іншого, свідомою акцією імперського тоталітарного режиму, спрямованого проти історичної пам’яті українців. На дні Каховського водосховища опинився цілий материк вітчизняної і світової цивілізації”.

Нещодавно в Запоріжжі вийшла друком нова книга Віктора Чабаненка “Українська Атлантида”. Так автор називає затоплений Великий Луг.

В. Чабаненко використав численні історичні, фольклорно-етнографічні, географічні, мемуарні джерела, власні спогади і спогади своїх земляків — мешканців надвеликолузького регіону.

Він наголошує, що затоплення Великого Лугу стало екологічною катастрофою.

Але ще до зведення Каховської ГЕС група науковців, яких очолював академік Олексій Соколовський, усебічно обґрунтувала необхідність збереження Великого Лугу. Будівники гідровузла погодилися з доводами фахівців і передбачили в проєкті його створення інженерний захист плавнів. Однак строки робіт з обвалування Кінських плавнів були недотримані, і плавні затопили.

Хвиля накрила руйновища багатьох сіл, місця розташування п’ятьох колишніх Запорозьких Січей, численні козацькі цвинтарі, визначні археологічні й палеонтологічні пам’ятки світового значення і ще багато дечого, чим можна було б сьогодні пишатися незалежній Україні.

1979 року запорозький інженер С. Комаров розробив проєкт відновлення Кінських плавнів (більшої частини Великого Лугу). Він запропонував відновити колишні плавні майже 50-кілометровою дамбою, а воду викачати.

За відродження плавневих долин Дніпра, зокрема Великого Лугу, виступив і письменник Сергій Плачинда.

Книга Віктора Чабаненка “Українська Атлантида” адресована широкому колу читачів.

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ

ру також належить історична розвідка “З життя українського вчительства” (1919).

Така бурхлива діяльність свідчить: Варвара Чередниченко — на боці національно свідомих сил, на боці прогресивної інтелігенції. Вона вболіває і хвилюється за поразку петлюрівської армії, що обстоювала ідеали Української Народної Республіки.

Волелюбна українка потрапляє

НА ЗНАК ПРОТЕСТУ...

в поле зору кайзерівських військ, які 1918 року в Полтаві її заарештували і віддали під трибунал. Тільки щасливий випадок врятував Варвару Іванівну від страти. Лежати в лікарні після смерті, Варвара Чередниченко потрапляє в другу небезпеку. Цього разу вояки генерала Дейнеки переслідують письменницю. Але від чергового арешту її рятує Володимир Короленко, який висловив мужній протест супроти свавілля денікінців.

Після війни Варвара Іванівна вчителює у Полтаві, Харкові, а згодом її запрошують працювати в редакцію газети “Селянська правда”, де вона постійно вела рубрику “Трудівниця”. З-під її пера виходять художньо-документальні твори історико-біографічного жанру про Т. Шевченка, Лесю Українку, А. Тесленку, І. Манжуру й інших. Окремою книгою виходить повість

“Софія Перовська” (1924), “Жіночі оповідання” (1925), для дітей — “Дитбуд та дуб” (1927), “Весела компанія” (1928), “Артистка без ролі” (1925).

Разом із чоловіком 1928 року письменниця переїжджає до Південної Осетії, певним чином порятункувавшись від розгулу сталінських репресій. Тут вона досконало вивчила осетинську і грузинську мови. Перекладала українською з цих мов, а також писала ними власні оповідання. Напередодні війни знову повертається до рідного міста — столиці України, поринувши в бурхливе творче життя. У роки лихоліття евакуювалася до Саратова, де писала і посилала в ефір власні твори на радіостанції імені Т. Г. Шевченка. Поруч із нею культурні діячі — О. Ющенко, К. Гордієнко, Ю. Шумський та інші.

Якщо літератори раділи поверненню талановитої письменниці В. І. Чередниченко в Україну, то високопартійна еліта не дуже цікавилася її педагогічною, а головне — творчою діяльністю. Остання книга на рідній землі вийшла 1928 року. Відтоді письменниця ніяк не могла пробити бюрократичні мури, щоб дійти до масового читача. Перші повесненні роки характеризуються ждановськими ідеологічними погрозами творчої інтелігенції. Під

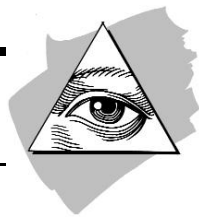
прищіл необґрунтованої партійної критики потрапили Ю. Яновський, М. Рильський, К. Гордієнко. Як згадував свого часу С. Журахович: “Це були сумні часи, що не одного творчого працівника зводили до стану депресії”.

Саме до такого стану депресії доведено й Варвару Чередниченко. Під час розмови з автором цих рядків письменник Василь Минко висловився відверто, без боязні: “Чередниченко була зацькована партійною критикою і покінчила життя самогубством”. На знак протесту вона відійшла у потойбічний світ у день народження Володі Ульянову — 22 квітня 1949 року. Однак цей факт від преси довго людей знало про такий вчинок. Не друкували й замовчували письменницю через її активну просвітницьку діяльність під час націо-

нально-визвольних змагань. Таке добре пам’ятали цербери тоталітарної системи! Нищили її морально, поступово, цинічно. Знали, що для письменниці найважче буде перенести, коли її позбавили спілкування з читачем. Але помилилися. Фізично В. Чередниченко немає серед нас, але духовно вона поруч із нами.

Зусиллями друзів 1971 року побачили світ її “Вибрані твори”. І знову — мовчанка, забуття. Тепер, коли маємо власну державу, хочеться вірити, що знайдеться видавець, аби надрукувати не “вибране” (знаємо, як і що вибирали за часів комуністичного правління), а повне зібрання творів письменниці. Серед спадку є найбільш талановито виписаний роман-хроніка “Фастів”, котрий чітко засвідчує світогляд авторки. У романі йдеться про історичні події в Україні наприкінці XVII століття. Головний герой твору — фастівський полковник, народний ватажок Семен Палій. Вустами головного персонажа письменниця говорить: “Хіба наша Вітчизна — тільки Дніпро і долини? Вітчизна — то народ, нові люди, які ладні вмерти... аби не стати рабами. І цей волелюбний народ — справжня наша Вітчизна!”.

Чим не актуальні слова для кожного українця? Роман Варвари Чередниченко у спеціальних фондах на довгі літа приховувала від нас колишня компартійна ідеологічна команда. Час його повернути

Родовий замок коронного гетьмана Станіслава Жолкевського

Головна мета другого дня подорожі — місто Жовква та Крехівський монастирський комплекс. Жовква — єдине старовинне місто в Україні, якому пощастило уникнути руйнувань і пербудов. Збереглися архітектурно та історично унікальні ансамблі, починаючи з ранніх ренесансних, кінця XVI ст., далі барокових і стилю класицизму. Зростання Жовкви тривало на тлі поріднення найшляхетніших галицьких русинських і польських родин, навіть французьких, а на завершення — литовських. І щоразу це йшло на користь розбудові міста та його патріотичній згуртованій громаді. Саме вона, вже з набуттям Україною незалежності, домоглася для Жовкви гідного державного статусу «Місто — архітектурний заповідник».

Отож поки були в дорозі, гортали сторінки книги «Свічадо Жовківського краю» незнайомої авторки Галини Фесюк. Наш керманич, пан Кардаш, додав інтриги, пообіцявши, що вуличками Жовкви водитиме нас «надзвичайно обізнаний гід».

ЕКСКУРС У МИНУВШИНУ

Місцем народження коронного гетьмана Речі Посполитої Станіслава Жолкевського у 1547 р. було галицьке село Туринка. Останні десять років того сторіччя відкривали на Галичині для русинів-українців і поляків страшну еру. Орди турків і татар котили безперервними хвилями, грабували й убивали, забирали в ясир, спалювали міста й села. Гетьман вирішує збудувати для родини замок в оточенні міста-фортеці на землях сусіднього з Туринкою с. Винники. У 1594 р. він розгортає велике будівництво.

Особистість високоосвічена, обдарована, енергійна, гетьман неодноразово виконував складні дипломатичні доручення в Західній Європі. Придивившись до тамтешніх укріплених міст, він планує збудувати за їхнім зразком «ідеальне місто доби Відродження». Для цього запрошує італійських майстрів, і першим, найталановитішим був Паоло Дукате Клементі, в народі Павло Щасливий.

Шануючи військові та дипломатичні здобутки Жолкевського, король Зигизмунд у 1603 р. закріплює за новозбудованим містом назву Жовква дарує йому магдебурзьке право, а гетьман видає «постамент», тобто установчі права взаємовідносин громадян у місті. За «постаментом» урівнюються в правах русини й поляки, а також

Наш гід — жовківчанка пані Галина Фесюк, журналіст, поетеса, «малий бізнесмен» від туризму

їхні церкви — грецькі й католицькі. Коли якось поляк-підстароста не допустив русинів до виборів, гетьман дуже відчутно нагадав йому про положення «постаменту». Сам Жолкевський по батьківській лінії мав неабияке русинське коріння від галицьких шляхтичів з оточення Данила Галицького. Закладений коронним гетьманом дух взаємної поваги й релігійної терпимості, навіть толерантності, не розвіяли подальших історичних колізій. Він визначає й сьогоденний менталітет жовківців.

Схоже, що тут народився великий гетьман України Богдан Хмельницький. Жолкевський і його дружина Регіна з роду Гербуртів, були дуже прихильні до русинської сім'ї Хмельницьких. Коли життя останніх у Хмельнику на Холмщині (зараз — територія Польщі) стало нестерпним через підпали й руйнування господарства польськими заздрісниками, Жолкевські запросили родину Михайла Хмельницького до себе. Михайло, майбутній батько Богдана, отримав посаду керуючого особистою охороною. Під нею знаходилася у Туринці пані Регіна з дітьми у 1594 р. і тоді ж 27 грудня народився Богдан, Зиновій — за хрещенням батьком. Станіслав Жолкевський надалі постійно приймає участь у вихованні Богдана. Він схилив Михайла Хмельницького у 1608 р. віддати сина навчатися до Львівського Єзуїтського колегіуму, який сам заснував (у першу чергу — заради власного сина Яна).

МАЛІ БІЗНЕСМЕНИ

Останній раз покинув свою Жовкву гетьман у 73-річному віці. Був змушений воювати з турками на молдавській території в Придністров'ї. Набіги звідти бували настільки руйнівні, що, наприклад, у 1618 р. в Галицькому повіті не залишилося жодного села. Гетьман завжди мріяв померти на полі бою, і так сталося у битві при Цецорі біля Могильова в 1620 р. Ординці відтяли голову Жолкевського й виставили в Константинополі, а його сина Яна та Богдана Хмельницького, що воювали разом із гетьманом, забрали в полон. Пані Регіна змогла зібрати 3 мільйони золотом і викупила Яна, а також тіло чоловіка. На Богдана грошей не вистачило, і він ще 2 роки перебував у полоні. Цецорська битва виявилася трагічною не тільки для родини Жолкевських. Разом із польським гетьманом загинув і батько майбутнього українського гетьмана, Михайло Хмельницький.

Старша донька Жолкевських Софія продовжує рід у шлюбі з Яном Даниловичем, чие коріння через русинську галицьку шляхту дістає до племінниці Данила Галицького. У 1625 р. Жовківський спадок переходить до Софії після матері, Регіни, а згодом від неї — до дочки, Теофілії Данилович. Остання стає дружиною Якуба Собеського, і це подружжя дає Польщі одного з найулавлених королів Яна III Собеського. Він згодом перенесе до Жовкви свою королівську резиденцію, а до того, у 1670 р. там побуває відомий мандрівник Ульріх фон Вердум. З опису, що він залишив, постає саме те, що хотів мати засновник, Станіслав Жолкевський, — укріплене місто-фортецю: «...місто захищене довкола грубим і високим муром; передмістя оточене дерев'яним поперечним частоколом. У місті монастир із костолом, замок, парафіяльний костюл, три руські церкви і синагога». Після коронації Ян Собеський докладає зусиль, щоб Жовква, як резиденція короля, ставала більш світською. Саме тут за військовими перемоги над турками він отримує високі нагороди від Людовіка XIV, Карла II. Від папи Інокентія XI, перед походом на Кременець, йому вручили посвячений меч і капелюха.

Він помер у 65-річному віці бездітним, і Жовківський спадок перейшов до його сестри Катерини Собеської. Польська історична література присвятила чимало творів романтичній постаті короля Яна III і його дружини Марисеньці. Вона, Марія-Казиміра д'Арквен, у 5-річному віці приїхала до Польщі в складі свити принцеси Марії-Людви-

Парафіяльний костел св. Лаврентія

ги, нареченої короля Владислава IV. Яну було тоді 17 років, а ще через 19 років панночка д'Арквен стає його дружиною. Вона, польська королева, все ж значно більше переймалася статусом при дворі французької корони, й завдавала чоловікові чимало клопоту. Між тим зажадала бути поруч із ним завжди після смерті, і вони поховані в Кракові в усипальниці королів.

Через Катерину Собеську Жовківський спадок переходить до її онуки. Цього разу то був знаменитий представник ще одного правлячого, але вже литовського роду. Для князя Михайла Казимира Радзивилла, великого гетьмана литовського, замок, як колишня резиденція короля Яна III, був володінням знаковим і почесним. Він докладає зусиль, аби примножити його пишність. Замовляє архітектору, що раніше працював у Собеських, збудувати ефектні сходи з восьмиколонним портиком. Їхньою прикрасою мали бути також різьблені скульптурні постаті, починаючи від фундатора Жовкви Станіслава Жолкевського та Яна Даниловича, до короля Яна III Собеського і далі — до представників роду Радзивиллів, які продовжили генеалогічне дерево улавлених русинських та польських шляхетних родів. Усі вони, так чи інакше, вели до витоків доби Київської Русі.

Йшли роки, і через аукціон 1887 року замок переходить до нових грошовитих власників, які, на жаль, не переймалися історією. Споруда втрачає пишність, зникають високохудожні малярські та скульптурні витвори мистецтва.

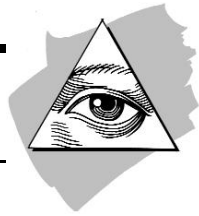
Домініканський костел

Але церкви й костюли не втрачають зв'язку з високими традиціями перших століть розбудови унікального міста...

ЙДУЧИ СУЧАСНОЮ ЖОВКВОЮ

Охайні вузьенькі вулички старовинного зразка вразили відсутністю сміття. Немов Жовква не палять, не знається з обгортками морозива чи чипсів і цукерок. Люди йдуть до храмів родинними, ранкове сонце сяє, незважаючи на синоптиків, — вони впевнено обіцяли дощ. А от і центральна площа міста, наче коштовна призма кришта лево-чистого повітря в оправі ошатних споруд. Серед них особливою гармонійністю вражає одна, з усіх боків відкрита для споглядання. Біля її огорожі до нас підходить жінка. Виявилось, вона і є той «виключно обізнаний гід», якого пан Кардаш пообіцяв іще дорогою до Жовкви. Вона, пані Галина Фесюк, одразу ж почала пояснення.

Це архітектурна перлина ренесансних сакральних будівель — парафіяльний костюл св. Лаврентія. Паоло Щасливий почав його зводити за власним проектом у 1606 р. Гетьман не дожив три роки до того дня, коли 1623 року костюл постав у своїй завершеній красі. При дивній компактності, він сприймається як архітектурний ансамбль. Це відчуття формують вхідна брама, купольна вежа-дзвіниця, огорожа, і на завершення — білокам'яний фриз із різбленим зображенням військових сцен та атрибутів. Чи встигли вони поладувати хоробре серце гетьмана?..

ВЕЛИКОГО ТУРИЗМУ

Церква Святої Трійці у передмісті Жовкви

Монастирська брама оо. Василіан — кращий зразок барокового стилю

Принаймні тут упокоєно його тіло, викуплене дружиною, і вона разом з усіма членами родини Жолкевських, Даниловичів і більшості з роду Яна Собеського. Для цього будувалося під костолом чимале підземелля, назване Малим Вавелем.

Минуло 400 років, а цей храм і сьогодні як новий, а за внутрішнім оздобленням не поступається архі-

тектурній довершеності. Паоло Шасливий мав вочевидь щасливу вдачу матеріалізувати відчуття радісного піднесення, притаманного добі Ренесансу, і викликати його у споглядача. Цікаво, що за бажанням жовківців цей італійський майстер чимало років був війтом міста.

Звідси ми попрямували на інший бік площі, обрамленням якої

служить родовий замок Жолкевських зі збереженими частинами огорожі, сторожовими вежами й ефектними міськими брамами. Фасад замку зі свіжопофарбованими світлими стінами й теракотовим дахом і шпильастю центральною частиною додає площі декоративного святкового вигляду. Після реставрації тут відбуваються різноманітні громадські заходи. У внутрішньому чотирьокутному подвір'ї ми застали декілька оригінальних сучасних скульптур на історичну давньоукраїнську тематику з виставки, яка щойно завершилася. Подібні мистецькі заходи, як пояснила пані Галина, відбуваються тепер у Жовкві регулярно, додаючи привабливості місту як туристичному центру галицького краю.

Периметр подвір'я — це ще, на жаль, не відреставровані господарські приміщення замку й сторожові вежі. Але упорядковано прилегли до них два крила колишньої міської огорожі й дві брами. В цілому збережено їхню первісну ренесансну конструкцію. Виняток складає одна з брам, Звіринецька, з типовими рисами класицизму; вона має арковий проріз із верхньою частиною, яку складає дерев'яна решітка. Відноситься до часу, коли Жовква була королівською резиденцією Яна III Собеського. Він тоді влаштував за брамою звіринець, що мав розважати любу дружину Марисеньку та шляхетних європейських гостей його міста.

Протилежний бік площі починає головну жилу частину міста. Тут колишній простір між окремими храмами й монастирськими комплексами поступово заповнювався обивательськими одно-, дво- й триповерховими будинками. Серед них справді цінну історичну спадщину складають прилеглі до Ринкової площі ренесансні житлові будинки перших років забудови Жовкви кінця XVI—початку XVII ст. Їхню особливість складають так звані підсіння — відкриті галереї-аркади, що обрамляють перші поверхи. В Україні вони збереглися, як найперші ренесансні будинки городян, лише тут.

Найближчим до головної площі є ансамбль найстарішого, діючого й нині Василіанського монастиря. Першою спорудою комплексу була церква Різдва Христового, зведення якої почалося ще за життя гетьмана Жолкевського згідно з його "постаментом" від 21 червня 1612 р.: "...збудувати храм для міщан грецької віри". На жаль, у пожежі 1691 р. церква згоріла. Але впродовж наступних років постав чудовий храм Пресвятого Серця Христового, який архітектурно приваблює вишуканим старовинним оздобленням — бабинцем, навою, різьбленим ренесансним порталом. Храм стоїть неподалік від костюлу св. Лаврентія, і

Церква Василіанського монастиря в тісному оточенні старовинних жилих будиночків

куполи двох цих сакральних споруд, наче близнюки віддзеркалюють один одного, додаючи особливого колориту центральній частині Жовкви. До комплексу Василіанського монастиря входять ще надбрамна дзвіниця в стилі бароко, монастирські корпуси, друкарня, залишки огорожі з чудовою бароковою брамою.

Звідси зовсім близько до Домініканського, вже католицького, діючого монастирського комплексу з цікавою історією. Його окраса — костюл Вознесіння Діви Марії (1653—1655 рр.), збудований на кошти Теофілії Собеської. Привід був дуже сумний, загибель старшого сина Марка. Надалі пані Теофілія постійно опікуватиметься справами монастиря, виділить гроші на книгозбірню. За її заповітом саме тут вона буде похована. Молодший син, Ян Собеський, поставить її надгробок у костюлі, який, до речі, будувалася за аналогією до одного із соборів Неаполя. Зведення монастирських приміщень було завершено у 1792 р., крім того збережено оборонні мурі й круглу вежу.

Переходимо вулицю й опиняємося перед старовинною красивою будівлею, але — у якому ж не типовому для Жовкви занедбаному стані. Дивно, тим більше, що вона, виявляється, і є та сама жовківська синагога, перлина Острозької ренесансної архітектурної школи. Її зводили впродовж 1692—1700 рр., на місці попередниці, після руйнівної пожежі 1691 р. Участь приймав також королівський архітектор Петро Бербер. Вважається цінною пам'яткою архітектури національного й світового значення, але зараз її фасад із сирими плямами дивиться на світ темними порожніми провалами віконниць. Зовсім не тішить, що цей "об'єкт" внесено в перелік 100 світових пам'яток, які перебувають під загрозою руйнування.

Сучасний хід історії не залишив цьому храмові належного приходу. Між тим, єврейська громада була суттєвою культурною та етнічною складовою багатонаціональної Жовкви, а єврейські надгробки стояли тут ще до початку зведення міста. Воно ще тільки розбудовувалось, а в ньому вже працювала єврейська друкарня,

яку Юрій Ребус Левіті перевіз із Амстердама. В 1620 р. вона отримала привілей від польського короля. Єврейські унікальні хроніки за 1593—1784 рр. зберігалися в школі занедбаній нині синагоги. Далі, при розбудові в місті королівської резиденції, Ян III Собеський спирався значною мірою на підтримку свого банкіра, єврея Бецало. У першій половині XIX ст. Жовква славилася як столиця єврейського друкарства, і в ній працювали вже дві великі друкарні. Чи не справою честі сьогоднішніх успішних банкірів, а також міністерських чиновників від культури в рангу, наприклад, пан Яна Табачника, звернути увагу на потерпаючу жовківську синагогу. Який би чудовий музей історії галицького єврейства тут можна створити... Приблизно в такому контексті наша туристична фірма провела мінтинг під чудовим бароковим порталом синагоги, який поки що не втратив первісної привабливості.

Недалекий переїзд — і ми на околиці міста. Тут у затишку стоїть старовинна дерев'яна церква Святої Трійці, 1720 р. Її віднесено до видатних витворів Галицької школи народної архітектури. Віє від цього храму спокоем, гармонією, теплою, притаманною всьому, що збудовано з душою саме з дерева. Чарує рівновага між архітектурними елементами храму: тризубна основа перекрита витягнутими шоломоподібними банями на восьмиреках; вони завершені сигнатурами та хрестами. До дерев'яної будівлі прибудована цегляна ризниця.

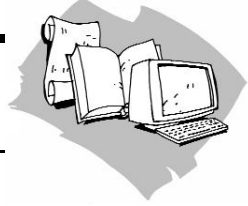
Пошастило, що служба в храмі вже завершилась, і ми отримали змогу зайти і помилуватися витворами чудової Жовківської школи сакрального малярства й різьби. Це, в першу чергу, п'ятирусний іконостас, що його встановлено у 1728 р., а серед ікон — роботи Івана Рутковича. Але розмову про Жовкву як знаний мистецький осередок пан Кардаш закликав перенести в автобус. На нас іще, як мінімум, чекав Крехівський монастирський комплекс.

Далі буде.

● Людмила ДЕХТЯРЬОВА
Фото автора

Жовківська синагога у сподіванні на небайдужість українських та зарубіжних меценатів

ЮВІЛЕЙ

Відкриваючи академію, голова Хмельницької «Просвіти», член Національної спілки письменників, поетеса, педагог, «Відмінник освіти України» Ніна Шмурикова-Гаврилюк відзначила: «У нас благородна мета — утвердження державної української мови, розвиток національної культури, відродження історичної пам'яті, формування національної свідомості та піднесення духовності й добробуту українського народу.

Натхненником у цій праці є Шевченків геній: його дух, його могутнє слово. Великий Кобзар окрилює нас, єднає у самовідданий праці. Ось чому «Просвіта» так довго живе. І житиме, допоки рідний край, наша славна мати-Україна потребуватиме безкорисливих звершень в ім'я гідної долі».

Доповідачка нагадала про історичні віхи Подільської «Просвіти». Її засновниками були дворяни, вчителі, лікарі, священики: Юхим Січинський, Кость Солуха, Сергій Іваницький, Йосип Доронович, Кирило Стиранкевич (літ. псевд. Подолєнко), Олексій Білоусов, Трохим Павловський, Олімпіада Пашенко, брати Олексій і Віктор Приходьки, Михайло Завайко, Віталій Карпович Стиранкевич. Вони зорганізувалися у жовтні 1905 року, а 4 травня (за новим стилем) 1906 року генерал-губернатор затвердив Статут організації.

ПРАЦЯ В ІМ'Я УКРАЇНИ

Хмельницькій «Просвіті» виповнилося 100 років. Із цієї нагоди 17 листопада в актовій залі Хмельницької обласної бібліотеки відбулася урочиста академія. На свято прибули всі керівники районних і міських об'єднань «Просвіти», письменники обласної організації Національної спілки письменників України, молоді просвітяни, гості з Києва й окремі керівники з обласних об'єднань «Просвіти» України.

Після 1917 року просвітницький рух на Поділлі набув масового характеру. Тільки у Кам'янечському повіті в перші роки революції діяло більше ста осередків. Але цей культур-

ницький вогник швидко став згасати, щойно до влади прийшли більшовики. На середину 1923 року припадає той сумний час, коли просвітянські осередки ліквідували, замість

Члени правління обласної «Просвіти» біля пам'ятника Тарасу Шевченку, м. Хмельницький

ВІСТІ З ОБЛАСТЕЙ

Уперше в області під час святкування української писемності й мови проходила виставка-ярмарок книг видавництв Івано-Франківщини, сусідніх областей і Києва. Їх представляли видавничо-поліграфічне товариство «Вік ЛТД», «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», видавничо-друкарська фірма «Прут-Принт», обласна друкарня, ТзОВ «Арка», «Грань» (Клуб української інтелігенції ім. Б. Лепкого), «Лілея-НВ», «Галицька академія», «Писаний камінь», ЗАТ «Берегиня», ТзОВ «Еврика», «Світло і тінь», «Нова зоря», «Тіповіт», приватні підприємці П. Волобуєв, І. Пилипів, М. Басков, І. Третяк, а також Спілка письменників області (книги Я. Дорошенка, В. Добрянського, Д. Юсипа, В. Фашука, М. Вайно, В. Бабія, М. Бідошка й інші) та обласна «Просвіта».

На окремих стендах виставкового залу можна було ознайомитись із просвітницькими виданнями й часописами XIX—XX століть зі збірки краєзнавця, голови обласної «Просвіти» Петра Арсенича.

А чи задоволені поціновувачі книг таким задумом обласної «Просвіти», на яке схвально відгукнулися представники влади, зокрема управління в справах преси та інформації ОДА? У книзі відгуків і пропозицій читаємо: «Організатори книжкової виставки в домівиці «Просвіти» заслуговують найвищої похвали. Плекаємо надію, що подібні заходи проводитимуться хоча б двічі на рік.

З повагою Михайло Андрусак, письменник і видавець».

«Спасибі і владі, яка не стояла осторонь цієї корисної справи. Спасибі «Просвіті», яка взяла виставку на свої плечі. З повагою В. Бабій, прозаїк, краєзнавець».

«Це — фурор! Ця виставка книжок — неабиякий крок уперед. Так має бути. Українська книга — понад усе!»

КНИЖКУ В КОЖНИЙ ДІМ

Оля і Таня, відвідувачі виставки. «Молодці! Українська книга є! Вона, незважаючи ні на що, живе повнокровним життям. Так тримати!»

Богдан Радич-Мартинюк, член НСПУ, м. Косів».

«Не варто перетворювати на базар і запрошувати книготоргові організації... Бачу логічне продовження в регіональному форумі видавництва Західної України».

Ю. Височанський, власник книгарні «Софія».

«Радіє серце, що Івано-Франківщина нарешті розкрила свої видавничі поліграфічні, а головне — духовні таланти, започаткувавши книжкову виставку-ярмарок».

о. Ігор Пелехатий, директор видавництва «Нова зоря».

Від виставки зацікавилися задоволеними і дорослі, і діти. Із Католицької школи ім. Василя Великого класний керівник Наталія Лобур разом з учительською українознавства Світланою Сміх на виставку-ярмарок привели свій 5 клас.

Учасники книжкової виставки-ярмарку безкоштовно брали у ній участь, за це всі вони з доброї волі збагатили книжковий фонд бібліотеки-читальні обласної «Просвіти» своїми новими виданнями. Це видавництво «Лілея-НВ» (М. Микицей «У застінку шафре-

бібліотек відкрили хатичитальні, лікбези.

Нова хвиля просвітницького руху відродилася 1989 року, коли було створено обласне Товариство української мови «Родовід» (голова Микола Магера). 1990 року Товариство очолив Василь Горбатюк, а в грудні 1994 року — письменник Віталій Мацько. На цій посаді він перебував 10 років.

Від місцевої влади просвітян із ювілеєм привітав перший заступник начальника обласного Управління культури Петро Гнатюк і депутат обласної ради Галина Мельник.

У всіх виступах звучала тривога за долю державної української мови. Адже із рідним словом, його енергетикою ми не переможні. Нам, українцям, бракує одного: об'єднатись, згуртуватись і разом подолати труднощі. Тож потрібно нарощувати нашу українську силу, зміцнювати свої осередки, свою потугу, бо український народ господар на цій землі.

Атмосфера відзначення 100-річчя Хмельницької «Просвіти» ще раз підтвердила, що просвітяни краю мають тверду волю до перемоги української справи. Учасники урочистої академії одностайно прийняли звернення до керівників нашої Держави.

● **Микола НЕСТЕРЧУК**, відповідальний секретар ВУТ «Просвіта»

**ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ
В. ЮЩЕНКУ
ГОЛОВІ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
О. МОРОЗУ
ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРОВІ УКРАЇНИ
В. ЯНУКОВИЧУ**

Урочиста академія з нагоди 100-річчя заснування Хмельницького обласного об'єднання «Просвіти» за участю всіх керівників районних, міських об'єднань, обласної організації Національної спілки письменників України, працівників освіти, культури, широкої громадськості краю одногослодно прийняла ухвалу щодо визнання голодомору 1932—33 рр. геноцидом проти українського народу.

В ім'я пам'яті невинно убієнних мільйонів жертв українців вимагаємо прийняти відповідний Закон.

За дорученням урочистої академії

Н. ШМУРИКОВА, голова обласного об'єднання «Просвіта»;
М. ФЕДУНЕЦЬ, голова обласної організації НСПУ

**ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ
В. ЮЩЕНКУ**

Вельмишановний Вікторе Андрійовичу! Урочиста академія з нагоди 100-річчя заснування Хмельницького обласного об'єднання «Просвіти» одногослодно прийняла ухвалу про визнання підпільників ОУН і воїнів УПА борцями за державну незалежність України. Це ганьба нашої держави, що досі, на 16-му році незалежної України не визнані офіційно борцями за державу та політична й військова сила українського народу, яка в окупаційних умовах польського, німецького, мадярського, румунського й особливо комуністичного окупаційних режимів боролася за відновлення Української держави під німні єдиними державними символами: Гербом — Тризубом і синьо-жовтим Прапором.

Це визнання давно назріло. Героїчну боротьбу УПА визнано багатьма народами, тільки не в своїй державі. Президент Франції де Голь сказав про УПА: «Якби я мав таку армію, чобіт окупанта не топтав би Францію».

Героям слава!

Н. ШМУРИКОВА, голова обласного об'єднання «Просвіта»;
М. ФЕДУНЕЦЬ, голова обласної організації НСПУ

УСЛІД ПОДІЇ

ВІДЗНАЧЕННЯ ВЧИТЕЛІВ-МОВНИКІВ

У День української писемності Управління культури обласної державної адміністрації, товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка, Конгрес української інтелігенції та освітяни зібрали громадськість м. Сум, аби обговорити питання захисту державної мови та нагородити тих, чия діяльність найбільше вплинула на відродження рідної мови.

Премії (100 \$) та іменні грамоти Канадського Товариства Приятелів України (за дев'ять років лауреатами премій стали 27 педагогів з усіх куточків області) отримали від представника стипендійного комітету КТПУ Віктора Казбана Марія Карпенко — учитель Байрацької середньої школи Липоводолинського району за керівництво поетичною студією «Пролісок», Василь Пазинич — учитель середньої школи села Московський Бобрик Лебединського району, член Національної спілки письменників за випуск збірок патріотичних віршів. Оксану Єременко — кандидата філологічних наук, доцента кафедри української мови і літератури СДПУ ім. А. С. Макаренка було нагороджено за активну роботу з національно-патріотичного виховання студентів і видання Різдвяної збірки «Христос народився! Славімо його!»

● **Микола КАРПЕНКО**, заступник голови СОУ ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка, член стипендійного комітету КТПУ в Сумській області

СКАЗАТИ ПРАВДУ

ОТАКЕ КІНО...

Виступ Юрія Гнаткевича у Верховній Раді 17 листопада 2006 р.

Шановні співвітчизники!

В Україні після проголошення Незалежності українське кіно було свідомо знищено. На екранах кінотеатрів і телебачення тепер лише американські й російські серіали та бойовики. У жодному кінотеатрі України від Луганська до Коломиї і Сокаля жоден фільм не йде державною мовою України, а йде державною мовою Російської Федерації.

І ось на 15-му році Незалежності Кабінет Міністрів України, очолюваний Ю. Єхануровим, прийняв Постанову, якою зобов'язав кінематографічну буржуазію дублювати українською мовою частину, наголошую, лише частину американських і російських бойовиків і серіалів.

Чим керувався Кабінет Міністрів? Він керувався здоровим глуздом, українським патріотизмом і Законом «Про кінематографію», який Верховна Рада прийняла ще 9 років тому. Читаємо статтю 14 цього Закону: «Іноземні фільми перед розповсюдженням в Україні в обов'язковому порядку повинні бути дубльовані або озвучені чи субтитровані державною мовою, вони також можуть бути дубльовані або озвучені чи субтитровані мовами національних меншин».

І що ж? «Кіношна» буржуазія подала в суд, оскарживши Постанову Кабінету Міністрів. Суд прислухався не до Закону, а до інтересів буржуазії й скасував постанову Уряду, послаючись на те, що в статті 14 «Закону про кінематографію» сказано, що іноземні фільми в нас можуть подаватися мовами національних меншин.

По-перше. Суд добре бачив, що в статті 14 Закону «Про кінематографію» законодавець спеціально наголосив, що фільми дублюються «в обов'язковому порядку».

По-друге. Суд не такий дивний, щоб не розуміти, що слова «можуть також дублюватися мовами національних меншин», вжито в тому сенсі, що фільми мають йти українською мовою, але не лише українською. Адже слово «також» є синонімом до слова «крім цього».

І що ж? «Українская» буржуазія рахує гроші та потирає руки, національно-патріотичні організації мовчать, очевидно, притомившись від боротьби за українську національну справу. Лише «Просвіта» написала протестного листа до Верховного Суду.

Мовчить омбудсмен, ніби не вона має перейматися правами українців. Гарант Конституції також мовчить. Мовляв, читайте Універсал: там усе сказано. Віце-прем'єр-міністр Д. Табачник, який тепер відповідає за розвиток української культури в Україні, сказав пресі, що рішення суду треба виконувати. Але ж суд у нас, Дмитре Володимировичу, як з'ясується, продажний. Принаймні некваліфікований.

Прізвище козаків Лисянських ми зустрічаємо вже в “Реєстрі усього війська запорозького”, що був складений після Зборівського договору 1649 року. В Чигиринському полку в Олив’ятинській сотні служив Василь Лисянський, у Баклицькій сотні було вже троє Лисянських: Мисько, Юрко й Дмитро. Були Лисянські й у Корсунському полку. В XVIII ст. представники однієї з гілок роду Лисянських дослужилися до старшинських рангів і отримали на кінець століття російське дворянство. Дослідник життя й діяльності Ю. Лисянського, дійсний член Російського Географічного товариства, активний культурний діяч пetersburgської української діаспори О. В. Лисенков віднайшов в архіві мореплавця в Центральному Військово-морському музеї (С.-Петербург, РФ) “Виписку” з протоколу Чернігівської дворянської комісії від 7 січня 1785 року, в якій подано доказ дворянської гідності батька Юрія — Федора Герасимовича Лисянського та його братів: предводителя дворянства Березинського повіту бунчукового товариша Даміяна та військового товариша Івана Лисянських. Батько Юрія, як зазначено в документі, “перво служив при письменних указах справах в сотенній Ічнянській канцелярії й Прилуцькій полковій лічильній комісії декілька год”. Пізніше, вже канцеляристом при Київській духовній консисторії, він обрав духовну кар’єру і 1760 р. був рукопокладений у священники м. Ніжин і 1781 року став протопопом (стара назва протоієрея, старшого священника у православ’ї, настоятеля храму), “в якому протопопському чину й нині перебуває”. Підтвердження дворянства потрібне було синам протопопу — Ананію та Юрію (Георгію), які “як сущіє благородніє прийняті на службу (на навчання — *авт.*) в Морський шляхетський кадетський корпус, де і нині знаходяться кадетами”.

Юрій Лисянський (народився 2, за іншими відомостями — 3 квітня 1773 р.) в 13-літньому віці (1786) стає гардемарином (про долю Ананія нічого не відомо), а 1788 р. закінчує Морський корпус другим за списком. У цьому випуску був і Іван Крузенштерн (Йоганн-Антон, рос. ім’я та по батькові — Іван Федорович), із німецьких естляндських дворян. Крузенштерн був на три роки старший за Лисянського (народився 6.10.1770 р.) і закінчив навчання 29-м за списком. Цього ж року починається їхня військово-морська служба: 1789 р. вони затверджуються в першому офіцерському чині — мічмана, проходять морське бойове хрещення під час російсько-шведської війни (1789—1790), беруть участь майже в усіх головних битвах зі шведами. Дружба Лисянського з Крузенштерном, що почалася ще в Морському корпусі, тривала й надалі. В 1793 р. Лисянський дослужився до чина лейтенанта флоту і серед 16 флотських офіцерів за наказом Катерини II був направлений до Англії служити волонтером на британському флоті. Потрапив сюди і лейтенант Крузенштерн.

Усе нібито йшло заведеним порядком, на молодих офіцерів чекало непогане службове майбутнє. Проте з Крузенштерном, ще коли він воював зі шведами на кораблі “Мстислав”, трапилася подія, яка через десятьокіліть років докорінно змінить його життя і життя його друга Лисянського. Річ у тім, що командиром “Мстислава” був капітан першого рангу Г. І. Муловський. На цьому місці треба зупинитися, бо воно відсилає нас до передісторії першого навколосвітнього плавання, здійсненого Лисянським і Крузенштерном.

Росія у XVIII ст. не раз робила спроби здійснити навколосвітню подорож, але на заваді стояла її технічна недосконалість у побудові необхідних морських засобів. Ще за часів Петра I уряд намагався спорядити так звану Мадагаскарську експедицію, але з цього нічого не вийшло через погану якість російських суден. Далі був проект 1732 р. навколосвітнього плавання графа М. Головіна, що теж не був реалізований. Нарешті Катерина II 1786 р. підписала секретний указ про відправку двох кораблів, які повинні були йти з Балтики до Камчатки. Командиром цієї т. зв. “Східної експедиції” мав стати досвідчений та енергійний моряк, уже згадуваний Г. Муловський. Почалися приготування до подорожі, однак восени 1787 р. надійшов новий указ, за яким експедицію відклали у зв’язку з війною з Туреччиною та очікуванням війни зі Швецією. Під час російсько-шведської війни на кораблі Г. Муловського служив Крузенштерн, якому командир “Мстислава” від-

ПЕРШИЙ У РОСІЇ НАВКОЛОСВІТНІЙ МОРЕПЛАВЕЦЬ, НАЩАДОК УКРАЇНСЬКИХ КОЗАКІВ, — КАПІТАН ЮРІЙ ЛИСЯНСЬКИЙ

5 серпня 2006 р. виповнилося 200 років від закінчення історичного вояжу шлюпа “Нева”, яким командував нащадок українського козацько-старшинського роду Юрій Лисянський. Довгий час фігура керівника плавання Івана Крузенштерна, що прийшов до Кронштадта на два тижні пізніше, 19 серпня 2006 р., затьмарювала подвиг Лисянського, котрому російські історики флоту відводили другорядну роль у спільному навколосвітньому поході. Сьогодні стало можливим сказати правду про те, хто ж перший у Росії навколосвітній морепловець. Велика заслуга в подоланні усталеного стереотипу щодо нібито провідної ролі Крузенштерна в першій російській “навколосвітці” належить відомому санкт-петербурзькому морському історичному Віталію Доценку, який 2003 року видав книжку “Міфи і легенди російського флоту”, де справедливо стверджує, що “першим завершив навколосвітнє плавання не Крузенштерн, а Лисянський. Отже, Крузенштерн був керівником цього плавання й другим навколосвітнім мореплавцем після Лисянського”.

крив план “Східної експедиції”. Невдовзі Г. Муловський загинув в Еландському бою. Думка про навколосвітню експедицію запала в серце Крузенштерна.

Юрій Лисянський, як і Іван Крузенштерн, успішно проходять військову й навігаційну практику на кораблях флоту Британської імперії, наймогутнішого тоді флоту світу. Пробувши там 5 років, Лисянський здійснив декілька морських кампаній, зокрема до рогу Доброї Надії, Південно-Східної Азії, східних берегів Північної Америки; неодноразово брав участь у морських боях із французьким флотом. Був він декілька разів і в США, жив певний час у Філадельфії, відвідав Нью-Йорк і Бостон. У Філадельфії в жовтні 1795 р. відбулася його зустріч із першим президентом США Дж. Вашингтоном. Про це він із захопленням пише в своїх (ще, на жаль, неопублікованих) щоденниках: “Президент так ласкаво обійшовся зі мною, що я до кінця життя свого мушу залишатись йому вдячним і завжди казати, що не було ще в світі видатнішого за нього мужа. Простота його життя й доброзичливість у поведженні такі, що за одну мить захоплюють й дивують почуття”. Нашадок запорожців, що свого часу створили в Східній Європі першу демократичну республіку — славу Запорізьку Січ, не міг не схилити голови перед Вашингтоном, одним із “батьків-засновників” американської демократії, згадаємо сказані набагато пізніше слова Великого Кобзаря: *“О роде суетний, проклятий, / Коли ти видохнеш? Коли / Ми діждемося Вашингтона / З новим і праведним законом? / А діждемось таки колись”*.

Спізвучно з цими рядками Т. Шевченка Лисянський занотував у щоденнику: “В Америці... майже не помітна сила цивільної та військової влади, проте мені не вдалося побачити якогось безладдя, що за подібних обставин могло б відбутись у Європі, причиною цього є, без сумніву, добрі закони й моральність”. Користуючись гостинністю простих американців, Лисянському особливо сподобалися філадельфійські квакери, яких він знайшов “значно привітнішими за інших у їх ставленні до чужеземців, а що ж до жіночої статі, то вона в приязності не тільки не поступається нікому, але навіть перевершує багатьох”.

Америка зворушила молодого українця, проте морська служба на британському флоті тривала. Вправний і сміливий моряк Лисянський не ховався від небезпеки морських боїв. 1796 року під час захоплення французького фрегата “Елізавета” він був контужений у голову. В боях і морських кампаніях

промайнули п’ять років, і в 1798 р. він повернувся до Росії. Чином капітан-лейтенанта його призначено командиром фрегата “Автроїл”. Почалася буденна служба морського офіцера мирного часу. Водночас він узявся за переклад книжки англійського мореплавця Д. Клерка “Рух Флотів”, що по виході з друку 1803 р. стала першою працею російською мовою про стратегію і тактику морських баталій. У 1802 р. за 16 морських кампаній Олександр I нагородив його орденом Святого Георгія 4-го ступеня. Перед Лисянським відкривалася блискуча кар’єра. Але чи був він людиною, яку цікавила саме кар’єра будь-якою ціною? Таких кар’єристів серед українців на російській службі вистачало. Ніби саме тогочасне життя штовхало їх на відчайдушні пошуки кращих службових місць і високих рангів.

Справді, після знищення Гетьманщини та Запорозької Січі, ліквідації українських установ і козацьких полків Україна перетворилася на звичайну провінцію імперії. Українські урядовці та козацька старшина, що отримали російське дворянство, змінили козацькі ранги на імперські “Табелі про ранги”. Шлях на верхівку владних структур був для них відкритий, чим значна частина вдало скористалася.

На кінець XVIII—початок XIX ст. українців можна було побачити не тільки на нижчих і середніх ланках російського уряду і війська, а й серед її найвищих сановників. До високих постів дійшли: О. Безбородько — канцлер і мав титул найяснішого князя, П. Заводовський — міністр освіти з титулом графа, В. Кочубей — віце-канцлер і князь, Д. Трошинський — міністр уділів та юстиції тощо. Отже, імперія потребувала талановитих і енергійних діячів, які часто втрачали усякі зв’язки з батьківщиною, забуваючи або навмисно приховуючи своє українство. Зневіра в можливість повернення козацьких часів лягала тягарем на їхні душі. О. Безбородько щодо цього писав: “Чи знаєте ви, через що дух героїзму в Україні пропав? Через те, що від деякого часу місце козацтва зайняло школярство, замість давніх героїчних постатей з’явилися кар’єристи, які шукають тільки посад та відзначень”. Канцлер лукавив, бо відомо, що саме він був одним із перших, хто значно посприяв тому, що він закидає іншим, не кажучи вже про властивий йому самому шалений кар’єризм. Хіба ж не він був запеклим противником гетьманської влади і вважав окремішність українського козацького війська та виборність козацької старшини вкрай небезпечними для імперії? Коли на кінець 80-х—початок 90-х рр.

XVIII ст. в Україні знову заговорили про можливе поновлення козацького війська, а поет і громадський діяч Василь Капніст навіть підготував проект його організації, то першим, хто виступив проти цього, був О. Безбородько. Правда, Катерина II відразу зрозуміла небезпеку для себе в такому війську і попри сподівання В. Капніста і його однодумців, у січні 1790 р. призначила намісника Південної України Григорія Потьомкіна “великим Гетьманом козацьких Катеринославських та Чорноморських військ”. Однак навіть і таке вкрай урізане в своїх правах і можливостях козацтво викликало в О. Безбородька негативну реакцію. У листі до графа О. Воронцова він писав, що поновлення козацтва може “збурити свій власний народ, який пам’ятає часи Хмельницького й прихильний до козацтва. Тут створилась би військова нація і це ще тим небезпечніше, що й Малоросія (мається на увазі Гетьманщина — *авт.*) заразитиметься відразу тим самим духом, а за нею й його (Григорія Потьомкіна — *авт.*) губернія (Південна Україна — *авт.*); з цього вийшла б нового роду революція, в результаті якої, щонайменше, примушені будемо відроджувати гетьманство, дозволяти безглузді свободи та, одним словом, втрачати те, чим смиренно і тихо навечно володіли б.” Тут уже ні про якийсь “дух героїзму” не йдеться, а відверто проповідується рабська психологія та національна зрада.

Юрій Лисянський не був із породи бездушних кар’єристів, він не шукав коротких і нечесних шляхів до вищих місць. І тому коли до нього звернувся Іван Крузенштерн, що повернувся, як і він сам, із англійського флоту, і вже був призначений керівником навколосвітньої експедиції, із пропозицією взяти в ній участь командиром другого корабля, він, не вагаючись, погодився. Про те, що він був широко людиною, свідчить документ першої половини XIX ст., знайдений авторами цієї статті в Російському державному архіві військово-морського флоту (в м. Санкт-Петербург, РФ). У ньому йдеться, що на момент пропозиції “Лисянський був старший за Крузенштерна чином, але з доброю душею прийняв це призначення”. У документі пояснюється, чому саме на Лисянському зупинив свій вибір Крузенштерн. Лисянський, пише невідомий автор, “служив з ним (Крузенштерном) на Англійському флоті і також був в Америці, Китаї й Ост-Індії; він визнавався зразковим морським офіцером флоту, що добре знав моря, в яких експедиції передбачалось плавати, й мав повне знання всіх удосконалень морської астрономії того часу”.

Зауважимо, що Крузенштерн не відразу добився царського дозволу на експедицію. Повернувшись із англійського флоту, він подав проект майбутньої навколосвітньої подорожі з Кронштадта на Аляску, що була, за словами В. Доценка, копією нездійсненого плану Г. Муловського. Це було в 1799 р. за Павла I, який не зацікавився проектом, визнавши його завчасним. Така відповідь віцепрезидента Адміралтейств-колегії адмірала Г. Г. Кушелева. Крузенштерн надій не втрачав і вже після вбивства Павла I подав раніше відхилений проект його синові, імператору Олександру I. Тепер він уже мав підтримку дуже важливого союзника — Російсько-Американської компанії (РАК), що була вкрай зацікавлена експедицією, яка вирішила б проблему забезпечення російських факторій у Північній Америці необхідними товарами і разом із тим підняла б авторитет самої компанії в Росії й за кордоном. Інтереси РАК при дворі лобював один із впливових акціонерів компанії, колишній гвардійський офіцер, комерсант і камергер імператорського двору, що раніше обіймав посаду обер-секретаря Сенату, Микола Резанов. Значно посприяли організації першого російського навколосвітнього плавання адмірал М. П. Мордвінов і тодішній міністр комерції граф М. П. Рум’янцеv.

Далі буде.

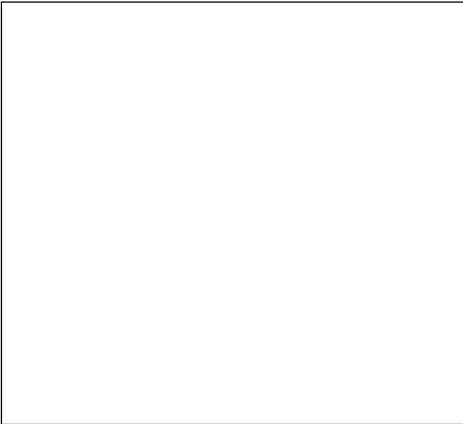
- **П. В. ГОЛОБУЦЬКИЙ**, кандидат філос. н., доцент, науковий редактор “Енциклопедії сучасної України” та “Енциклопедії Історії України”; **О. В. ЗОРЬКА**, кандидат пед. наук., доцент, перший проректор Київської державної академії водного транспорту

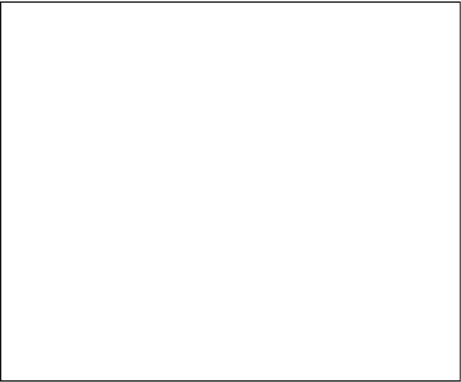
ЛИСТОПАД: БІРЮЗА

Figyzen — арабська назва каменя, від якої походить наше “бірюза”. Означає “переможна”, “даруюча щастя”. На Сході кажуть: “Нема на що покласти очі, дивіться на бірюзу”. Календар погодився. Присудив камінь небесної краси безбарвному меланхоліку — листопаду.

Людмила ДЕХТЯРЬОВА,
кандидат геолого-мінералогічних наук

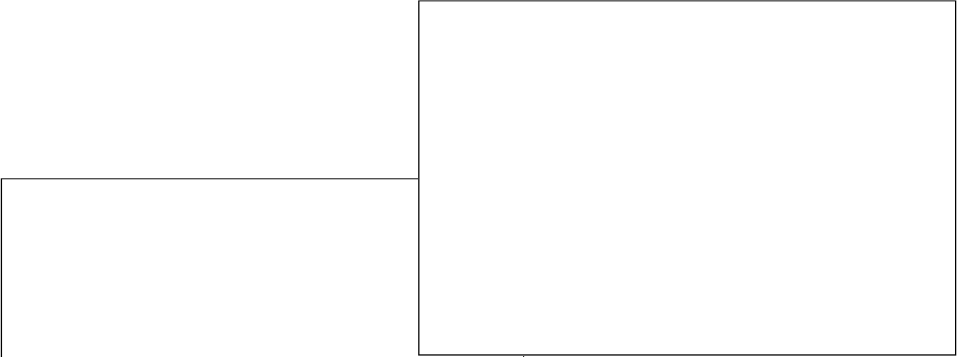

Різьблені бірюзові сережки індійської роботи. Празький музей

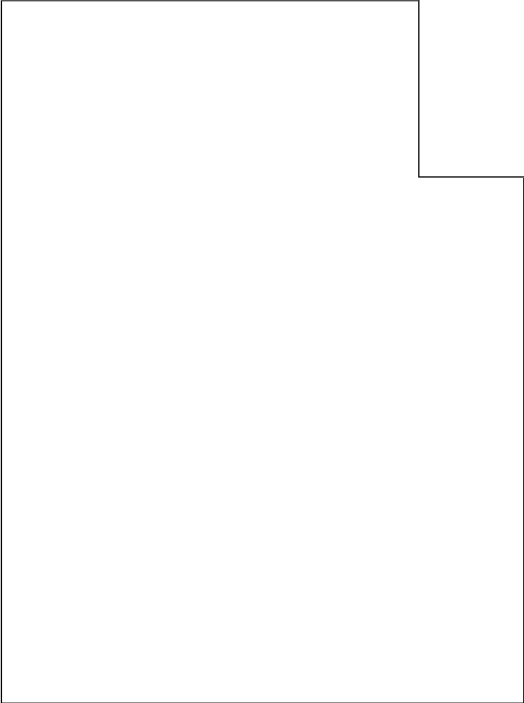

Тотемна маска ведмедя з зубами й очима із бірюзи. Північно-американське плем'я Хайда

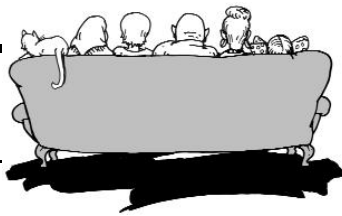
ПРИКРАСИ ДЛЯ ЧАСУ

Браслет з бірюзою, перлинами та гранатом турецької роботи. Празький музей

Персидська різьба на бірюзі. Лондонський геологічний музей

НАШІ ТАЛАНТИ

АНГЕЛЬСЬКЕ
ОСІННЄ
КОХАННЯ

Після кількарічної перерви, коли на “Молодості” не були представлені українські повнометражні дебюти (бо жодного такого не було знято), нарешті з’явився наш фільм, який зняв молодий режисер Алан Бадоев, відомий своїми музичними кліпами. Його назва — “Orangelove”, викликає цілком конкретні асоціації з революційними подіями. Але насправді стрічка зовсім не про Помаранчеву революцію, вона навіть не є основним тлом для зафільмованої історії. Тому особливо дивно читати дезорієнтуючу анотацію у фестивальному буклеті, що це — “лірична комедія про зустріч двох сердець на Майдані під час Помаранчевої революції”. Жовтогарячий колір у назві — це кохання, яке народжується восени на тлі яскравого листа, і колір волосся головної героїні. Для самого режисера цей колір символізує енергію, молодість, життя. А сценарій фільму створювався давно, ще до цих історичних подій. Крім того, у назви є “подвійне дно” — її тепер пишуть як oRANGELove. Ангел, як вважає режисер, — головна героїня (до того ж перший варіант сценарію називався “Ангели живуть навпроти”). Про виникнення такого написання назви режисер розказав цікаву історію. Виконавець головної ролі, російський актор Олексій Чадов (у фільмі — фотограф) вчився фотографувати просто на знімальному майданчику і несподівано зробив незвичайний знімок — виконавиця головної ролі Ольга Макеева в сонячному ореолі і поруч — режисерське крісло з назвою фільму, на яке був накиданий одяг, що затулює перші й останні літери, залишився — angel. До речі, Ольга Макеева — непрофесійна актриса, але на кастинг відібрали її з-поміж багатьох претенденток, оскільки творці фільму побачили в ній безпосередність, природність і непересічність.

Сюжет, як і більшість трагічних історій кохання, водночас простий і складний. Російський фотограф і українська студентка консерваторії випадково зустрілися, закохалися. Не маючи власного житла, пристають на пропозицію загодяного чоловіка жити в гру: прожити разом у замкненій квартирі місяць, жодного разу не виходячи з дому і не спілкуючись із зовнішнім світом. Виграш — житло і гроші, програш — неможливість повернутися назад. Така-от перевірка на справжність почуттів. А далі — іділія перетворюється на трагедію. Ні, любов виявилася справжньою. Але якою ціною прийшло це розуміння... (Подробиці перипетій не розкриваю, бо маю надію, що фільм буде доступним для широкого глядача в прокаті чи на ТВ). Завершення фільму кожен може трактувати по-своєму, адже улюблений розділовий знак режисера — трикрапка...

Окремої розмови заслуговує операторська робота. Надзвичайно красива “картинка” — то динамічна, то статична камера, цікаві ефекти світла й тіні, зміна кольорової гами, несподівані ракурси — все це збагачує зміст фільму, додає емоційності, візуально підсилює почуття героїв. На жаль, журі обійшло увагою цей фільм. Уже вкотре на “Молодості” спрацьовує правило — не давати жодних призів українським фільмам. Що ж, може, спрацює інше правило: немає визнання на батьківщині, отже, будуть закордонні призи.

КОРОТКИЙ МЕТР

Короткий метр має певні переваги перед повнометражним кіно. Адже саме в коротких фільмах, хронометраж яких обмежений, режисерам часто вдається концентровано висловити думку, досягти більшої виразності. Це підтверджує, зокрема, і фільм на відкритті “Молодості” — “Я люблю Париж”, який складався з 18 новел-короткометражок.

Власне, найбільше стрічок — 27 (переважна їхня більшість — із Європи), змагалось саме в конкурсі короткого фільму. Загалом, вони продовжували тенденцію, що спостерігалася на “Молодості” ще декілька років тому: повернення до оповідного, неквапливого, традиційного за формою кіно. Однією з найбільш хвилюючих тем для режисерів (як і на попередніх фестивалях) виявилася тема літніх людей. Її у конкурсному кіно супроводжують самотність, відсутність любові й взаєморозуміння. Хоча настрій у стрічок різний — поряд із сумом і безнадією співіснують і світлі почуття.

Кадр з фільму “Марілена з Р7”

ЖИТТЄВІ ДРАМИ

Цього року “Молодість” вирішила заперечити поширені забобони і включила до конкурсної програми повнометражних фільмів 13 стрічок. До того ж, один із фільмів навіть мав назву “13”. Для кого це число стало щасливим, а для кого — не дуже?

Загалом, воно мало кому принесло удачу. Журі не було щедрим, призів (у тому числі й повнометражному кіно) роздало небагато, особливо якщо порівнювати з попередніми роками, коли, крім основних нагород, відмічали різними дипломами і відзнаками. І це при тому, що рівень конкурсної програми був досить пристойним. Мабуть, беручи приклад із переможців попередніх “Молодостей” (коли вигравало важке психологічне кіно), переважна більшість стрічок була присвячена або сімейним драмам, або складнощам у людських стосунках. Зняті вони в більшості своїй доволі традиційно, без експериментів, але багато з них справді щось зачіпали в душі й змушували співпереживати їхнім героям.

Труднощі в спілкуванні й взаєморозумінні найчастіше виникали через... гру. Адже гра стала стилем сучасного життя. І річ навіть не у тім, що люди грають у різних обставинах різні ролі. Небезпечнішою виявляється

У французькому фільмі “Скільки я вам винен?” Олів’є Буффара старий батько родини живе у будинку для престарілих, бо відчуває себе безпомічним і зайвим серед молодших членів сім’ї. Одинокі літня жінка намагається відшукати своє щастя (стрічка Софі Барт, США-Франція). Здавалося б, для щастя треба небагато, але воно виявляється ефемерним і швидко зникає. Світлим шемом і поетичністю сповнений фільм “Осінь — це

ТРУДНОЩІ СПІЛКУВАННЯ

сумно влітку...” Ніколя Букара (Бельгія—Франція). Майже без слів, за допомогою виразного візуального ряду і музики він розповідає про останній день життя старого чоловіка. Все, що він робить востаннє, — годувати пташок, усміхається незнайомій дитині, грає на роялі, — набуває особливого значення. Стара людина відходить, а життя триває... Та навіть на схилі років усе одно є радісні миттєвості. Жінка-інвалід, яка мешкає

Кадр з фільму “Terra incognita”

в притулку, несподівано відчуває близький контакт не зі своєю дочкою чи онукою, а зі своєю правнучкою — неслухняним на перший погляд підлітком (“Ключ до свободи” Флоріан Ключо, Швейцарія). У трагікомічному “Сватанні” (реж. Анна Фенченко, Росія) немолода, хвора на рак жінка намагається прилаштувати свого безпорадного чоловіка до одностельчанок, щоб було кому за ним доглядати після її смерті. Та щасливою миттю виявляється повернення вдвох додому. Найбільш ліричним виявився український фільм “Оксамитовий сезон” Олександри Хребтової, який об’єднав у собі дві основні теми конкурсу короткого метра: старість і кохання. Немолоде подружжя все життя доглядало хвору тітку, а після її смерті, отримавши спадщину, ці люди нарешті змогли провести медовий місяць, якого у них ніколи не було...

Тема кохання, на щастя, не зникла з поля зору моло-

дих режисерів. Хоча домінувала тема, скоріше, дивних сторін любові. “Танцювальне” кохання... вампірів (“Айє” Віржині Гурмел, Бельгія—Франція), спалах почуттів двох незнайомих людей у натовпі (“Магма” Вісенте Наварро, Іспанія), несподівано знайдена і так само несподівано втрачена любов журналіста і матері-одиначки (“Човни Люксембурга” Ніколя Анжела, Франція)... Підлітки з фільму “Щось подібне” Есміра Фільо з Бразилії (цього року він здобув приз глядацьких симпатій, а на минулій “Молодості” — диплом екуменічного журі) шукають поки що не любов, а когось, внутрішньо схожого на них. Оригінально втілює історію про переплетення енергетики кохання і енергетики творчості Крістіан Посо у стрічці “Анонім”.

І, звичайно, не обійшлося без фільмів про щоденні соціальні проблеми, (до речі, ці негаразди суттєво відрізняються в кіно За-

хідної і Східної Європи). Їдка іронія над фанатичним кар’єризмом, коли співбесіда у фірмі важливіша за допомогу людині (“Компанія “Росвелл” Яніка Гіна, Норвегія), насмішка над стереотипами, нав’язаними ЗМІ й статистикою (“Без паніки” Гурдун Фальке, Німеччина), сатира на тему, в що може перетворити людину (хай і подумки) безкінечне хамство (“Стій прямо” Крістіана Рістескі, Македонія). Та інколи все значно страшніше. Невідворотність і навіть буденність трагедії зображена в українському фільмі “Жах” Мирослава Слабошпицького. А одна з найбільш шокуючих стрічок, що перемогла в конкурсі — “Марілена з Р7” (Крістіан Немеску, Румунія), розповідає про життя в міських нетрях. Підліток закохався в молодую повію, поцупив гроші у батьків і вкрав тролейбус, щоб схвилювати її увагу, а вона натомість вчинила самогубство через свою нерозділену любов.

Був у конкурсній програмі й фільм, який цілковито відрізнявся від усіх інших і за темою, і за візуальним вирішенням. “Terra incognita” Петера Фолькарта (Швейцарія) — мандрівка в історію, в кінець 1920-х, коли нині забутий фізик Ігор Лещенко ставив під сумнів своїми дослідженнями закон тяжіння, а його експедиція шукала нульову позначку гравітації. Несподіване завершення, відеоряд, в якому змішані архівні кінодокументи, сюрреалістичні кадри і комп’ютерна графіка зробили стрічку однією із найяскравіших у конкурсі короткометражок.

ЛЮДИ, ЯКІ ГРАЮТЬ В ІГРИ

Кадр з фільму “Ейфорія”

дача (так повелося), то варто зупинитися на змісті деяких. Одна з найжорстокіших зафільмованих ігор — та, яка маніпулює людиною, робить її залежною від інших — у стрічці “13” (реж. Гела Баблуані, Франція—Грузія). Змагання на зразок “російської рулетки”, де ставкою виступають людські життя, зняті у вишуканому ретростилі “фільм нуар”. Інші ігри не такі страшні, хоча наслідки

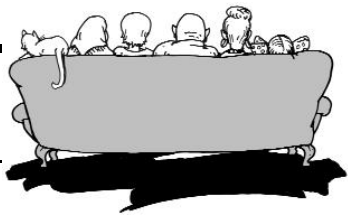
змінює життя всіх. У фільмі “Друге січня” (реж. Мет Уінн, Великобританія) компанія людей віком за 30 грають у друзів, хоча насправді всі вони мають складні й неоднозначні почуття один до одного, а їхнє щастя і успішність — усього лише захисна маска. Хлопець, який після самогубства батька приїхав до дядька, став жертвою гри на почуттях своєї нерідної тітки, яка то нехтувала ним, то

наближала до себе. Зрештою біль від такого ставлення змушує скоїти жорстокий вчинок (“Пінг-понг” Маттіаса Луттардта, Німеччина). Гра на випробовування кохання зрештою завершується трагедією (“Orangelove” Алана Бадоева). Повернення жінки до

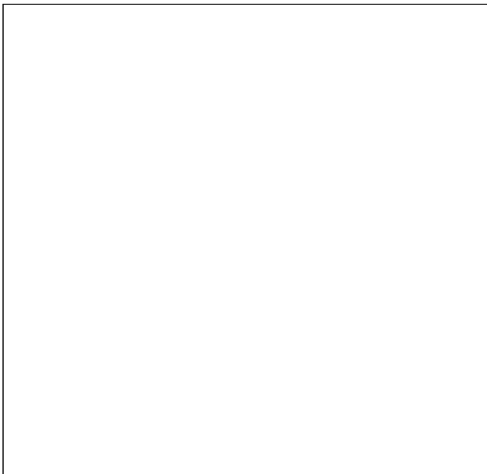
чоловіка і двох дітей, яких вона колись покинула, її гра у зразкову матір, а потім чергова втеча — спричиняють нестерпний біль усій родині, але з іншого боку спонукають ще більше згуртуватися батьку і дітям (“Краєчком даху”, реж. Кім Россі Стюарт, Італія). Володар Гран-прі — “12:08 На схід від Бухареста” Корнеліу Порумбою з Румунії теж якоюсь мірою стосується сучасних ігор. Учасники ток-шоу в провінційній студії намагаються з’ясувати чи справді 16 років тому в їхньому місті відбулася революція, завдяки чому і які зміни вона принесла. Але будь-яка велика подія з плином часу обростає міфами, незначне — виростає, значне — нівелюється. Мабуть, саме завдяки сатиричній злободенності цей фільм виграв змагання на “Молодості”. До того ж, він здобув і “Золоту камеру” за кращий дебют на цьогорічному Каннському кінофестивалі.

А ось рішення головного журі щодо присудження звання найкращого повнометражного фільму “Ейфорія” Івана Виріпаєва (Росія) викликає, м’яко кажучи, здивування. Журі відзначило, що цей фільм викликав у них естетичний і емоційний шок. Щодо естетичної сторони картини — справді, робота оператора у зйомках природи досконала. Але те, що розгортається на тлі величезної природи — безкрайого степу, великої ріки і убогих людських поселень, залишає відчуття безнадії. Історію у фільмі навіть важко назвати любовним трикутником — кохання в умовах байдужості, пияцтва, жорстокості, тваринних інстинктів вижити не може. Фільм не несе жодної життєствердної ідеї, лише фіксує моральний бруд і темне начало в людині. Узяти, наприклад, іншу стрічку конкурсної програми — “Мавпи взимку” (реж. Мілена Андонова, Болгарія), яка розповідає три історії про різні жіночі долі, про складність життєвого вибору на користь дитини. Попри трагічність цих переплетених між собою новел, у них читалося життєствердженнє послання. У “Ейфорії”, як на мене, з гуманістичним посланням не склалося. Тож чи не маємо тут справи з грою у високе мистецтво?

● Матеріали підготувала Катерина ТАРЧЕВСЬКА

ЗАКРИТТЯ ФЕСТИВАЛЮ

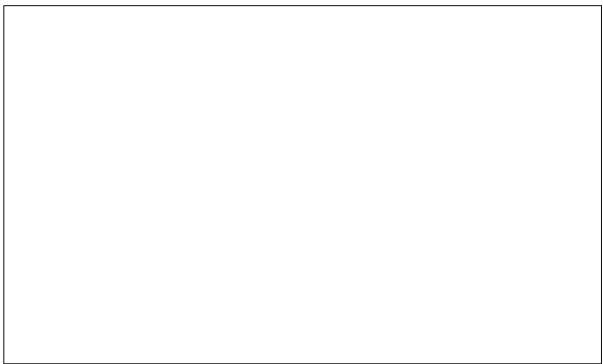
Кадр із фільму "Лабіринт фавна"

НАГОРОДИ

ДЕБЮТИ

Кадр із фільму "Жорстка політика"

Кадр із фільму "Наступниця"

ПЕРЕЇЗД

•

Вивчення алгоритмів розвитку української державності, як і перших цеглинок у цій величній конструкції, слід починати в межах території сучасної Черкащини. Саме землі, розташовані по осі “Київ—Черкаси”, стали етнічною колыскою української нації, де в III ст. до н. е.—II ст. н. е. починала свій формотворчий відлік історія племен зарубинецької та черняхівської (III—V ст.) культур.

Доба Київської Русі позиціонує територію сучасної Черкащини як театр постійних військово-політичних змагань слов'янського світу з кочівницькою експансією — силою, перед якою трепетала вся тодішня Європа.

Український народ у складі Польсько-Литовської держави став активним суб'єктом відновлення і наступного розвитку власної державності, насамперед через створення передумов до появи та утвердження у соціально-верстовому статусі українського козацтва.

У цьому ключі перша половина XVI ст. явила низку добрих адміністраторів. Найвідоміші — черкаський і канівський староста Остафій Дашкович і Дмитро Байда-Вишневецький.

Відстоювання інтересів державності України не припиняється ні на мить. Так, у 1532 р. козацтво на чолі з Остафієм Дашковичем відстояло недоторканність міста Черкаси, котре за політичними імперськими планами Росії, Криму, Туреччини та Молдавії мало бути захоплене з метою руйнації військової могутності Польсько-Литовської держави і переходу частини її територій до загарбників (зокрема Київ і Черкаси планувалося передати під владу Росії).

Українське козацтво стало носієм державних ідей. Оскільки основні козацькі сили гуртувалися саме на Черкащині, то й імена багатьох провідних козацьких ватажків були пов'язані з цією землею. Тут 1678 року на території Канівського монастиря знайшов вічний спочинок Іван Підкова. Там же доживав свої останні роки Яків Шах. Із цим монастирем пов'язане й ім'я славетного Самійла Кішки, відомого своїми морськими походами на турецькі землі наприкінці XVI—на початку XVII ст.

У 1572 р. містечко Трахтемирів (нині — дно Канівського водосховища) стало столицею реєстрового козацтва: тут козаки зберігали свій військовий арсенал, суспільним коштом утримували шпиталь і монастир. Саме на Черкащині з'являються полки — Корсунський, Канівський і Черкаський, тобто маємо полкову систему, що лягла в основу адміністративно-територіального устрою України.

Будь-який край славлять люди, творять його історичний образ. Не випадково, що на той час у Суботіві (близько 1595 р.) у родині чигиринського сотника народився Богдан Хмельницький.

Чигирин стає першою гетьманською столицею українських земель з урядом новоствореної національної держави та дипломатією, що мала на меті усталення міждержавних зносин із країнами Європи і Азії.

Українська державність фактично за умов суцільного тамтешнього монархічного оточення розвивалася на засадах демократії: у різних козацьких містечках Черкащини життя облаштовувалося за принципом загальновійськових козацьких рад, зокрема у Чигирині, Корсуні та ін. Ці ради подекуди мали доленосне значення, саме тут вирішувалися найважливіші питання державної внутрішньої та зовнішньої політики. Приміром, 1667 р. на раді в Чигирині під час гетьманування Петра Дорошенка було ухвалено рішення про дотримання українських державних інтересів, а відтак і розриву союзу з Росією.

У 1664 р. територія Черкащини (Чигирин, Корсунь, Сміла та ін.) — це осередок формування таємної змови українських військових і політичних діячів з метою відновлення єдиної держави в межах Правобережної та Лівобережної України. Участь у ній узяли козацькі полковники І. Богун, І. Виговський, митрополит Й. Нелюбович-Тукальський, колишній гетьман-чернець Юрась Хмельницький та ін.

На початку XVIII ст. спроби гетьмана Пилипа Орлика відновити державність України на теренах Правобережної України шляхом здійснення військових заходів активізують населення Черкащини, яке підтримує ці наміри. В історії залишили слід сутички з

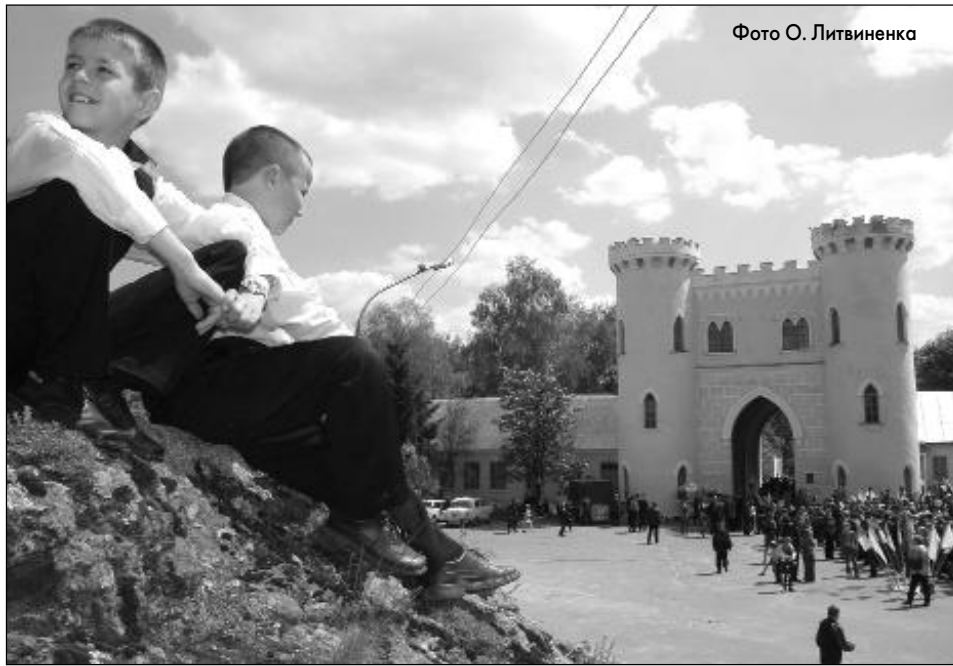

Фото О. Литвиненка

Корсунь-Шевченківська фортеця

ЯКІ Ж МИ ВСЕ-ТАКИ ПРАВНУКИ... ЧИ Й ДОСІ ПОГАНІ?

польським каральним загоном (1737 р.). 1743 року повстанці спалили панський будинок у Медведівці. У скаргах до сейму та короля (1749 р., 1751 р.) шляхта пише: селяни тікають до “розбійників”, громлять маєтки. Тож Середнє Подніпров'я аж до зруйнування Катериною II Запорозької Січі перетворюється на суцільну зону козацько-гайдамацько-селянських військових виступів, найпотужнішим із яких стала Коліївщина (1768 р.), придушена спільними діями царату та польської шляхти.

У часи чорної безпросвітної реакції Черкащина не перестає бути осередком повстань, серед яких селянське — “Чигиринська змова” (1873 р., охопило понад 50 сіл Чигиринського повіту), що мало на меті повернення магнатами козакам їхніх земель і прав та вольностей Україні. 1877 року — нова хвиля визвольного руху: народовольці починають активно залучати холодноярських селян у “Таємну дружину”, згодом викриту царатом і знищену. Серйозні селянські заворушення відбувалися тут і 1905 року, що увійшли в історію як “Чигиринські аграрні волненія”.

Однак лише під час революційних подій 1917 р. розпочався новий етап впливу Черкащини на розвиток державності України. У березні цього року на Звенигородщині в селі Гусаково місцеві селяни ініціювали створення Вільного Козацтва — організації військово-політичного характеру, котра взяла за мету оборону державності й визнавала владу лише Центральної Ради та Генерального Секретаріату. Вже до жовтня вона зросла до 60 тисяч членів. Цього ж місяця в Чигирині Вільне Козацтво провело свій загальноукраїнський з'їзд, завдячуючи вихідцям із Черкаських земель, не вщухав і серед вояків царської армії: приміром, під час Першої світової війни в 418-му Олександрівському полку солдат Іван Коваль (чигиринець) створив підпільну організацію “Холодний Яр” задля поширення серед солдатів української мови, пісень.

Під час різнобарвної інтервенції та громадянської війни на Черкащині широко розгорнувся селянсько-повстанський рух (найбільш стійкий і тривалий порівняно з іншими регіонами України — *авт.*). Козацький бунтівний дух, завдячуючи вихідцям із Черкаських земель, не вщухав і серед вояків царської армії: приміром, під час Першої світової війни в 418-му Олександрівському полку солдат Іван Коваль (чигиринець) створив підпільну організацію “Холодний Яр” задля поширення серед солдатів української мови, пісень.

І ось 1918 року “повіяв новий огонь з Холодного Яру”. Це брати Чучупаки з села Мельники (хутір Крисельці) підняли лицарів духу і хранителів козацьких вольностей на

жорстоку, нерівну і запеклу боротьбу за незалежність України.

Аж до початку 1922 року “Холодноярська республіка” наганяла жаж на окупантів і зайд. Жорстокою була розправа режиму після придушення цього всенародного руху опору. Василь Чучупака, відбиваючись від ворога, останню кулю залишив собі. На місці трагедії 28 жовтня 1995 року з ініціативи Всеукраїнського політичного об'єднання “Державна самостійність України” на в'їзді до урочища було відкрито меморіальну гранітну стелу, на якій викарбувано: “Тут, в Холодному Яру, в 1918—1922 рр. українці на чолі з отаманами Чучупаками підняли повстання за свободу українського народу. Вічна слава Холодноярським Героям!” У селі Мельники на кладовищі покоїться прах отамана Василя Чучупаки та братська могила героїв-холодноярців.

Неодмінно слід виокремити той зв'язок, що єднає з Черкащиною долі багатьох видатних особистостей — вкладників неоціненних скарбів у розвиток української духовності вже за часів відродження. Тут постає титанічна постать Т. Г. Шевченка (народився 1814 р. на Звенигородщині). Ця благодатна земля дала Україні відомому сім'ю Лебединцевих — духовних і наукових просвітників, фундаторів вітчизняної початкової школи та популяризаторів знань історії, етнографії, археології, фольклористики тощо (засновників наукового журналу “Київська старовина”).

У 1860-х рр. Смілянщиною і Корсунщиною здійснили наукові поїздки етнограф П. Чубинський та історик М. Костомаров. А у 1880—1910 рр. територія Чигиринщини, Канівщини, Смілянщини, Звенигородщини стала об'єктом інтенсивних археологічних досліджень відомого археолога О. О. Бобринського.

Родовід Грушевських, видатним вихідцем із якого був перший Президент України, історик і політичний діяч М. С. Грушевський, також переплетений із теренами Черкащини. А його троюрідний брат-священик із села Суботів на початку XX ст., після революції 1917 р., став одним із фундаторів Української Автокефальної Православної Церкви (відомий ще й низкою наукових досліджень з історії та етнографії Чигиринщини, зокрема написав працю “Гетьманське гніздо” (1912 р., про Суботів). У Чигирині 1872 року народився відомий історик, правознавець і громадський діяч Андрій Яковлев — активний учасник розбудови української державності у 1920 роках, творець Українського Вільного Університету в Празі. Помер на чужині, у США.

Лише тепер наукові праці іншого знаного у світі історика Бориса Крупницького (нар. 1894 р. в с. Медведівці на Чигиринщині, похований у Німеччині), добре відомі за кордоном (довгий час були недоступні українцям) повертаються до нас.

1918 року в Каневі деякий час керував Українською гімназією відомий учений Володимир Пархоменко. 1929 року засуджений у справі СВУ. Помер у блокадному Ленінграді.

Шевченків край, окрім генія Кобзаря, збагатив скарбницю світової культури шедеврами Івана Нечуя-Левицького, Семена Гулака-Артемовського, Михайла Старицького й Данила Нарбута.

На цій землі творив полум'яну поезію та публіцистику визначний патріот України Василь Симоненко.

Широю синівською любов'ю все життя складав подяку українській землі невтомний збирач і зберігач старожитностей, фундатор унікального хатнього музею народного мистецтва в Києві, художник, шевченкознавець — Іван Макарович Гончар, лауреат Державної премії ім. Т. Г. Шевченка, уродженець с. Лип'янка Шполянського району.

Черкащина подарувала світовій культурі ціле сузір'я видатних постатей: неперевершену співачку Діану Петриненко, і відомого кінорежисера, актора, хореографа — Василя Авраменка, і знаного бандуриста — Миколу Домонтовича, і всесвітньо відомого полігота — Агатангела Кримського, й видатного представника української академічної філософії Памфіла Юркевича, прихильника кардіоцентризму та академіка, археолога, мистецтвознавця М. Біляшівського.

Світанок свого життя на Золотонощині зустрів видатний український учений-біолог, історик, мовознавець, етнограф, філософ, перший ректор Київського університету Михайло Максимович.

Не можна обійти увагою і славетного композитора, співака і драматичного актора, автора першої української опери “Запорожець за Дунаєм” — Семена Гулака-Артемовського та чудового художника І. Іжакевича, що ілюстрував ювілейне видання “Кобзаря”, приурочене до 125-річчя з дня народження (1939 р.) Т. Г. Шевченка. А яка ще земля народжувала таких красенів, велетів духу і волі, якими були Іван Піддубний — видатний полководець II світової війни, двічі герой СРСР — Іван Черняхівський, народний комісар оборони УРСР — Василь Герасименко, генерал, селянський син — Кузьма Дерев'янко, який 2 вересня 1945 року підписував із боку СРСР Акт про безвідмовну капітуляцію мілітарискої Японії у II світовій війні.

Справедливо повертаються до нас імена репресованих митців: Івана Падалки, Кирила Гвоздика та Л. Перфещького (загинув в ув'язненні) — живописців-графіків; художниці — Оксани Павленко; поетів — Тодосія Осьмачки та П. Пилиповича (розстріляний у 1937 р.); літературознавця — С. Єфремова (загинув в ув'язненні); письменників — О. Журливої-Котової та М. Драй-Хмари (загинув у 1937 р.); письменниці, журналістки, громадського і політичного діяча — Надії Суровцевої.

Наступні віхи розвитку духовності України неможливо уявити без створення пантеону тих діячів, які зробили значний вклад своєю діяльністю і творчістю у її розвій. А відтак не втрачає актуальності й шевченківське: які ж ми все-таки правнуки... Чи й досі погані?

П'ятнадцять років незалежної України у цьому ракурсі має в підсумку жалюгідний вигляд. Тож мусимо поставити й інше питання: “Як навчить народ пишатися своїм воїстину неоціненим скарбом?”

Навчимося пишатися — позбудемося бездуховності і байдужості. Не навчимося — опинимося серед зниклих із “лиця землі” інків, майя та інших культур.

- **Олександра ВІНОГРАДОВА**, магістр державного управління, журналіст, політолог, науковий консультант проектів видавництва “Світ Успіху”; **Валерій ЛАСТОВСЬКИЙ**, кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника, професор кафедри цивільних і кримінально-правових дисциплін УАЗТ, член Українського історичного товариства

КРАПКИ НАД "І"

Свого часу в репортажі з Парижа нам показували, яку радість викликало у французів рішення МОК провести олімпіаду у Франції. Французи раділи з перемоги своєї країни, своєї нації. І ніхто, ні з-за Ла-Манша, ні з-за Алон не сичав на них: "Націоналісти!". А з якою радістю зустрічала кожна країна перемогу своєї збірної з футболу.

І це прояв націоналізму в тому значенні, в якому це слово вживається в цивілізованому світі, тобто в розумінні любові до своєї землі, свого народу і турботи про його інтереси.

Ось яке визначення дає глумачний словник англійської мови Хорнбі: "Націоналізм. 1. Велика відданість своїй власній нації, патріотичні почуття, дії, принципи. 2. Рух за політичну і т. ін. незалежність (у країні, яка контролюється іншою)".

Дві цитати з книги М. Сенченко "Общество истребле-

ЩО ТАКЕ «НАЦІОНАЛІЗМ»?

нія" слугуватимуть ілюстрацією до цього визначення: "Герхерд Шредер виграв вибори, підписавшись під економічним націоналізмом"; "У новому тисячолітті холодну війну замінила війна патріотів кожної нації проти світового уряду, який мріє про те, щоб усі нації позбулися свого суверенітету і поступово зникли. Це війна націоналізму проти глобалізації".

А в радянській імперії націоналізмом вважалося прагнення "інородців" зберегти своє національне обличчя, свою неповторність. Це вважалося кривою і суворо каралося. Найбільше дісталося українцям. Кожний другий політв'язень —

українець. І ще й зараз це слово жахає обивателя.

Як казав Ю. Ілленко: "Спотворене в катівнях КДБ обличчя націоналізму лякає на смерть самих носіїв цього обличчя".

У книзі "Розмови про наболіле" А. Погрібний наводить визначення одного автора трьох ідеологій, основу яких складає патріотизм, велика любов до своєї землі, народу, національних традицій.

Націоналізм — активна позиція патріота щодо становлення, розвитку й оборони своєї держави в межах її кордонів.

Шовінізм — націоналізм, що "виходить за межі своєї держави з метою поневолення ін-

ших народів і загарбання чужих земель".

Фашизм — претензія окремої нації на свою біологічну зверхність над іншими народами, що для досягнення своєї мети передбачає геноцид для інших, що і здійснювали нацисти на практиці.

Із подачі П. Симоненка деякі наші співгромадяни почали ставити знак рівності між поняттями націоналізм і нацизм.

Щодо лідера комуністів, то від нього можна чекати чого завгодно після того, як він три роки тому в газеті "Коммунист" заявив, що "кримінальні елементи провозгласили незалежність України".

Дивує, що так багато громадян, які не отримують жодних подачок від Путіна, поділяють його погляди.

● **Галина САГАТЮК**, член "Просвіти", м. Іллічівськ Одеської обл.

ДУМКИ ВГОЛОС УКРАЇНСЬКОЮ ПРО УКРАЇНСЬКУ

(мабуть, пристосовуються до ведучого — із ввічливості)?

А я ні до кого не пристосовувалася. І 1 червня цього року (саме в День захисту дітей), побувавши з делегацією району в Дніпропетровську на святі в нашу честь і побачивши мітингувальників біля Дніпропетровської міськради, приєдналася до них. І яке ж було моє здивування, коли я, викрикуючи "Україна для українців! Так! — українські мови! Ні! — російській! Ні!

— брехні!" в очак "російськомовних" дніпропетровців була цілковито нормальною, а в очак наших делегатів (із українськомовних сіл) — таким собі доісторичним мамонтом. А ще більше здивувалася, коли середніх років чоловік, мешканець Дніпропетровська російською (!) сказав мені: "Девушка, а я ведь полностью с Вами согласен". А в автобусі делегати-селяни всю дорогу додому посміювалися і глузували з мене.

Звертаюся до своїх ровесників (не тільки до тих "сміхунів" в автобусі). Ви не думали над тим, яке майбутнє чекає на Україну, якщо ми так добровільно шодня паплюжимо свою мову, свою культуру, свій народ, а значить, — і самих себе? Якщо занепаде мова, занепаде вся країна. А населенням такої країни легше керувати нашим "чесним" політикам. Саме такий електорат їм і потрібен. І тоді вони нас, як теля на мичці, поведуть не тільки в ЄС, а й навіть в Африку, якщо буде потрібно. Чи хочете ви такого майбутнього? Я, наприклад, ні. Тож давайте вчити українську, говорити нею, думати нею, поважати і любити її, свій народ і себе самих!

● **Настя ФЕДЧЕНКО**, с. Великоолександрівка Дніпропетровської обл.

МОВА ЄДИНА

Цей рік приніс мені досить важливу подію — я захищала честь школи і району на обласній олімпіаді з української мови та літератури. І мені було дуже прикро, коли чула з уст учасників... російську. Навіть запитання, які виникали до членів журі під час виконання роботи, вони ставили мовою північно-східного сусіда. І найголовніше — це всім здавалося абсолютно нормальним і природним.

Але хіба нормально, що в Україні, на олімпіаді з української мови та літератури я чула... російську.

Чому з української естради лунають російські пісні? Чому український КВК веде росіянин? Чому українські "кавешники" смішать нас російською

ПАМ'ЯТІ ДРУГА

Відійшов у вічність київський художник Віктор Шматок, так несподівано і до щемо неждано для рідних його, друзів, знайомих і земляків. Друзі та колеги пам'ятають митця як чудового майстра пейзажу, портрета, натюрмортів із квітами. Часто бачили його твори на День Києва та інші свята столиці України. Значну частку творчості художник присвятив храмовому живопису. Оздоблюючи храми, міг би ще чимало зробити, але — не судилося... Митець був у розквіті таланту, та доля неблаганна...

Народився Віктор Іванович у родині хліборобів Івана Даниловича та Ольги Митрофанівни Шматків у нелегкі повоєнні роки в давньому селі Євминці, що розкинулося на мальовничих придеснянських луках у дев'яти верстах від Остра. Щедра природа краю подарувала майбутньому художнику щире та широке вдача, талант митця. Друзі побували не один раз на малій батьківщині митця, про що згадують із вдячністю.

Поховали небіжчика за всіма християнськими звичаями на цвинтарі с. Євминки поруч із могилою батька. Земля тобі пухом, друже, Царство Небесне.

Відспівав похоронну процесію отець Іоан.

● **Микола СОМ**, художник

ВУЛИЧНИЙ ФОТОГРАФ

Фото О. Литвиненка

Спека... В місті повільно плине час, усі наче перечікують цю позначку — 30 градусів Цельсія. І тільки дітлахи запам'ятають це літо в діамантах бризок фонтанів...

МИКОЛУ КОНОБРИЦЬКОГО ЗВІЛЬНИЛИ

ДОБРА НОВИНА

11 серпня 2006 року Апеляційним судом Донецької області скасовано незаконний вирок Краматорського міського суду та звільнено з-під варті директора-організатора першої Української Краматорської гімназії Миколу Миколайовича Конобрицького.

Політичний в'язень був звільнений з-під варті, однак, не дивлячись на всі докази невинності, які були в матеріалах справи, суд замінив термін ув'язнення три роки в місцях позбавлення волі на два роки умовно з позбавленням права на 2 роки займати керівні посади.

Громадські організації, які активно підтримували захист

політичного в'язня вважають цей вирок незаконним та ініціюватимуть касаційне оскарження, а також активно займуться тими особами, які сфальсифікували кримінальний процес за надуманими обставинами.

● **Марія ОЛІЙНИК**, заступник голови Донецької обласної "Просвіти"

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

ЦЕЙ ТЕРНИСТИЙ ШЛЯХ ДО ЄВРОСОЮЗУ

Ми так стрімко квапимось шляхом євроінтеграції, що забуваємо про таку просту істину: перш ніж тебе поважатимуть інші, навчися шанувати самого себе — свою мову, свою культуру, історію, своїх видатних і визначних особистостей. Наші намагання стати повноправним членом європейської родини зрозумілі й виправдані, однак не варто при цьому втрачати власного обличчя.

Напівсвідоме чи малосвідоме поклоніння всьому іноземному вже має і ще матиме той негативний вислід, що на догоду комусь губимо власну ідентифікацію. Погляньте, як заповнили наше мовлення — усне і писемне — слова іншомовного походження, які ми просто смакуємо, хизуємося ними, віддаємо їм перевагу в співбесіді. Замість міський голова — мер; замість голова облдержадміністрації — губернатор; замість Верховна Рада — парламент. Звичайно, для урізноманітнення мовлення потрібна синонімія, аби уникнути повторень. Але ж є українські відповідники цих словесних одиниць.

Не може тішити той факт, що у вітчизняному інформаційному просторі (рекламі, оголошеннях, назвах кафе, барів, кав'ярень, казино, салонів краси) перевага чомусь надається словам, які прийшли до нас із-за кордону. Ось короткий їхній перелік, які довелось побачити автору цих рядків: "Альфа", "Таверна", "Ковчег", "Ромсо", "Рандеву", "Клеопатра", "Афродіта", "Касандра", "Міраж". Цей список, звичайно, можна було б і продовжити. Видно, що власники цих закладів цікавляться і давньоримськими й давньогрецькими легендами. Але хай би краще вивчили спершу давньоукраїнську міфологію.

Вдивляючись у далекоглядні горизонти прийдешнього на шляху національного духовного відродження, варто на якийсь час зупинитися і заглянути в минуле. Вивчаючи львівську періодику часів, що передували нашій незалежності, я нарахував 12 (!) рубрик публікацій, що стосуються нашої минувшини. Ось їхній перелік: "Цікаво знати", "Стежка у давнину", "Люби і знай свій рідний край", "Карби віків", "Знайдено в архіві", "Музей у селі", "Скарби народу", "Свідчать архівні документи", "По виставочних залах", "Музеї", "З глибин віків", "По залах музеїв".

А зараз яке видання обласного рівня може похвалитися таким розмаїттям рубрик і такою увагою до історії батьківського краю?

Поважаймо свій родовід, що бере виток з глибини віків, не забуваймо імен наших славних предків, шануймо мову своїх батьків — і тоді з нами рахуватимуться і наші сусіди, і європейська спільнота загалом.

● **Ігор БІДЮК**, с. Йосипівка Львівської обл.

ЦІКАВО ЗНАТИ

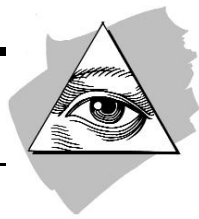
«СІДАЙТЕ» ЧИ «ПРИСЯДЬТЕ»?

У кабінетах, офісах, приймальнях державні службовці чинно кажуть: "Присядьте". Дуже рідко почуєш: "Сідайте". На моє зауваження мені пояснили: "Ви знаєте, сідайте, це ніби до біди, до криміналу, яке ще живе з радянських часів". Люди не знають, яка різниця між цими словами.

Значення цих слів знаходимо у "Словнику української мови" В. Грінченка, словнику "Наукової думки". Зрештою, є в Т. Шевченка: "Просимо сідати, будьте гостями", Б. Грінченка: "Сідайте, щоб старости сідали", П. Мирного: "Чого ви стоїте? Сідайте. Сідайте то побалакаємо" і т. д. Щодо слів присісти, "присядьте" у М. Коцюбинського: "Остап з Соломією присіли на мішках", З. Тулуб: "Настя присіла біля хати гапувати гаманець Сагайдачному", Б. Грінченка: "...по нотах, щоб присів".

Не біймося говорити слово "сідайте", воно давнє, як наша мова. Діди, прадіди, ми з вами так кажемо, коли з пошаною ставимося до людини, сусіда, родича, гостя чи подорожнього. "Присідають" хіба скраю на лаві, у танці, ховаючись за кущем.

● **Степан БОЙКО**, м. Івано-Франківськ

ПРОБЛЕМА

— Очевидно, що в Україні шоу-бізнес не процвітає, він — така химерно-хирлява примара з дуже запутаними правилами гри. За п'ятнадцять років незалежності наш шоу-бізнес мав би досягти якогось певного рівня, хоча б такого як у Польщі. Складається враження, що ми повністю відірвані від європейського контексту. Чому так? Є величезна кількість проблем і питань у цій галузі, які держава мала б вирішувати, але не вирішує. Дехто стверджує, що в нас узагалі ця сфера відсутня. Натомість існує кафедра менеджменту шоу-бізнесу. Чи немає тут парадоксу?

— Я частково погоджуюся із тезою, що шоу-бізнесу в нас не існує. Образно кажучи, шоу-бізнес — це такий собі “кентавр”, складений із мистецтва й комерційної доцільності. Якщо баланс одного й другого не порушений, то цей “кентавр” уже нагадує якогось мутанта, потвору. Проблеми шоу-бізнесу в нас лежать за межами шоу-бізнесу. Тут усе залежить від стану суспільства, а його духовна складова — постколоніальна. І мистецька — також. Але процес виликовування громадського суспільства вже відбувається, він іде на рівні спонтанних громадських рухів, одним із яких був Майдан 2004 року. Ми здивували себе й світ. Усе це свідчить про процес розкріпачення душі, звільнення себе на рівні духовному і шляху у напрямі того, щоб наш народ став тим, ким він є насправді. Фактично це шлях до себе. І тоді є сенс існування шоу-бізнесу в Україні, тому що мистецька й духовна складова отримує сенс. Якщо прибрати мистецьку складову, то це вже буде не шоу-бізнес, а “індустрія розваг”. У шоу-бізнесі важливим чинником є масовість і популярність мистецького твору. Якщо що твір стає масовим, він комерційний. І тут від мистецької складової шоу-бізнесу ми переходимо до пошанування національних цінностей.

Для споживача-покупця важливо слухати саме ту музику, де звучить його мова, рідні музичні інтонації. Пам'ятаю, як говорила моя бабуся: “Іж, що дають”. Це була психологія радянської людини з її невибагливістю, повною покірністю. Саме про такий ринок мріють не лише російські та американські бізнесмени. Про нього мріють і наші бізнесмени, які байдухи до долі свого народу, які ставляться до нього як до “сировини”, з якої можна заробляти гроші. Але сподіваюся, що процес духовного оздоровлення незворотний, хоча й суперечливий. Суспільство все-таки рухається в напрямку усвідомлення своїх цінностей, своєї гідності й до пошуку своєї унікальності. Шоу-бізнес — частина культури, охоплює якийсь сегмент духовної сфери. Але парадокс шоу-бізнесу в тому, що він також спирається на матеріальну сферу. Іншими словами, тому, хто виробляє диски або проводить концерти, має бути вигідно це робити. Поки що, на жаль, середньомісячна заробітна платня пересічного українця не забезпечує нормального функціонування шоу-бізнесу, який у нас має не ринково-капіталістичні риси, а феодально-адміністративні. Якщо ми порухаємо вартість одного компакт-диска, враховуючи не лише вартість носія, а й працю всіх, хто створював продукт, то його ціна мала б складати гривень 40—45. На Заході вартість диска складає десь 75—100 гривень, а це приблизно півпроцента чи процент від середньої американської зарплати. Це означає, що якщо середня зарплата по Україні складає 700 гривень, то диск у магазині має коштувати 7 гривень... Саме стільки коштує піратський диск на базарі “Петрівка”. Але в наших магазинах ліцензійні й легальні компакт-диски коштують утричі дорожче, порівняно з тим “одновідсотковим” західним стандартом. Якщо легально продавати компакт-диски по 7 гривень, їхнє виробництво стане збитковим. І навпаки — якщо підняти ціну до вигідної позначки в 40 гривень, диски купуватимуть одиниці. Тут конфлікт між масовістю і комерційністю. Тобто головна проблема нашого шоу-бізнесу — в стані українського ринку, в неплатоспроможності покупця. А покупець має бути масовим. Ось таке зачароване коло.

У нас “зірки” виживають так: стаючи популярними для мас, вони стають привабливими для окремих “феодалів”, багатіїв із розряду бізнесменів чи політиків, які їм платять добрі гроші за так звані корпоративні вечірки. Цей “бренд” “зірки” привабливий для тих, хто заводить музику для вузького кола своїх друзів. Таким чином “зірка” розвивається далі, записуючи нові пісні, знімаючи відеокліпи. Є ще одна форма утримування “на плаву”: бути жіночкою, коханкою або коханцем цих людей. Але все це заперечує головну формулу шоу-бізнесу, яка засвідчує, що споживач має бути

Кирило СТЕЦЕНКО: «ПРОБЛЕМИ ШОУ-БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ЛЕЖАТЬ ЗА МЕЖАМИ ШОУ-БІЗНЕСУ»

Кирило Стеценко — це вихор. Вихор ідей, яскравих новацій, незвичних поглядів на звичайні, здавалося б, речі. З розрізнених фактів він миттєво створює аналітичну й струнку конструкцію явища. Він — бажаний гість багатьох радіо- й телеканалів, змістовність і переконливість його поглядів у царині сучасної культури безперечні, а харизма — заворожуюча. Він може вразити і навіть шокувати екстравагантністю, але це продумана й стильна екстравагантність. Наш гість — жива легенда сучасної української музики, відомий скрипаль, композитор, педагог. Він очолює кафедру менеджменту шоу-бізнесу в Національному університеті культури й мистецтва, а також веде активну концертну й громадську діяльність.

масовим, а не елітарним. Важливий економічний аспект. І ще одне. Для артиста, аби стати масово-популярним, ще один бар'єр. Цей бар'єр — засоби масової інформації. Тут ми знайдемо відповідь на питання “чому не розвивається шоу-бізнес в Україні”. Річ у тім, що наші електронні ЗМІ трактують артистів як рекламодавців. Вони привчили всіх, що кожне звучання пісні по радіо або в телебаченні — це ротація реклами артиста. Виконавець сприймається як рекламний продукт, а телеканал — як організація, що надає послуги з просування його на ринок. До речі: це абсолютно незаконно і тут наявні подвійні стандарти. З юридично-правової точки зору таку тінюву схему діяльності ЗМІ дуже легко розвінчати й ліквідувати. Але цього не відбувається. І тут найбільший парадокс українського шоу-бізнесу. А відтак — не все гаразд у нашому королівстві, тому що в інших країнах, які не належать до пострадянського простору, цього немає. Там мас-медіа заробляють на рекламі, а не на артистах. У нас телеканали й радіостанції заявляють, що не “крутитимуть” молодого виконавця, тому що він невідомий, а “крутитимуть” “зірку”, тому що “зірка” підвищує рейтинг і відповідно притягує капітал рекламодавця. Але “зірка” не буде платити каналу, тому що її і так “крутитимуть” через її “зоряний” статус. Тож платити за ротації мусить молодий виконавець. Причому чималі кошти, аби про нього хтось щось знав і чув. Без втручання держави неможливо розв'язати цей гордіїв вузол. У нас є закон, згідно з яким кожна радіостанція зобов'язана транслювати не менш 50 % національного музичного продукту. У Франції франкомовний продукт складає 60 %, з яких 20 — це твори молодих і невідомих артистів. Така динамічна ротація наповнює ринок новими іменами. У нас проблема з прохідністю нових імен на ринок. Починаючи з 1998 року, в нас цей процес оновлення дуже загальмувався. Інша проблема в тому, що власники більшості крупних мас-медіа не українці, які розглядають Україну як територію для просування продукту інших країн. Ведеться така гра, аби не пускати на ринок український продукт, а якщо й пускати, то на дискримінаційних умовах. Це пояснення того, чому на українському ринку домінує російська попса. Якщо ми будемо пасивними, а держава не захищатиме свого виробника національного продукту, це загрожуватиме витісненню з ринку всього українського. Поки що тут домінують російські бізнесмени, але коли середня зарплата українця сягне 800 доларів, тут миттєво з'являться американці, аби проігнорувати свої інтереси.

Колись “Червона Рута” була потужним виробником нових імен, але “зірок” із них робили інші — “Таврійські ігри”, “Слов'янський базар”. Робили разом із підпорядкованими їм мас-медіа. Коли “Червона Рута” припинила свої титанічні пошуки талантів, це одразу стало відчутно. Однак шоу-бізнес України, на мою думку, не повинен комплексувати з приводу своєї творчоспроможності, це стосується його величезного фольклорного підґрунтя і природно-генетичної схильності до музики. Адже наші музиканти, які опиняються в інших країнах, ніколи не пасуть там задніх. Більшу частину російського шоу-бізнесу складають вихідці з України. Можна сказати, що наш генетичний скарб працює на шоу-бізнес Росії.

Фото О. Литвиненко

Окрім суто соціально-економічних чинників, про які я говорив раніше, існує культурологічно-психологічна проблема недооцінення себе й непрявності своєї сутності. Цей комплекс меншовартості, який сидить і в споживачеві, що легко піддається на те, щоб його провокували на споживання закордонного продукту. Через те, що ми у своїй історії рідко бували державними, у нас відсутня своя міцна школа менеджменту. Рядок із Гімну “Запануємо ми, браття, у рідній сторонці” якраз і свідчить про прагнення отримати свою управлінську модель, але поки що вона не сформована, оскільки тривалий час була атрофована. Відповідь на питання про те, чому ми не реалізуємо свій багатющий потенціал, тільки одна: відсутність професійного менеджменту. А професійний — це стратегічний менеджмент. Ідеться про визначення сукупності цілей і послідовного руху до реалізації. Це має здійснювати ціла армія менеджерів нового типу. Тому перше завдання держави — формування школи національного менеджменту, зокрема школи менеджменту шоу-бізнесу, адже наш шоу-бізнес є відзеркаленням проблем нашої економіки. Паралельно має іти процес формування державної культурної стратегії. По-третє — безумовне оволодіння інформаційним простором України і встановленням чітких правил гри для власників мас-медіа. Ідеться не про націоналізацію ЗМІ, хоча питання можна ставити так: якщо засоби масової інформації працюють проти України, то чому Україна не працює проти них? Якщо організм інфікований вірусом, то організм лікують і вірус знищують. Наші ЗМІ намагаються знешкодити національний організм. І це робиться на глибинному рівні цінностей, суспільних настроїв: сіяння зневіри, розчарування, безсилля, власної неспроможності. Увесь інформаційний простір працює на зниження людської сутності й зведення людини до звичайного споживача матеріальних цінностей. Ідеться про вимивання духовного й заміну його суто тваринною субстанцією. І це, до речі, робиться також засобами шоу-бізнесу. Радикальний і швидкий шлях лікування ЗМІ — їхня націоналізація. Мені закинуть, що це не демократично. Однак демократичні Франція, Англія і Німеччина ніколи не дозволяють своїм ЗМІ нищити державу... У нашому випадку держава повинна запропонувати всім ЗМІ — приватним і державним — єдині правила гри, де головним пріоритетом будуть загальнонаціональні цінності, екологія інформаційної й культурної.

— **Торкнемося Вашої унікальної праці, яка має очевидну культурологічну й прикладну цінність. “Стратегія культури України. Філосо-**

фія і менеджмент самоздійснення нації”. — **концентрований досвід різних галузей знань.**

— Насправді я чекав, що в Україні з'явиться праця, яка поєднає весь гуманітарний масив із механізмами державного управління. Однак цього не сталося і я відчув власну відповідальність, посилену тим, що Україна отримала шанс стати собою після Помаранчевої революції. Я відчув, що прийшов час мого покоління, і якщо ми не запропонуємо чогось нового, то вже буде наша вина. Змусив себе кожного дня “лупати сю скалу”, намагаючись зробити такий лаконічний продукт, який був би зрозумілим Президентові. Чому Президентові? Тому що за своїм походженням, вихованням, культурою, за своєю підсвідомістю це людина, яка виросла на цінностях української культури. Такий Президент — велика надія для України. Але я розумію, що в Україні немає школи прикладної культурології, яка виробляла б якісь алгоритми управління культурою на рівні держави. Переконаний, що потреба в таких документах більш ніж актуальна. Отже, “Стратегія культури України” побудована на чотирьох базових підходах. Перший — світоглядний філософсько-метафізичний, де ми з'ясуємо сутність нації, культури, цілі й призначення. Другий — підхід із точки зору культурології й мистецтвознавства, де аналізується реальна ситуація. Третій підхід — правовий. Ідеться про аналіз із точки зору юридичної та економічної. Четвертий підхід об'єднує все — це методологія стратегічного менеджменту.

Ця методологія виникла у США наприкінці 70-х років для того, аби знайти спосіб управління бізнесовими корпораціями в умовах вільного ринку. Інструмент стратегічного менеджменту є, власне кажучи, інструментом досягнення цілей, коли стає можливим зовнішній вплив на розвиток економіки вільного ринку. Наше стратегічне планування не має нічого спільного із стратегічним менеджментом, а є лише механічним способом впливу. Адже об'єкт управління — це живий організм, який неможливо розчленувати. В основі успішної діяльності підприємства в конкурентному середовищі є усвідомлення своєї неповторності, розуміння головної причини свого створення. Це вимагає від його керівників особливої чесності перед собою, перед Богом. І це робить його сильним у конкурентній боротьбі. Будеш чесним — переможеш. З Україною чи з будь-якою іншою країною — ситуація подібна. Тут ми виходимо на метафізику й мусимо мислити з точки зору... Творця. Якщо нація існує, то гіпотетично Творець мав щось на увазі, створюючи її. Ми мусимо розшифрувати промисел Божий і зрозуміти, яка наша роль, який наш обов'язок. Якщо ми не бачимо цілісності, то наші висновки про більш низькі рівні цієї системи будуть помилковими...

Метафізика не лженаука, лише є межею між знанням-незнанням, тобто тим, що поки що є для нас незбагненим. Я спирался на досвід українських, німецьких, польських мислителів XIX—XX століть. Чому? Тому що процес самоусвідомлення націй у Європі відбувався саме в цей період. Одним вдалося створити національну державу, а іншим — ні. XX століття — це постіндустріальне, яке є феноменом інформаційної доби. Україні доводиться вирішувати завдання усіх трьох століть. Це колосальне навантаження на мозок еліти, яка з цим не впорється. У таких умовах потрібен компактний документ, який би був теоретичним інструментом для практичних дій. Тут важливе розуміння трьох субстанцій: народ, культура і держава. В моєму розумінні це іпостасі одного цілого — нації. Духовно-інформаційна матриця нації — це культура. А народ — матеріальний носій цієї матриці. Держава — інструмент, щоб здійснювати реалізацію кодів матриці. Таким чином маємо струнку вертикаль. Культура, яка збудована на базових цінностях, об'єднує націю. Культура буває або національною, або ніякою. Культура — це традиція, яка передається від покоління до покоління. Її завдання — пристосовуватися до зовнішніх змін, залишатися собою. Щоб вижити в глобалізованому світі, Україні потрібно позбутися вульгарного матеріалізму, серйозно змінивши світоглядні засади в процесі державотворення. Також потрібен перехід до системності, власне — до стратегічного менеджменту. І головне — потрібне чітке самоусвідомлення того, хто ми є. Якщо відбудеться революція світоглядна, ми виходимо на новий виток історичного розвитку. Якщо ні, — ми приречені на блукання по колу з поступовим розпорошуванням первинної енергії Творця космічного простору.

●

Розмову вів
Олександр ЄВТУШЕНКО

ІСТОРІЯ УСПІХУ

Позаторік “Вася Club” несподівано викликав справжній бум: у жоден із клубів, де грав цей гурт, пробитися було неможливо через суцільні аншлаги. Під час виступу “Вася Club” якимось шостим чуттям розумієш — усе, що відбувається на сцені, оце містеріально-кумедне шоу, безліч напівдворових, напіврок-н-рольноблюзових, напівфолькових пісень — УСЕ ЦЕ ПРАВДА. Не полишає відчуття, що весь цей вихор дотепного гумору, драм із трагедійними нотками, — то не вигадане, то все справді пережито і не має жодного стосунку до якихось високочолних рефлексій, не є наслідком свідомої стилізації “під життя без гриму”. То є життя, яким воно є, яким, власне, і живе людина на ім’я Василь Гонтарський — лідер гурту. “Якось один мій близький приятель, — згадує Василь, — подарував мені пальто. Справжнє, добротне, картате стильне англійське пальто. І ось ми йдемо з другом вулицею, а назустріч нам — Арсен Савалов і Олександр Харченко (обидва — відомі київські художники-постмодерністи — *авт.*). Арсен бачить на мені нове пальто і голосно каже: “Дивіться, — “Вася Club!” Відтоді я вже знав, як назвати гурт...” Ще коли пісні не мали назв і якісного аранжування, а звучали просто під гітару на кухнях і в майстернях друзів, Василя представляли саме так: “Вася Club”.

Музиканти цього гурту — випускники Донецької консерваторії, котрі вкрай серйозно ставилися до занять музикою. Саме вони забезпечили міцний музичний

Гурт “Вася Club”. Василь Гонтарський у центрі

ТРИ ЖИТТЯ ВАСИЛЯ ГОНТАРСЬКОГО

фундамент дебютного альбому “Хіпан”, названого так за однією із найпопулярніших пісень, що вже “блукала” по різних студентських тусовках на “саморізах” (так називають власноруч записані диски). Запис вони зробили дуже швидко на одній із кращих столичних студій “Круц-Рекордз” у режимі, максимально наближеному до концертного виступу, з усім можливим драйвом цілковито жи-

вого бенду. Гуртом тоді займався Юрій Пилип, який водночас був басистом, аранжувальником агенції “Mia” Марії Бурмаки. Успішно записавши перший диск, Гонтарський разом із Пилипом протягом року не могли викупити у студії той запис — не вистачало коштів. Допоміг новий лейбл “Максі-М”, який шойно виник і намагався укріпитися на аудіоринку. “Максі-М” організувала Юлія Міщенко —

солістка гурту “Таліта Кум”. У Юлії не було сумніву в комерційній доцільності випуску накладу “Хіпану”. У часи, коли артисти “першої ліги” до виходу альбому прагнуть відзняти й запустити в ротачію два-три відеокліпи (а це за розмірами бюджетів дорівнює запису двох-трьох альбомів), і ще витрачають шалені гроші на супутні промоційні акції, “Вася Club” нічого такого не робить, але “циганське щастя” досить жваво працює на них. Варто було виступити Гонтарському і компанії на фестивалі “Мазепа-Фест” у Полтаві, як одразу на місцеві радіостанції посилалися заявки на пісні “Вася Club”. Куди б не потрапляли записи гурту, вони миттєво ставали популярними. Отже, чи потрібно витрачати гроші, яких немає, на “цяцки”, які непотрібні? Навіщо життя підмінати “ілюзіоном”? У Гонтарського є свої “козири”.

Передусім — кілька хітів, які він встиг прожити. Звідси його харизма, яка або притягує як магніт, або відштовхує. Як Андрій Серeda (“Кому вниз”), Олег Лапоногов (“Табула Раса”) і Олег Скрипка — Василь Гонтарський має театральну освіту. Він із великою влячністю згадує Миколу Миколайовича Рушківського — свого педагога, дружину, яку зустрів на своєму ж курсі і з якою прожив у шлюбі

шість років. “Тепер вона живе в Італії, а тоді була красунею-розумницею. Вона терпляче зносила увесь мій “рок-н-рол” із заморочками і нічного Кастанеду, але терпіння не буває безкінечним, — підкреслює Гонтарський. — Після розлучення на мене чекав вакуум. Повна порожнечка. Із нею я воював по-своєму — подорожував. На півострові Ямал влаштувався в бригаду, якраз тоді з материкової Росії тягнули залізницю до Північного океану. Звісно ж, гітара була при мені. І були пісні. Частково ті, які грав на фестивалі “Червона Рута-91” у Запоріжжі як бард, частково — “російський рок”. Бувало, прибувало в селище, а там питають: а хто з вас Вася з Києва? Він класно співає... А йшлося про весілля. Уяви собі — через брак музикантів у тій місцевості ми грали на весіллях, і я скрізь співав своє, яке сприймали як народне...”

“Був у мене період, який я не люблю згадувати, — з боєм говорити Василь. — Моя особиста психоделічна революція. Йдеться про досвід і експерименти, які я ставив на власній психіці. Я перепробував усі види наркотичних речовин. Особливо — опіати і галюціногени. Мені навіть згадувати страшно про те, що до мене приходило й говорило зі мною. Немає слів, щоб розповісти це... Після усього я збагнув одне. Такий шлях — суцільний обман, точніше, самообман. Усе, чим ми є, — це наша чиста свідомість та її зміст. Без додатків...”

Найближчим часом з’явиться другий альбом, який матиме назву “Конокрад”. Цікаво, з якого життя ця історія? Невдовзі почуємо.

ПРЕМ’ЄРА

У цього гурту небанальна музика, незвична назва, унікальний стильовий напрямок — “госпел-рок”. “Християнський рок” — ось як можна перекласти англійський термін “госпел”. У світі чимало госпел-гуртів, у нас це явище нове. Створений зусиллями двох ідеологів-музикантів — Геннадія Бєня та Романа Макогона, гурт “Воанергес” існує шість років, активно концертує, має дебютний альбом “Вертепно”. Роман грає на клавішних, на сопілці, на екзотичному інструменті під назвою “бугай” і співає. Геннадій грає на трубі, флюгергорні, ріжку, співає. Назву взято з Євангелії. Коли Ісус вибирав учнів, Симона він назвав Петром, Іоанна і Якова — Воанергес, що в перекладі з грецької означає “Сини грому” або “Сини Енергії Небесної”. Перші три роки

«ВОАНЕРГЕС»

пішли на пошук однодумців, наступні три — на пошук стилю. Продюсерські функції взяв на себе Влад Паламаренко. Стиль “Воанергес” кристалізувався у поєднанні потужного етнобазису з елементами арт-року, джазу й хіп-хопу. Але стрижень гурту — Християнський Дух, який просвічує кризь дотепні оригінальні тексти пісень. На питання про те, як поведатися музиканти, коли вони грають у нічних клубах, Роман відповів: “Там ми використовуємо музику як засіб, як гачок, що чіпляє увагу публіки — інколи дуже різношерстої — і навертає її до тих цінностей, які ми кладемо у свої тексти. А цінності загальнолюдські є у Священному Псалмі, у нас вони існують у вигляді притчі”. Альбом “Во-

анергес” має назву “Вертепно”. Тобто музика в душі вертепу — народного різдвяного театру. Кожен трек в альбомі — своєрідна притча. Балада “Три брати” могла б називатися “Три дороги”, оскільки йдеться про три типи стосунків між людьми. Пісні “Воанергес” майже неможливо почути в радіоефірі, не кажучи про ефіри телевізійні. Є на диску композиція “Золоті ворота”, написана церковнослов’янською, розповідає про Київ кожної історичної доби і сприймається як саундтрек до театральної вистави. Творче і моральне кредо “Воанергес” сформулювали в останній пісні альбому під назвою “Додому”, суть якої в тому, що різні релігії роз’єднують людей, а духовність — об’єднує.

Гурт “Воанергес” під час зйомок кліпу

ПОРТРЕТ

Юрій Здоренко — колись лідер-гітарист і шоумен знаменитих “ВВ” — після болісної розлуки з Олегом Скрипкою на початку 90-х створив “ЯЯЯ” — досить міцну глем-рокову команду. Гурт одразу потрапив на екрани телебачення завдяки “Таврійським іграм”, дав кілька яскравих аншлагових концертів і так само раптово зник. Через деякий час виник знову, але зовсім з іншою романтично-солодкою музикою під назвою “Індіго”. Увесь час щось “гальмувало” старт “Індіго”, внаслідок чого проект припинив своє існування. Але Юрій Здоренко підтримував приятельські контакти зі своїм шкільним другом Олександром Піпою — бас-гітаристом “ВВ”. Із ним Юрій грав ще до “ВВ” у хеві-металевій банді “S.O.S.”. Якось вони вдвох вирішили відновити й зафіксувати дуже давні “вешні” пісні, аби вони не забулися й не зникли. Для цього потрібен був як мінімум барабанник — ним став Вітольд Корженко, барабанник “Танка на майдані Конго”. Однак новостворене тріо не обмежалося лише старим матеріалом, оскільки бажання зро-

РЕЦЕПТИ БОРЩУ

Моторні хлопці з “Борщу”: Юрій Здоренко та Олександр Піпа

бити щось нове не давало спокою обом музикантам. А Піпа, до речі, писав дуже фактурні гострі тексти, зберігаючи вірність традиційній

панківській естетиці “ВВ” кінця 80-х. Усе робилося виключно в режимі “наживо”: пісні аранжувалися безпосередньо на репетиціях. Точні-

сінько так само цей “турбо-панківський триголовий дракон” давав жару на концертах. “Борщ” за драйвом, енергетикою і світосприйняттям нагадував старе “ВВ”, точніше, “ВВ” першого глибокоандеграундного періоду. Водночас з’явилося й щось інше: неабияка виконавська майстерність, що межує з віртуозністю, тонка іронія та безмежні буфонада й гротеск.

Відтак “третя спроба” Юрія Здоренка пробитися до свого слухача виявилася успішною. Та залишилося кілька “але”. Передусім Піпа і Корженко “прив’язані до своїх основних місць роботи”, а це означає “накладки” концертних графіків. Інше “але” — дивне, м’яко кажучи, звучання першого CD-сингла, який видав “Борщ”. Звук виявився надто електронно-комп’ютерним, що насправді суперечило живому концертному звучанню гурту. Сьогодні перше “але” ще викликає певні труднощі, та з другим покінчено назавжди: вийшов друком повноформатний альбом під кумедно-шокуючою назвою “Падло”. Вийшов під “патронатом” аж двох “лейблів” — “Мун-Рекордз” (Україна) та “Містерія звуку” (Росія), що вказує на території

розповсюдження альбому. Вихід диска супроводжував цілий музичний фільм, а точніше — відеомонтаж концертних зйомок, на фестивалях, у клубах. Стрічка, яка ідеально передає живу атмосферу на концертах “Борщу”. А це — головне, оскільки всі 20 пісень записувалися в умовах, максимально близьких до живих виступів. Але важко було б уявити “Уругвай”, “Будьмо”, “Дулю” або “Кураре конкуренту” (хіти “Борщу”) без шалу, веселощів і драйву.

На питання про особистий рецепт борщу Юрій Здоренко відповів так: “Спочатку я скажу, як не треба готувати борщ. Не треба купувати концентрати в пакетах. Це не борщ, і це не наш рецепт. Наш передбачає обов’язковий ритуал, коли ви отримуєте задоволення від самого процесу. Буряк, цибуля, картопля й обсмажені шкварочки — це обов’язково. Гарно очищений самогон до борщу гармонійно доповнить вашу улюблену страву. Ще важливіше те, щоб за столом сиділа гарна компанія. Тоді борщ утричі смачніший”.

● Матеріали підготував
Олександр ЄВТУШЕНКО

ВОЗБУДИСЯ, ДУШЕ МОЯ (Піснь про ікону¹)

Закінчення. Початок на с. 11

силу природи й Творця в цьому образі змалювано мовою “іконного” символізму, прочитавши його, людина розкривається як двоєдина істота — син землі й син Божий. Гармонія між ними має ще кілька вимірів, кожен із яких доступний лише людині чутливій і неспокійній до природи й Творця. Ці виміри мовби вві сні переносять нас у віки, розкриваючи суть минулих днів і сенс історичного досвіду, коли гинули цивілізації — во ім’я чого? — і коли про них було майже нічого невідомо. Але якщо захотіти, можна все це побачити і без коментарів, яких ікона не потребує; *покаянній* людині вона завжди дає свою силу й духовне багатство. Ікона — це глибоко духовний початок, звідки душа постійно п’є оживлюючий бальзам, і якщо ми, наситившись світом фізично, впадаємо в дрімоту (сплячку, нудьгу), то необхідно знову побачити ікону, відкрити її в собі — і тоді життя зануриться духом в її “божественне миротворіння”, в її потаємний сховок, де світло гасить темінь і настає вічне прозріння, воскресіння сплячої плоти — і тоді душі відкриється світ-вимір — світ-буття, в яких вона перебуває в постійній *радості*, а в цьому реальному світі душа лише страждає, *плаче*. Тому й потяг до того світу (“небуття”) був всенародний — люди хотіли наблизитись до нього, щоб побачити справжню реалію-сенс. Язичник усвідомлював цю “реалію” в різних природних стихіях: блискавках, громах, грозах, буреломах, у морських безоднях і небесних просторах, коли, мовби вві сні, відбувалися різні пророцькі дива, що спонукали психіку людини до якогось певного відкриття: углядіти вічних богів, які карають *живих* за непокору, за дикість до всевишніх сил; побачити примару-двійника, відьму, яка стає людиною, а людина чортом. Такі страсті видавалися язичнику взаємопов’язаними, тому й вірив у гармонію між людьми й богами й поклонявся останнім, приносячи жертву. Отже, віра й поклоніння відбувалися через певні ритуали, магію, а отже, і кров¹⁵. Чи не тому, боячись “вічної крові” (починаючи від Каїна, який убив свого рідного брата Авеля), “язичницька магія” (магізм) змусила людей (народи) повернутися до іншої віри, хоча паралельно проти “магії” вже виступали духовні думателі у різних країнах (згадаймо грецьких філософів). І тому магію згодом потіснила етика — наука, що розвивалась через пізнання. Духовні думателі відкрили “ідею Абсолюту”, яка в кінцевому підсумку стверджувала, що “Божа таємниця” надто далека від реального практичного життя. Крім того, світові релігії утвердили ще “ідею вічного повернення”. Десь між ними й пролягла ідея-вість Ветхого Завіту, який разом з індійськими, китайськими і грецькими філософами умертвив ідею (віру) в язичницьких богів (стихійних — Богів природи). І тоді людина вже виступала в союзі з “єдиним Богом”, брала участь у “розбудові” світу, а отже, й у конкретному розплідненні людей на Землі і таким чином разом із Творцем — Батьком світу — створювала повноту буття. (Хоч насправді

буття¹⁶ було там, за невидимим світом, і вона того також прагнула, подумки звертаючись до Бога). Таке “спасіння” приносило людині повну гармонію, що вона й справді живе в союзі зі своїм Творцем-Богом, а отже, має право й на потойбічне існування. Ось чому ікона так наставляє нас на шлях істини, до Царства Божого¹⁷, в якому закладені всі замисли Батька світу. Прагнучи в помислах наблизитись до нього, людина почала бачити той “драматичний діалог” між плоттю і духом (плоть — земна рабіння, дух — небесний цар), у процесі якого й народилась вона, щоб потрапити у третій вимір. І тільки в цьому “третьому вимірі” (“болісному прозорінні”) людина, переживши Содом, Гоморру, Ніневію, Вавилон, Рим, зможе побачити свого Батька-Творця. Це й буде та найбільша “радісна вість”, яка, очевидно, може настати через сприйняття Бога, зображеного на іконі. Радісна вість про спасіння душі. Але чи кожний може сягнути глибини цього “дива”? Адже ікона дається лише тому, хто її бажав, хто не може бути без неї жодного дня. Стоячи перед іконою, людина думає: “А чи завжди я маю те, що шукає душа моя?” Апостоли бачили Духа Святого, що сховався в полум’ї, а ми відчуваємо його в собі — тому й чутливі до ікони¹⁸, перед якою настає ясність і розуміння чогось великого, значущого. Тому й бачимо в її ликах щось дуже близьке й зрозуміле, коли, придивляючись, услуховуємось у своє глибоке, внутрішнє, до початку якого торкаємось порухом думки, завдячуючи писанням старих малювань¹⁹, тому й думка наша незвично пульсує, мовби автор її — ця енергетика, що сходить зі святих ліків моєї древлянської хати і летить у цей шалений бундючний світ.

Тому я так заповзато думав про неї — вельми по-церковному зайшла вона в мою будчину, назавжди оселившись і заповнивши простір, куди могло устрибнути будь-яке лихо; я завдячую їй, що зацікавилася мною, моїми життєвськими гараздами як негараздами, — я навіть сам, при всій суперечливості й драматургії моєї смерті²⁰, моєї відсталості думки прихилию до ширості, аби розмова з нею була корисливою не мені, пастухові й рабові, а вам, оскільки ікона просвітлює не мій, а ваш (наш) розум, виводячи з нетрів спорожнілі душі, мов Господь із пустелі.

Амінь.

● **Микола ЗАКУСИЛО**

Про автора

Микола Закусило — “етнічний письменник-монах”, який пише свої твори, дбаючи насамперед про духовну велич і зростання людської душі. Його “бібліотека для душі”: романи “Книга плачів”, “Грамотка скорблячих”, “Норинчанка і птах”, “Деревлянин і янголиця”, п’єси “Ковдуні”, “Глина світу” та інші, закорінені на глибокій поліській мітології й демонології, відображають дух наших предків, які жили у давнину. Відродженню втраченого присвячено і його нове есе “Возбудися, душе моя (Піснь про ікону)”.

На Маковія пану Миколі виповнилося півстоліття. До свого ювілею письменник-художник підготував персональну виставку живопису “Архетипи Полісся”, яка відбулася в Музеї книги і друкарства (Києво-Печерська лавра). Ми щиро вітаємо ювіляра-іконописця і зичимо йому нових творчих успіхів.

тим, екх народ на шляху до істини сфантазував у образі янголів Божих, що збужує у нас постійно запотаємнене диво: откуль беремоса; а іконописець помечає на іконі янголів Божих ек светло вранешне — наше благоговенне надей і великих сподеванок про Царствіє Боже. Тож, даючи нам свежи екземпляр (детку крилату), Господь Бог наче постійно каже нам: неупааскудьте чисте, ояснене, непорочне, побережет — тогде перед вами одкриещца Царствіє Боже.

¹⁸ Не все ікони серце вчуває одразу, але одна ікона заходить в жилище (осветилище) назавжди воспевати й ісполняти сладостія духовния коло живое душі.

¹⁹ Хто берещца светильничат (малюват) ікону, той не дондуже думат, шо сотворена нимже ікона — це вже його вместилище (власность). На іконах ініціалов не ставет. Маляр-іконописець далекий од спокуси, шо лише серце заздросною пихою: це моє. Жуодна ікона не належит ни тебе, ни мне. Вона приходит яко божественни дух з думкою іконописца, які освячує фарби і пензля, аби й тута не согрішити; за дошку вуон сідає чисти, як день, і ясни, мов небо. Куожна ікона стукає в серце церковного маляра, котрі не може йой не одчинит простор душі Божое, щоб молились к ньой нищі, убогі, рабі земні — ікона заходить у двері душі всіх, у кого вона не пуста і не заповнена мислями про Людину і Бога, Землю і Небо.

²⁰ Нагадаю ще й це: “Смерті немає, — казав св. Авагустин, — оскільки минуло минуло”.

МАГІЯ ВИШИВКИ

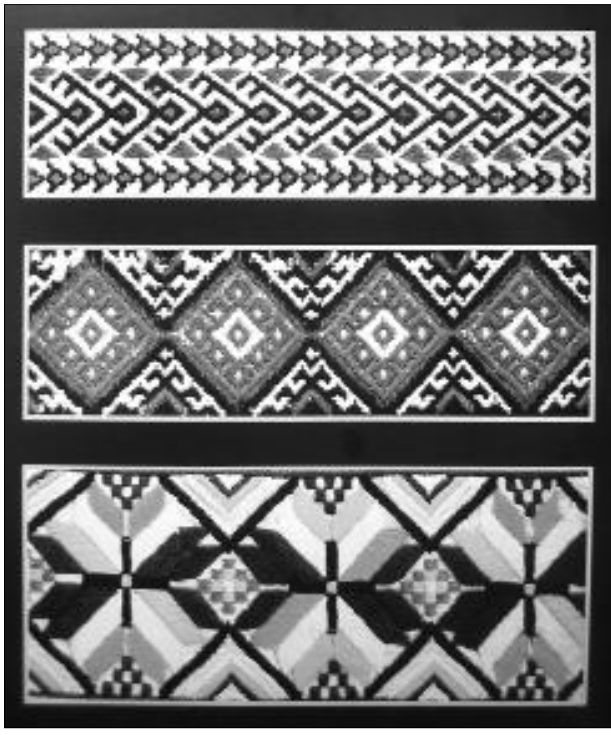
Відвідавши свого часу Косівщину, познайомилася з прекрасними людьми, представниками одного з найпоширеніших видів народного мистецтва, мистецтва вишивання — викладачами та студентами Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва. Вони продовжують наші національні традиції, створюючи неперевершені витвори з дерева, металу, кераміки, шкіри й вишивки. Адже Косів — батьківщина різьбярства, бондарства, малярства, писанкарства і, звичайно, художньої вишивки.

Готуючи телепрограму, я ближче познайомилася зі справжнім майстром своєї справи Катериною Романівною Сусак — першим ректором Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва, членом Національної спілки МНМ України, заслуженим працівником освіти України, яка 36 років віддала створенню національної школи художнього вишивання. Це справді викладач з великої літери,

яка виховала не одну плеяду народних майстрів. Її учні стали справжніми віртуозами своєї справи. Саме у співавторстві зі своєю колишньою ученицею Ніною Андріївною Стеф’юк, нині тала-новитим викладачем теорії моделювання одягу, Катерина Романівна і підготувала цю книгу.

“Адже вишивка — це наше гуцульське життя, — сказала Катерина Романівна. — На рушниках і вишивках доля українського народу: і смуток, і радість, це символ добра і щастя. Серед простих людей живе потяг до прекрасного, естетично довершеного... Вишивки гуцульських майстрів яскраві, багатобарвні, зі складними геометричними узорами, які притаманні тій чи іншій місцевості. Особливо багаті вишивкою рукави жіночих сорочок і блузок. У такому одязі дівчина ніби квітка”.

На зйомках передачі дівчата демонстрували чудовий, яскравий, елегантний одяг, виготовлений і оздоблений власноруч. Кожний твір дуже виразний та інди-

відуальний, відрізняється від типового жіночого вбрання.

Катерина Романівна розповіла тоді про свою мрію — видати такий посібник, у якому б відтворювалася прадавня техніка й орнамент української вишивки. І ось її мрія здійснилася. Багаторічна клопітка праця Катерини Романівни та Ніни Андріївни Стеф’юк була викладена в книжці “Українське народне вишивання”, яка вийшла у видавництві “Новий світ” за підтримки Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам’яток історико-архітектурної спадщини ім. О. Гончара під орудою академіка Петра Тимофійовича Тронька.

Книжка видана українською і англійською мовами, що дасть можливість вивчати наше мистецтво за кордоном. Видання дуже красиве, змістовне й оздоблене цікавими зразками української вишивки.

У ньому висвітлено історичні витoki вишивання, що сягають ще дохристиянської доби. Вишивкою оздоблювали інтер’єри, одяг, побутові речі. Магічне й естетичне виступало в єдиному синтетичному зв’язку. А також автори подають корисні поради з питань гігієни, естетики праці. Детально розглядаються техніки не тільки вишивання, а й гаптування та аплікації, а схеми та зразки орнаментів допоможуть фахівцям поглибити знання у сфері художньої вишивки.

Ця книжка буде добрим помічником не лише для студентів і викладачів навчальних закладів декоративно-прикладного мистецтва, а й для кожного, хто не байдужий до такого вишуканого виду народного мистецтва. А особливо вона потрібна українським дизайнерам і модельєрам, які використовують у своїй роботі елементи оздоблення одягу в національному стилі.

Презентація видання відбулася в одному з найкращих музеїв України — Державному музеї українського народного декоративного мистецтва, справжній скарбниці нашої духовності. На свято зібралися художники, науковці, майстри народної творчості, журналісти і всі ті, кому не байдужа доля українського мистецтва, української книжки. Прозвучали добрі слова на адресу авторів книжки від заступника голови фонду, поета Івана Драча, директора Державного музею книги Олени Дмитрівни Погонєць, заступника директора Державного музею українського народного декоративного мистецтва Людмили Семенівни Білоус, наукових співробітників і народних майстрів України. Приємно було бачити на святі щиро шанувальницю української культури, —дружину Олеса Гончара Валентину Данилівену.

У залі звучала й чарувала душу мелодія українська пісня у виконанні народного ансамблю “Жайвір”. Справді, стало справжнім святом українського мистецтва.

● **Лідія ЛУЦЕНКО,**
тележурналіст

¹³ Жуонка лесникова нарожувала, й вуон позвав бабу-пупорезку, пришла вуона, костигу поставила в кучережник, а сама до ікони: благослови, Мати Божа, оце невинне, шо йде од тебе, — а та вжуо крутица в луожку, реве ек корова, а те роздирає їє, дорогу шукає себе, зве пупорезку, пупорезка мие руки, полоще рота вуодою з травою, полує ікону, а посля зубами розкушує і язиком зализує, а ночу до сход сонца вуоди принесе, нагрєє в природі і купає породелю тріо рази напроти ікони і новородка купає в туй вуоде, ше туда траву хрестом порубає, а потім ллє, і вуода дзорить по нагненому телі, пупорезка пий, каже, породеля ротом хап, пупорезка ше укликне, породеля ковть, а после пупорезка, хапнувши губами, оббрызкує хату, полуєца і вколо ікони обхрещуєца, шоби дитя росло хутко і невхилим.

¹⁴ Воистину: горить і не згорає.

¹⁵ У мойом селе “язичники” ше й дощолъ забивають швайками хропучу скотину (свиноматок, кабанов, кнуров, рохачов-безплодников), вичерпують з неї кров і виймають міхура і, викотячи в попелі, висушують, а потім губами сильнейши “язичник” надовує і сочиняє дєтям “празник міхура” — дєти граюцца тим міхуром у розни грища. Такі празник, токо зо своїми обрядами, є і в одалєних народоов — див. про це у “Короткій історії культури” Джека Ліндсея.

¹⁶ Буття — це небуття, а небуття — це буття — вслухайтєся.

¹⁷ Садитель жизни нашое — Господь Бог истину приховав од разумних і одкрив єя деткам крила-

Закрийте вуха, генії, світ вас почує. Розплющте очі, пророки, безсмертя виграв я. Душа це учуяла й поселилась на кінчику плоти. І душа щаслива. Добре, що хоч душа є безплотною, і нікому її розіп'ять. Один лиш Бог відає, тому й щаслива, що поселилась у мене. І як тільки нічка темненка, я кладу її на спочинок, думаю, що оддише, а потім воскликну радість мою², розведу руками: батько мій — небо, мати — земля, а я — церква.

Во ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа.

Раніше я не знав, що ж таке хвора душа моя, але тепер минув час і мене ще більше мучить: чому ж примхливою вона стає з літами. Після ранкової літургії мені пораяв священник: якщо ти будеш щодня боротися з гріхом і мати над головою ікону — душа очуняє³.

Але пишу я це не тому, що заволоділа серцем моїм ікона Божя, в якій я маю надію богомолитися. Ікона — молитвениця людей, до неї моляться весь світ, і вона мовби омиває живою водою грішні душі. Якщо з глибокою вірою услухатися (вмолюватися) в ікону, то вона тобі може повідати багато чого. Навіть більше — може явити тобі віщі сни, які справдяться в реальному житті. Але “услухування” (бачення) має бути цілком самотнє, у присутності лише своєї душі, у надвечірній час, після заходу сонця, коли вже й пташки полягали спати. Все залежить від того, наскільки ти віруюча людина, і яка віруюча, і в що ти віриш. Ікона може явити тобі чийсь голос, чийсь образ, який ти хотів би бачити, чути, за яким ти постійно сумуєш у радості своїй. Через ікону ти можеш побачити своїх спочилих батьків, поспілкуватися з рідними — все залежить від тебе, і не гнівайся, якщо такого спілкування не відбудеться, ти сам у цьому будеш винний; роби так, щоб воно відбулося потім — попереду ще багато днів, щоб *пізнати ікону*, вдосконалюючи свою сутність перед лицем світу.

Радуйся, яко небесная срадуются земним: радуйся, яко земная слюкоствуют небесним. Радуйся, Наречена Ненареченая⁴.

Ікону я бачив у цвітучому саду, у траві, у біжучій воді, у польовій дорозі, у дрімучому лісі, на хатньому згайші, у соломі на возі, у житніх колосках, у буслиному гнізді, в могилі пастуха, у тракторі орача, у батьковій робітні, у маминих очах (коли народжувався), на сестринішій лисі (коли помирав), на бабусиних грудях (коли хоронили), в арцабі, що звала безвісти пропавших, на старому лежку батьківської хати, в засторонку, де телілася королева, в курнику, де неслися кури, в смородині, де ховалася лисиця, на призбї, де грілися жучки, у хатній стрісі, де зимували горобці, в шибиці, що віддзеркалювала вогонь у печі, у скрині, де лежали ватянки померлих родичів, у черепиці Насті Дякової, до якої приходив муж-покійник⁵, у хриплому голосі діда Миха-

їла, старости церкви, який розказував, що ікона плаче, ікона сумує, тужить, опечалює, освітлює і просвітлює, врівноважує і скорбить, дає енергію жити в злагоді з самим собою, владнює тривогу про смерть⁶, вигонить бісів, чортів, упирів, вовкулак, вільом, які, знекровлюючи тіло, грабують його, а потім, умертвляючи, спопеляють; але й за небіжчиком ікона стежить: якщо покласти образ в труну під голову небіжчика, то душа його в злагоді залишить тіло, не сумуватиме по ньому.

Отже, ікона є вічна радість душі нашої, вона гармонізує природу, очищає її енергетику, стежить за нами, коли ми ще в утробі ма-

ВОЗБУДИСЯ, ДУШЕ МОЯ (Піснь про ікону¹)

Фото О. Литвиненка

тері, ікона приймає у світ немовля, злучає душу з тілом, хрестить, оберігає в просторі: проводить в школу, військо, на службу, сповідує, вінчає, прибавляє розуму (освітлює), знаходить місце, де покаяться цій окаянній душі⁷, щоб знову не грішити, не лукавити, не богохулити, не робити того, чого не бажаєш, заповнити пусточе місце любовію, щоби не вселилась якась сатана чи інша напасть⁸.

Ікона стежить за рудами, й родбми, і за народами. Її мали мудреці й пророки, сячі й пастухи, музиканти й художники. Вона надихала творців ікон, фресок і мозаїк, майстрів соборів і церков. І тільки “революціонери” скося зирили на “Божий лик”, погляд якого відчували на собі, але не розуміли (хоч десь на краєчку душі якийсь порух думки таки ворухив здогад⁹. Ікона хвилювала, ікона надихала, ікона й лікувала¹⁰. Зв'язки з іконою коригуються тими почуттями і тим світлом, яке

і вічний-вічний діалог між людиною й Богом. Ікона — це хорал сприйняття, хорал бачення і хорал розуміння. В іконі показано вічну драму, історію *здійснення*. Та все ж ікона — це передусім *вічна людина*, без людини ікона не живе. Людина творить ікону і та призначена тільки їй. Ікона мовби живий апостол, вона послана по всій землі проповідувати радісну вість — спасіння¹¹.

Ще мої далекі прашури-пастухи брали з собою на пасовисько ікону, яка охороняла б овець і корів від грому та блискавки; цей “новий завіт” спасає не тільки живих, а й мертвих, їхні “оселі”, де покоїлися раби земні, присвятивши всього себе історичному поклонянню — творити світовий процес за небесним покликом-волею. Голос Вічності звучить з ікони, віддзеркалюючи лик Божий від лику людини, які у свідомості мають одне злиття для прийдешніх поколінь; через ці по-

коління й епохи в іконі “зображено” ріст людського і Божого духу, єднання, яке єднань не заради з'єднання, а заради місії-єднання, яку покликані чинити Людина і її Творець — Батько світу, поступово розкриваючи їй-таки найвищу таїну буття, призначену для неї ж таки. Кожний етап (покоління, віки, епохи) такого “єднання” може “втілювати” в себе тільки ікона, аби розкрити певний “рівень” майбутнього “народу-нації”. Таке призначення ікони возвеличується над усіма святими книгами, оскільки сторінки їхні можуть вміститися в одному лише ликові старої ікони. Отже, віки знадобилися, щоб створити першу ікону. І вона через віки-епохи й далі хвилює нас, проникаючи у глибину людського розуму. Перед нею стоять тисячі грішників, до неї моляться мільйони бідних і багатих, яких вона супроводжує від початку і до кінця їхніх днів. Але навколо неї ведеться й напружена боротьба. Навіть великі митці, спостерігаючи за тяжкою злиденною працею людей,

прокинали ікону, вбачаючи в ній Бога. Ікона піддавалася нищівній знищувальній атаці “зверху” і “знизу”. Її (лика Божого) не розуміли “ідеологи”, її не розуміли й прості ратаї (селяни) через свою убогість і нужду, особливо в період голоду і війни-розрухи. Лише згодом збагнули: ми рубаєм¹² ікону — рубаєм тіло своє, ми палим ікону — спалюємо душу свою. Та все ж “проклята ікона” й далі жила, прокладаючи собі дорогу до всіх країн і континентів. Що ж за святість така — неоціненний образ, над яким моляться, який знищують, а він переживає цілі віки, народи-нації, величезні імперії. Яке величне диво і яка велична сила, що виявив її Господь через людину, заховавши найбільшу таїну в цьому образі — покаяння через смерть. І лише думаючи над цим, людина обдумує і свій життєвий шлях: куди і звідки, і для чого? З такими почуттями вона стоїть перед іконою, де — жодних правил,

жодних повчань, жодних знань, жодних тлумачень, але дуже багато життєвої сили, що орошає й омиває дощовими потоками сторозтерзану душу¹³ на всесильних вітрах. Ця “неопалима купина”¹⁴ вічна як день, як небо, як повітря, що ковтає його перед початком трудного спекотного дня. Ікона — мовби сонце, вона висвітлює людині шлях до провидіння, через неї осмислюються всі дороги, що відводять до істини. Ікона має свою мову, свої символи та образи, які не кожному дано знати; тільки глибоке заглиблення і сприйняття ікони може розкрити ці символи, пролягавши світло до пізнання, читання ікони вимагає певної підготовки від сплячої душі, яка, пізнавши ці “закони”, може багато чого усвідомити, збагнути, розвіявши туман століть, який затуляв від нас справжній текст образу;

Закінчення на с. 12

¹ Ікона жила у мене з молоком матері, коли пришов на землю. Але одного разу я отшов од світлого образу, а теперечки знов пришов. А голос той мине ще й дощолу учуваєща: “Синочку, не малою на осиці ікону, бо на ній повісився Іуда”. І вже по тому, в часі, замолюючи своє гріхи, я сев писати сей *народний образ*, екі постійно виказує мене той драматичний діалог між небом і землею. А ночу бачив, як листя на осиці червонило: то виходила кров земна, пролита за людей.

² Хто молишся, прийді і узри.

³ Але ж коли хворь внутрі, то яке ж це блаженство — одчуват своє в'януче тело листком землі, до екого вже смерть хилишся, що вже й свято мовби якесь учуваєш, що й несе тобі таку приємну радостну вість.

⁴ Встань ото сна, остав себе здесь я перекладі своєю душою на самоте в тишині животней сяже. Непознаване, неузнаване не повинно быть непознаним.

⁵ Ця жуонка мине розказувала, що ікона заговорила до їе мужа, нехотячого вмирати, щоб той познав Бога в собі. После вуон умер і почав приходит до своє жуони у вигляді Бога. Господи, утврди, вразум і помилуй падших.

⁶ Кожна ікона просвітлена Богом, його думками. Тому вона постійно говорить з душею, вона приносить мужу й жуоне силу думки й силу прозріння. В іконі все просто, почти “примітивно”, але за цюю “примі-

тивністю” одкриваєща глибокі духовні простор, куди й потрапляємо ми, познаючи ікону. Отож постійно глядя на ікону, пропольйте свого розуму думку, що зо смертю вашого тела вмираєте й Ви. Не диветеса на смерть зо страхом, смерть така ж радість і нежность, як і життя, вона може ошасливити душу, якщо Ви доростете до позитивного “чуття” Вечності. Хоча, безсумнітельно, ввойти в тесне ворота Вечності не все зможот. Попервах треба буде скинуть із себе нелегкі мішок “греха”: очистища ото зла, заздрості, егоїзму, ненависті, духовного і телесного рабства. Еслі же не зможете, моленнем попросіте цього у свого Наказія. Защититель нищих допоможе Вам. Але це не означатиме, шо Ви навучитеса *любити*. Любов — найбільша животворяща сила. Пророки виділи як багато коїща на земле зла, тому вони отрочо верили в моральну светобудову общества, в моральні светопорядок, у вишу волю й любов. Того й *одкривали* себе. Отож — остав мислі земні й “одкрой себе”. Нехай із тебе затемкає светло любви. Одкрой себе і зречиса себе, свойого егоїзму (егоцентризму), оскільки любов — Царство Божіе. А оскільки любов — це ми, то і Царство Божіе — це ми. Познаймо себе.

⁷ Коли лягаю на спочинок і руки кладу на живот, шо живит мене, глядя на ікону, вчуваю дефект думки, то вони чомото саміе бежат на груди і легают навхрест, мовбито обхрещуют усе тело й душу. Тогде

я думаю себе: “Тело — це храмина моего духу. Есби тебе не тре було твоє тело, то ти би його не мав, твоє тело — це орудіє твоє душе й духу. Ось потому є великим грехом, коли ти сам забираєш у своего тела житіє — покладаєш на його свое руки. Не ти народив себе, не ти маєш право розпоражатиса собою. Бог дав — Бог забрав, отняв. Твоє назначенне в цьому светі только виконать (ек слуга) найбільше завданне Творца”. Того охрестиса собою й осудиса собою.

⁸ У плотском, тварном светі постійно є розбишак, а в духовном їх ма. Того й думаю про ікону.

⁹ Даже очманили застенелие й задріпаніе на селе і в городі атеїсти (чув і бачив особисто в своему присутствії), вмощуючиса на спочинок, потай пероводили подих: “Ох, Боже, Боже”, — і з цими словами склеплявали повеки.

¹⁰ У Господньому леті 1739-му священник Охтирської приходської церкви во ім'я Покрови Богоматері, людина благочестива і чеснотлива, вийшов косити на свойому подвор'ї. Махнув два разочки коуосою й побачив у траві освітлену ікону Богоматері, молящуюся перед розп'яттем Господа. Священник у благоговейном страсті окрив себе хресним знаменем і, широко помолвившися, ззяв св. ікону думою. Родина його пометила, шо в куюмнаті, де висела ікона, був екіся страх перед сном. А через три годочки з дня пришестья ікони, в празник Покрови,

священник вшов у куюмнату й восторгса от незвичного ея светла. Явленне ікони повторалоса вельми часто, але священник нікому про це неказав, убо благоговейно моливсa. Одиножди в дремотте вуон побачив Богоматір і почув ея повеленне очистит од пилу й омити чистою водою ікону. Священник, пробудившися, поспешив виполнити ея повеленне, очистив і омив, і вуоду ікону хтев однести в реку. Але опосля знов заснув і в дремотте побачив ек вуон іде рано до рекі й несе вуоду, екою омив ікону, а на путі к реке почув голос Богоматері: “Возвратиса дудому й храни цю воду, вона буде ісцелят всех страждущих лихоманкою”. У священника була дочка, давно вжуо боляща лихоманкою і, пробудившися, вуон дав йой попити цюо вуоди, і дочка його отодуже оздоровилася. Опосля цього все страждущие лихоманкою почали молитовно звертацца до сеї ікони, і свята ікона давала їм чудесное ісцеленне. Бача чудесное ісцеленне од ікони, священник забрав ея із своего дому в приходську церкву і здесь-го вона просіяла багатюшими ззеленнями. Празнуецца 2 липня. Сюже моли, і спасе души наша.

¹¹ Коли свет хитає, ікона в куюждом серці сприяє.

¹² В моему залессі (Полессі) живут три чловені, екі рубали ікони: один з них онемев, другому после хворачки одтяли голову, треті же на свою покарю.